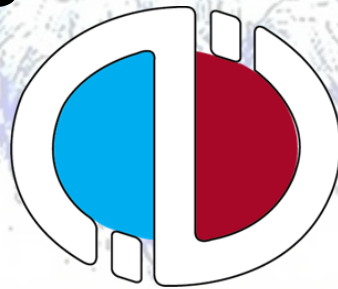

SOS319U TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

ÜNİTE ÖZETLERİ
DENEME SORULARI
ÜNİTE SORULARI
ÇIKMIŞ SORULAR

SKYMOON PDF

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

SINCE 2020

“DERS GEÇMENİN EN KOLAY YOLU”

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Ünite 1: Toplumsal Yapı: Kavramsal Arka Plan Toplumsal Yapı İle İlgili Temel Kavramlar

Toplum

Toplum, “belirli bir coğrafyada yaşayan, ortak yaşamışlıktan dolayı aralarında bir duygu bütünlüğü olan, kendini oraya ait hissedenden ve aralarında kurallara dayalı düzenli/ sistematik etkileşim olan insanlardan oluşan bir yapı” olarak tanımlanabilir. Burada dikkat edilmesi gereken unsur toplumun homojen bir yapı olmadığıdır. Toplumlar, içerisinde çok farklı grup/ kurumları barındıran yapılardır. Bu bağlamda da içerisinde geniş bir çeşitlilik barındırır. Özellikle, 1980’li yıllara kadar toplum daha homojen bir kitleyi tanımlarken, 1980’li yıllardan sonra küreselleşme sürecinde ülkeler arasında yaşanan yoğun etkileşim, toplumun çeşitlenmesini de beraberinde getirmiştir.

Toplumsallaşma

Toplumda uzun bir süre birlikte yaşamışlıktan dolayı oluşan kültür, sonraki kuşaklara toplumsallaşma yoluyla aktarılır. Toplumsallaşma, kültürün devamlılığını sağlayan önemli bir unsurdur. Toplumsallaşmanın araçları olarak birkaç unsur öne çıkar:

Aile: Toplumsallaşmanın çoğu zaman ilk ve en önemli aracıdır. Ailenin çocuk üzerindeki etkisi, çoğu zaman hayat boyu devam eder. Ailenin ekonomik durumu, yaşadığı yer, ideolojisi, etnik kökeni, dini, toplumsal statüsü, mesleği çok farklı toplumsallaşma şekillerine neden olmaktadır.

Okul: Her aile, kendi hayat görüşlerine göre çocuğu farklı şekillerde toplumsallaştırır. Ailelerde birbirinden çok farklı, değer, tutum ve alışkanlıklarla büyütilen çocuklara, o toplum/ devlet için önemli değerleri, tutumları ve davranış modellerini öğreten kurum okuldur. Aile toplumsallaşma sürecinde farklılaştırırken, okul farklılıkları ortadan kaldırıp benzerliklere dayalı bir toplumsallaşma sürecini öne çıkarır.

Kreşler: Özellikle son dönemlerde kentlerde okul öncesinde toplumsallaşma sürecinde öne çıkan yapılardır. Türkiye’de zorunlu eğitime başlamadan önce kreşlere giden çocuk sayısı çok fazladır. Kreşler, çocukların sadece okula hazırlandığı okul öncesi kurumlar değildir, aynı zamanda çocukların yeni alışkanlıklar, düşünce tarzlarını da öğrendiği toplumsallaşma araçlarıdır.

Kitle iletişim araçları: Özellikle son 20 yılda kitle iletişim araçlarının toplumsallaşma sürecinde etkileri büyük ölçüde artmıştır. Yazılı, görsel, sosyal medya toplumsallaşma sürecinde çok belirleyici hâle gelmiştir. Günümüzde bebekler ve çocuklara yönelik yayın yapan onlarca televizyon kanalı bulunmaktadır. Bu kanallar bir yaşından itibaren çocuklara çok sayıda bilgi verme yanında iyikötü, doğru-yanlış, önemli-önemsiz kavramlarına yönelik bir farkındalık kazandırmaktadır. Günümüzde çocuklar küçük yaşlardan itibaren tablet

bilgisayarlar ve internet ile tanışmaya başlamaktadır. Gençler arasında ise internet, oyunlar, Instagram, Facebook, Twitter, WhatsApp gibi sosyal iletişim araçlarında geçirilen vakit aile ile geçirilen vaktin çok üzerindedir. Günümüzde gençlerin rol modellerini, referans gruplarını belirlemede internet/ sosyal medya çok etkilidir.

Devlet: Kitle iletişim araçlarından okullara, çalışma hayatından hizmet sunulan kurumlara kadar geniş bir yelpazede toplumsallaşma sürecini etkiler. Devlet yapısının ve ideolojisi toplumsallaşmada oldukça belirleyicidir.

Çalışma hayatı: Geç toplumsallaşma araçları arasındadır. Kişiler, çalıştıkları kurumların/ işyerlerinin kültürüne uygun hareket etme eğilimindedir. Kurumsal değerler, zamanla bireysel değerleri de etkileme/ oluşturma/ değiştirme gücüne sahiptir.

Kulüpler, Topluluklar, Sivil Toplum Örgütleri: 1980’li yıllardan itibaren toplumsallaşma araçlarında önemli çeşitlenmeler ortaya çıktı. Özellikle gelişmiş ülkelerde ilgi alanlarına göre farklı sivil toplum örgütlerinde görev alma/ gönüllülüğe dayalı çalışma yaygınlaştı. Farklı alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin de sayısında artışlar ortaya çıktı. Bunun yanında eğitim sürecinde, çalışma hayatında, toplumsal alanda ilgi alanlarına göre kültürel/ sportif/ yetenek geliştirme merkezli kulüplere, topluluklara katılma da çok büyük yaygınlık gösteriyor. Bütün bu yapılar ise aynı zamanda belirli kural, değerleri olan, insanlara belirli tutum ve davranış özellikleri kazandıran toplumsallaşma araçlarını oluşturmaktadır.

Toplumsal Yapı

“Toplumsal yapı, toplumlarda var olan toplumsal kesimler ve kurumlar arasındaki ilişkiler bütününe işaret eder. Bu ilişkiler toplum üyelerinin davranışlarını biçimlendirir”. Türkiye’nin toplumsal yapısı ise, Türkiye’de var olan toplumsal kesimler, gruplar, kurumlar arasındaki ilişkiler bütününe işaret eder. Bu noktada önemli bir soru ortaya çıkmaktadır. “Bir toplumda birbirlerini hiç tanımayan insanlar birbirleriyle ilişkilerini çatışma yaşanmadan nasıl yürütebilmektedir?” Bu noktada toplumsal kurum kavramı öne çıkmaktadır. Toplumlarda, var olan kesimler arasındaki ilişkilerin yürütülmesinde toplumsal kurumlar çok önemli bir işlev görür.

Toplumsal Kurum

Toplumsal kurumlar, belirli amaçları gerçekleştirmek amacıyla oluşturulmuş, bu amaçları gerçekleştirirken yaptırım ve ödüllendirmeleri yaygın olarak kullanan, insan davranışını yönlendiren, bu yönlendirmeyi yaparken belirli kurallardan hareket eden yapılardır.

Her toplumda birbirinden çok farklı ihtiyaçlardan doğan ve ilişkileri düzenleyen çok sayıda kurum bulunmaktadır. İlişkileri düzenleme tarzları değişse de her toplumda 5 temel kurum bulunmaktadır:

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Aile: Yeni doğmuş, savunmasız haldeki bebeğin kendi ayakları üzerinde durabilecek yeterliliğe sahip hale gelmesine, sonrasında da çoğu zaman bütün hayatı boyunca sürecektir davranışları/ tutumları/ değerleri öğrenmesinde önemli role sahiptir. Aile, öğretme-öğrenme ilişkisinde zaman zaman cezalandırmalara, ödüllendirmelere de başvurur.

Ekonomi: Bir toplumdaki üretim, dağıtım, bölüşüm, fiyat, faiz, ücret gibi ilişkilerin yönlendirilmesinde, yürütülmesinde ve belirlenmesinde önemli işlev görür.

Eğitim: Küçük yaşlardan başlayarak çocukların belirli bir yaşa gelene kadar hem kültürel hem de mesleki birçok bilgiyi öğrenmesinde belirleyici olan kurumdur. Eğitim kurumu eğitimle ilgili süreçlerde eğitimin kaç yaşında başlayacağı, hangi derslerin okutulacağı, kişilerin hangi okullara gidebileceği, sınavların nasıl olabileceği, okulların işleyişi vb. birçok aşamayı ve bu aşamalarda eğitim kurumlarındaki ilişkilerin nasıl olacağını düzenler.

Siyaset: Bir toplumda var olan kesimler arasında iktidar, yönetim ilişkilerini düzenler.

Din: Bir toplumdaki insanların manevi ilişkilerini düzenlemede önemli rol oynar.

Kurumlar, toplumsal yaşamın ve yapının devamlılığı açısından büyük öneme sahiptir. İnsanların davranışlarını şekillendirir, kuralları belirler. Bu kurallara uyulduğunda ödüllendirir, uyulmadığında ise cezai mekanizmalara başvurur. Bu bağlamda kurumlar:

Trafikte nasıl davranılacağını,

Kaç yıl okula gidileceğini,

Alınacak maaşların ve maaş kesintilerinin ne kadar olacağını,

Vergi dilimleri ve oranlarının ne kadar olacağını,

Askerliğin nasıl gerçekleştirileceğini,

Kamusal mekânda nasıl davranılacağı vb. gündelik/kurumsal hayatın farklı aşamasındaki ilişkileri düzenler, kurallara uymayanları ise cezalandırır.

Toplumsal Eylem

Sosyolojinin önemli isimlerinden Max Weber, toplumsal arka planı da olan 4 eylem/ davranış biçimini belirtir: Duygusal eylem, geleneksel eylem, değere yönelik rasyonel eylem, amaca yönelik rasyonel eylem.

Duygusal eylem: Anlık ve kısa süreli duygulara dayalı olarak hareket edilmesidir. Gündelik hayatta sıklıkla karşılaşılan bir eylem şeklidir. Örneğin; trafikte sıkça yaşanan gerilimler, anlık öfkeye dayalı olarak yapılan kavgalar, mutlu bir haber karşısında gerçekleşen aşırı sevinç gösterileri örnek olarak verilebilir.

Geleneksel eylem: Eylemin arkasında o toplumda hâkim olan gelenekler rol oynar. Kapıdan sağ ayakla çıkmak, uzun yola çıkan tanıdıkların arkasından su dökmek, evlilik ve cenaze ritüelleri örnek olarak verilebilir.

Değere yönelik rasyonel eylem: Kişinin sonucunu öngördüğü bir eylemi din, inanç, ahlâk vb. değerlerden dolayı bilerek yapmasıdır. Kişi, eylemin sonunda karşılaşılabilecek durumu bilir. Yani rasyonel olarak yaşanacakların bilincindedir ama yine de değerlerinden dolayı eylemi gerçekleştirir.

Amaca yönelik rasyonel eylem: Bir kişinin bütün süreçleri öngörüp, planlayarak bir eylemde bulunmasıdır. Bir mühendisin, boş bir arazide zemin koşullarını, iklim durumunu, ihtiyaç duyulan malzemeleri, mimari planlamayı vb. bütün süreçleri planlayarak bir bina/ köprü/ havaalanı inşa etmesi örnek olarak verilebilir.

Toplumsal Değişme

Toplumsal farklı yapılarında, kurum ve gruplarında yaşanan değişimleri ifade eder. Her toplum zamanla değişir. Toplumsal değişmeye etki eden çok sayıda faktör bulunsun da, toplumsal değişimde belirleyici olarak öne çıkan temel faktörler şunlardır:

Teknolojik değişimler,

Nüfus hareketleri ve göçler,

Kesimler arasındaki iletişim ve etkileşimler

Asimilasyon.

Teknolojide Yaşanan Değişimler

Teknolojik gelişmenin niteliğine göre, toplumsal alanda farklı düzeylerde değişimler ortaya çıkabilmektedir.

Teknolojide yaşanan değişimlere örnek olarak şunlar verilebilir:

İletişim alışkanlıklarını değiştirdi. Farklı illerdeki ve ülkelerdeki tanıdıklarla WhatsApp vb. uygulamalar üzerinden canlı görüşme yapmayı mümkün hâle getirdi. İnternet, iletişimi hızlandırdı, ucuzlattı ve küresel hale getirdi. Analog telefonlar söz konusu olduğu için konuşulacak yere bağlanmak için saatlerce beklemek normal sayılıyordu. Eski iletişim biçimlerini büyük ölçüde ortadan kaldırdı, değiştirdi.

İlişki kurma/ yaşama biçimlerini değiştirdi. Geçmişte yüz yüze etkileşim, en yaygın iletişim biçimiydi. Günümüzde ise sanal iletişim çok yaygınlaştı. İnsanların internet ortamında tanışıp farklı alanlarda işbirliği yapma imkânları çok genişledi, yaygınlaştı.

Tüketim alışkanlıkları değişti. Geçmiştekinden farklı olarak dükkâna/ mağazaya gitmeden, satıcıyla pazarlık yapmadan, malın kendisini görmeden, alışveriş yapmak mümkün hale geldi.

Çalışma ilişkilerinde önemli değişimler ortaya çıkarttı. Çok farklı sektörlerde, özellikle bilgiye dayalı sektörlerde işe gitmeden çalışmak mümkün hâle geldi. Part-time, uzaktan çalışma, tele çalışma şekilleri yaygınlaştı.

Nüfus Hareketleri ve Göçler

Toplumsal değişmeyi etkileyen önemli faktörlerden birisi de nüfus hareketleri ve göçlerdir. Tarihsel süreç içerisinde ağırlıklı olarak ekonomik kaygılar ve daha iyi iş olanakları, bunun yanında daha iyi eğitim, sağlık, alt yapı hizmetleri, daha geniş çeşitlilikteki kültürel etkinliklere ulaşma gibi nedenlerle kırsaldan özellikle büyük kentlere yoğun iç göçlerin yaşandığı süreçler söz konusudur. İç göçler hem göç edilen yerde yaşayanların hem de göç edenlerin değer, tutum ve davranışlarında önemli değişimlere neden oldu.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Kültürel Etkileşim ve Temaslar

Toplumlar/ gruplar ve insanlar arasındaki etkileşim ve ilişkiler de önemli toplumsal/ kültürel değişimlere neden olabilir. Bu boyuta örnek olarak Türkiye'nin ve birçok ülkenin modernleşme serüveni verilebilir. İki farklı ülkenin savaş, turizm, ticaret, eğitim, spor vb. unsurlarla etkileşim içine girmesi, birbirlerini tanımalarına da neden olur. Bu süreçte ülkeler karşılıklı birbirinden etkilenebilirler. Bu etkileşim sürecinde bir ülkenin diğer ülkenin kendinden üstün özelliklere sahip olduğu düşüncesine kapılması, diğer ülkeye hayranlık duyması hayranlık duyan ülkenin kendi unsurlarında değişiklikler yapmasına, diğer ülkeye benzemeye çalışmasına da yol açabilir. Yaşanan gelişmeler, ülkenin toplumsal yapısında önemli değişimlere yol açabilir. 1700'lü yıllardan itibaren Batı ülkeleriyle etkileşim sürecinde, özellikle modernite ve sanayileşmenin de etkisiyle Osmanlı'dan Cumhuriyete uzanan modernleşme sürecinde bu karşılıklı etkileşim sürecinin önemli etkisi bulunmaktadır.

Bunun yanında mikro boyutta etkileşimler de önemli kültürel değişimler ortaya çıkarır.

Asimilasyon

Bir ülkenin diğer ülkeyi işgal etmesi ve işgal ettiği ülkenin kültüründe zorla değişime gitmesidir. Tarihte çok sayıda örneği bulunmaktadır. Özellikle sanayileşme sürecinde çok uzun süre Afrika ülkelerinin işgal edilmesi, işgal edilen ülkelerde yerel dilin yasaklanması, işgal eden ülkenin dilinin konuşulmasının zorunlu tutulması, insanların isimlerinin değiştirilmesi, eğitimin işgal eden ülke müfredatınca gerçekleştirilmesi, yazılı ve görsel basının sürekli işgal eden ülkenin kültürel öğelerini yansıtmaya sonrasında kültürün değişmesidir. Bugün Afrika'da, geçmişte İngiltere, Fransa, Belçika gibi ülkeler tarafından işgal edilmiş ve asimilasyon sürecinde kendilerine ait yerel kültürel değerleri kaybetmiş çok sayıda ülke bulunmaktadır.

Toplumsal Tabakalaşma

Toplumsal tabakalar "toplumlarda benzer avantaj ve dezavantajlara sahip kesimler"dir. Toplumu inceleyen düşünürler, toplumdaki eşitsizliğin ve tabakalaşmanın kaynağını anlamaya/ ortaya koymaya yönelik önemli çabalara girişmişlerdir.

Karl Marx-Sınıf Yaklaşımı

İnsanlık tarihinde çok az düşünür sosyal bilimlerin farklı alanlarında Karl Marx kadar etkili olmuştur. Marx (1818 – 1883), sanayileşmenin bütün Avrupa'yı derinden etkilediği, geniş kitlelerin yoksulluğun pençesinde boğuştuğu, işsizliğin çok yaygın olduğu, insanların çok düşük ücretlere çok ağır çalışma koşullarında çalıştığı bir dönemde yaşamıştır. Kendisinin bütün hayatı da

yoksulluk içerisinde geçmiştir. Marx, kapitalizmin giderek yaygınlaştığı ve büyük eşitsizliğe neden olduğu bir sürecin tanığıdır. Kapitalizmin yaygınlaştığı süreçte ortaya çıkan büyük eşitsizliklerin nedenleri üzerine sosyal bilimlere önemli katkılar sunan çalışmalar yapmıştır.

Marx, kapitalizmin gelişmesiyle birlikte toplumda iki sınıfın merkezî önem kazanacağını belirtir:

Proleterya - İşçi sınıfı

Burjuvazi - İşveren sınıfı.

Marx'a göre iki sınıfı belirleyen unsur, üretim araçlarının mülkiyetine sahip olup olmamasıydı. Bir yanda üretim araçlarının mülkiyetine sahip işveren sınıfı, diğer yanda üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmayan emeği ile yoksulluk içinde hayatını devam ettirmeye çalışan işçi sınıfı. Bir toplumda eşitsizliği belirleyen unsur üretim araçlarının özel mülkiyeti ise, üretim araçlarının mülkiyetinin kaldırılacağı, her şeyin devletin olacağı ve çalışanların benzer ücretler alacağı bir sistem, toplumda var olan eşitsizliği kaldırabilecekti.

Marx'ın yaşadığı dönemde fabrikalar, Avrupa'nın bütün büyük kentlerinde yaygınlık kazanmış, düşük ücretlerle çalışan işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. İşveren sınıfı ise, sahip olduğu sermaye ile fabrikaları kuran, hammadde ve doğal kaynaklara sahip olabilen kesimdi. İşveren kesimi çalışmayan ama işçiler üzerinden ya da ticaret vb. yollarla sürekli zenginleşen bir kesimi oluştuyordu.

İşçi sınıfı o kadar büyük sefalet içerisinde yaşıyordu ki, Marx'ın tanımlamasıyla zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi kalmayan işçi sınıfı bir araya gelecek, işverenlere karşı ayaklanacak, devrim yoluyla yönetimi ele geçirecek ve üretim araçları kamulaştırılarak toplumsal tabakalaşma farklılıkları ortadan kaldırılacak, toplumsal eşitlik sağlanacaktı. İşçiler, işverenler karşısında güçsüzdüler ve sanayileşmiş ülkelerde haklarını aramak için bir araya gelip işçi sendikalarını oluşturdular. İşçiler, sendikalar yoluyla, haklarının gelişmesinde de önemli yol kat ettiler. Ama sanayileşmiş ülkelerin büyük bölümünde Marx'ın belirttiği şekilde işçi hareketleri bir devrime yol açmadı. Bunun yanında Sosyalizm/ Komünizm ile yönetilen, özel mülkiyetin yasaklandığı, üretim araçlarının mülkiyetinin kamulaştırıldığı ülkelerde ise tabakalaşma ortadan kalkmadı. Sosyalist/ Komünist ülkelerde yönetici sınıfı oluşturan, politbüro vb. isimlerle tanımlanan yönetici bürokrat sınıf, gücü/ zenginliği elinde toplayan/ kullanan küçük bir grup olarak toplumsal tabakalaşmada öne çıktı. Bu bağlamda teoride sınıfsız bir toplum idealiyle öne çıkan yönetimlerde/ ülkelerde/ toplumlarda bile reelde toplumsal tabakalaşma söz konusuydu.

Max Weber-Statü Kavramı

Sosyal bilimler alanına önemli katkılarda bulunan düşünürlerden biri de Max Weber'dir. Max Weber,

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

toplumda tabakalaşmaya neden olan birkaç faktöre değinir.

Sınıf: Weber, sınıf kavramını Marx’ın kullandığı anlamdan daha geniş bir bağlamda kullanır.

Statü: Toplumsal onuru temsil eden statü kavramı Weber’e göre toplumsal tabakalaşmayı anlamada çok önemlidir.

Bir örgüte üye olma: Weber, farklı örgütlere üye olma ve bundan kaynaklanan toplumsal prestijin de tabakalaşmaya neden olduğunu vurgular.

Karl Marx toplumsal tabakalaşmada sınıf kavramını öne çıkarır. Weber ise Marx’tan farklı olarak toplumsal tabakalaşmayı anlamada statü kavramını öne çıkarır. Weber’in öne çıkarttığı statü kavramı, günümüzde tabakalaşmayı anlamada da önemli bir çerçeve sunar.

Statü kavramı, “kişinin toplumsal konumu ve bu konuma gösterilen saygı” şeklinde tanımlanabilir. Kişinin toplumsal konumuna saygıyı belirleyen etkenler ise çok çeşitlidir. Bu bağlamda statüye dayalı saygıyı anlama açısından, farklı statülere yol açan bazı etkenlere değinmek önemlidir. Toplumlarda statü farklılaşmasına yol açan bazı faktörler şunlardır:

Meslek: Kişinin sahip olduğu meslek, kişiye gösterilen toplumsal saygı da belirleyici unsurlardan birisidir.

Para/ zenginlik: Özellikle bireyciliğin geliştiği, zenginliğin, tüketimin önemli bir değer olduğu toplumlarda zenginlik/yüksek gelir önemli bir prestij farklılığına sebep olabilir. Birçok toplumda zenginlerle yoksullara gösterilen saygıda önemli farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye, 1970’li yıllarda mesleğe dayalı statülerin önemli olduğu bir ülkedir. Doktor, öğretmen, kaymakam, gibi mesleklere sahip olma toplumsal alanda yüksek prestije sahip olma anlamına da gelmektedir. Kanaatkârlık, kendi kendine yetme, tasarruf, gelire uygun tüketim önemlidir. 1980’li yıllar, dünyada ve Türkiye’de önemli değişimlerin yaşandığı yıllardır. Bireycilik, para kazanma, gösteriş tüketimi, zenginlik önemli değerler hâline gelir. Mesleğe dayalı statüler yerini para kazanmaya/ zenginliğe dayalı statülere bırakır.

Ten Rengi: Kişinin ten rengi kişiye gösterilen toplumsal saygıyı farklılaştırabilir.

Etnisite ve Din: Özellikle günümüzde statü farklılıklarında belirleyici unsurlardan bazılarını oluşturur.

Cinsiyet: Kendi başına biyolojik farklılığa işaret eden cinsiyet kavramı farklı toplumlarda toplumsal saygıda büyük farklılıklar oluşmasına neden olabilir. Ataerkil/erkek egemen zihniyetin hâkim olduğu yapılarda, toplumsal cinsiyete dayalı olarak kadınların toplumsal hayatın farklı alanlarında büyük ayrımcılıklara uğradığı görülmektedir.

Toplumsal Hareketlilik

Toplumsal hareketlilik, bir toplumda farklı pozisyonlar ve konumlar arasındaki değişimleri ifade eder. İki tür toplumsal hareketlilik vardır: “Dikey Hareketlilik ve “Yatay Hareketlilik”. Toplumsal hareketliliğin bir başka boyutu da “coğrafi hareketlilik” ile açıklanabilir.

Dikey Hareketlilik

Bir toplumda birbirinden çok farklı pozisyonlar ve konumlar arasındaki hareketliliği ifade eder. Toplumda dikey hareketliliğin varlığı, farklı kesimlerin gelecekte konumlarını/ pozisyonlarını değiştirme anlamında önemli bir umudu içinde barındırır.

Tarım toplumlarında, dikey hareketlilik son derece sınırlıdır. Kişiler belirli bir yerde doğar, yaşar ölürler. Çocukları da, torunları da benzer şekilde aynı yerde doğar, yaşar ve ölürler. Üretim ve gelirlerde farklılık olmaması adına mesleklerde devamlılık esastır. Seyahat özgürlüğü kısıtlıdır/ merkezi yönetimin iznine bağlıdır, imparatorluğa ve imparatorluk adına yönetimi elinde bulunduran feodal güçlere bağlı olarak yaşarlar. Dikey hareketlilik, sanayileşme süreci ile birlikte yaygınlık kazanır. Sanayileşme sürecinde imparatorluklara dayalı yapılar zayıflamaya başlarken, ulus devlete ve cumhuriyete dayalı yeni yapılar ortaya çıkmaktadır. İmparatorluklarda toprakların önemli bir bölümü devlete aittir. Kişiler devlete ait topraklarda çalışırlar ve elde ettikleri ürünlere dayalı gelirden vergilerini verirler 1770’li yıllardan sonra İngiltere’de sonra Avrupa’nın genelinde sanayileşme yaygınlaşmıştır. Fabrikaya dayalı sanayi toplumlarında, insanların dev fabrikalarda çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Toprak düzeni değişmeye başlamış, imparatorluklar zayıflarken devlete ait olan topraklar özel sektörün elinde toplanmaya başlamıştır. Kırsal alanlarda yaşayanların önemli bölümü kendilerine ihtiyaç kalmadığı gerekçesiyle evlerinden/ işlediği topraklardan çıkarılırlar. Bildikleri tek işi kaybeden geniş bir kesim, hiç alışık olmadıkları bir yere, kentlere doğru göç ederler.

Kırsal alanlardan kentlere giden, insan kitlesi, geçimlerini sağlamak zorundadır. Sanayileşmenin ilk döneminde açlık, yoksulluk, işsizlik, düşük ücretler sıklıkla görülen durumlardır.

Sanayileşme sürecinde ve sonrasında toplumsal hareketlilik açısından önemli bir değişim söz konusudur. Dikey hareketliliğin önü kapalıydı. İnsanlar yüzyıllar boyu aynı yerde yaşamakta, aynı mesleği yapmaktaydılar. Sanayileşme sürecinde toplumsal hareketlilik anlamında köklü dönüşümler ortaya çıktı. İnsanlar artık, ebeveynlerinin oldukları konumlardan çok farklı konumlara gelebilmekte, ebeveynlerinin statülerinden çok farklı statülere sahip olabilmekteydiler.

Fichter, bir toplumda aşağıdan yukarıya doğru gerçekleşen dikey toplumsal hareketliliğin nedenleri olarak beş faktörü öne çıkarır:

Göçler

Farklı doğurma oranları

Bireysel rekabeti teşvik eden kültürel ortam,

Eğitim

Eşitliğin önemli bir değer olması

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Aşağıdan yukarıya toplumsal hareketliliğin anlaşılması açısından bazı faktörlere vurgu yapmak önemlidir:

Eğitim: Bir kişi, iyi bir eğitimle meslek sahibi olarak ailesinin bulunduğundan çok daha farklı bir statüye sahip olabilir. Türkiye açısından değerlendirildiğinde ailesi küçük çiftçilikle uğraşan, çocuklukta çobanlık yapan kişilerin siyasette en üst makamlara geldiği söz konusudur. Ailesi fakir olup alt ekonomik grupta bulunan insanların, iyi bir eğitimle yüksek gelirli mesleklere sahip olduğu on binlerce örnek söz konusudur.

Göçler: Savaş, yoksulluk, güvenlik, ekonomik nedenlerle bulundukları bölgelerden başka bölgelere/ ülkelere giden kesimler toplumsal tabakalaşmada önemli farklılıklar yaratır. Öncelikle gittikleri bölgelerde toplumsal tabakaların en altlarında yer bulur. Sonraki süreçte, bu kesimlerin içinde de dikey hareketlilik söz konusu olup ailelerinin bulunduğu pozisyonlardan daha prestijli pozisyonlara geçiş yapan kişiler ortaya çıkar. Azınlıklar arasında dikey hareketlilik uzun zaman almaktadır.

Savaş: Bir ülkenin içinde yer aldığı savaş süreci, önemli toplumsal tabaka farklılıklarına yol açabilir. Tabakaların en alt bölümünde yer alanlar fırsatlarla üst prestije sahip statülere yükselebilirken, zengin olan kişilerde savaş sürecinde bütün varlıklarını kaybedebilirler.

Bireysel Rekabeti Teşvik Eden Kültürel Ortam: Bir toplumda rekabetin önünün açılması, kendini geliştiren, risk alan, liyakate sahip olan kişilerin üst pozisyonlara geçmesini sağlar. Rekabetin önü kapalıysa ve ilişkilere dayalı yükselmeler söz konusuysa o kültürde/ toplumda aşağıdan yukarı dikey hareketlilik çok sınırlı olacaktır.

Eşitliğin Önemli Bir Değer Olması: Bir toplumda din, etnisite, kimlik, cinsiyet vb. açılardan ayrımcılık uygulanıyorsa bu konularda dezavantajlı/ azınlıktaki kesimlerin dikey hareketliliği sınırlı olacaktır. Ten rengine dayalı ayrımcılığın yaygın olduğu dönemde Afrika ve ABD’de siyahiler toplumsal hayatın çok farklı alanlarında büyük ayrımcılıklara uğramışlar ve çok uzun süre toplumsal tabakalaşmanın altlarında yer almışlardır.

Yatay Hareketlilik

Benzer prestije sahip pozisyonlar ve konumlar arasındaki hareketliliktir. Günümüzde çok yaygın toplumsal hareketlilik şeklidir. Müfettiş olan bir kişinin uzman, küçük bir esnafın işçi olması gibi pozisyonlar arasındaki değişmelerin kişinin prestijinde farklılık yaratmadığı hareketlilik türüdür. Toplumsal yapı açısından sağlıklı toplumlar, dikey hareketliliğin önünün rekabete, liyakate, eşitliğe dayalı olarak açıldığı, torpille/ilişkiler ağına dayalı yükselmelerin ortadan kaldırıldığı/zayıflatıldığı toplumlardır.

Coğrafi Hareketlilik

Farklı coğrafi bölgeler arasında yapılan hareketlilik. Basit bir göç hareketi olarak değerlendirilemez. Büyük toplumsal etkileri olan hareketlilik şeklidir. Coğrafi hareketliliğin toplumsal yapıya farklı etkilerinden bazıları şunlardır:

Toplumsal ve kültürel değişmeye neden olur.

Toplumsal dikey hareketliliği neden olur.

Göç edilen yerlerde, coğrafi yakınlığa dayalı bütünleşmeleri artırır. Türkiye’de büyük şehirlerde bir dönem çok yaygın olan hemşeri dernekleri ve hemşerilik olgusunun çok önemli olması bu bütünleşmeye örnek olarak verilebilir.

Gidilen bölgelerde önemli uyum sorunlarının yaşanması ve sosyal gerilimlerin ortaya çıkmasına neden olur.

Göç eden kişilerin önemli bir bölümünün düşük vasıflı olması, kayıt dışı ekonomiyi de artırır.

İlk kuşak ve sonraki kuşak arasında kültürel çatışmalar ortaya çıkar.

Kültür

Bireyler açısından kültür “bireyin doğumundan ölümüne kadar geçen sürede öğrendiği şeyler bütünü” olarak tanımlanabilir. Kültür, içinde bulunulan yapılardan derinden etkilenir. Makro anlamda ise kültür “bir toplumda var olan değer, tutum, inanç, sembol vb. unsurların oluşturduğu bir bütün”dür. Kültür, toplum, kurum, grup içindeki bireylerin değer, tutum ve davranışlarını etkiler. Kültürü oluşturan bazı temel unsurlar olarak değerler, normlar, tutumlar, semboller, inançlar, gelenekler ve dil sayılabilir.

Değerler

Bir toplumda ulaşılmak istenen ideal standartları gösterir.

Değerler toplumda kolayca var olan değil, uzun bir süreç sonunda oluşan ideal standartları gösterir. Toplumlarda öne çıkan bazı değerler olarak şunlar verilebilir:

Özgürlük,

Adalet,

Eşitlik,

Dayanışma,

Rekabet,

Bireycilik,

Liyakat,

Değerler, toplumdan topluma değişir. Toplumlarda süreç içerisinde önemli değer değişimleri yaşanabilir.

Normlar

Bir toplumda, kurumda, grupta nelerin yapılabildiğini belirleyen standartlardır. Değerler, daha genel standartları temsil ederken normlar, hâkim değerler etrafında davranışları şekillendirir. Gündelik hayatta normlara ilişkin çok sayıda örnek verilebilir. Bazı örnekler olarak:

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Bir iş yerinde/ kurumda nasıl giyinileceği,
İşyerinde ya da bir kurumda yöneticilerle nasıl
konuşulabileceği,
Trafikte nasıl davranılacağı,
Sınavda soruların nasıl cevaplanacağı,
Büyükler karşısında nasıl oturulacağı,
Toplumda/ kurumda normlar yazılı olabilir. Bunlara
uyulmadığında değişik ölçüde yaptırımlarla
karşılaşılabilir ve bu yaptırımlar yasada/ yönetmelikte
belirlidir.

Toplumda yazılı olmayan normlar da söz konusudur.

Semboller

Kendi başlarına anlamları olmayan ama içinde bulunulan
toplum, kurum, grupta anlam kazanan şeylere sembol
denir. Bir toplumda kendi başına anlamı olmayan her
şey, bir anlam kazanabilir. Toplumsal ilişkilerin sağlıklı
bir şekilde gerçekleşmesi için o toplumda önem kazanan
sembollerin anlamların iyi bilinmesi önemlidir.
Toplumda öne çıkan bazı önemli semboller şunlardır:

Dil: Bir toplumda kendi başına anlamı olmayan sesler, şekiller
o toplum içerisindeki etkileşimle sembolik anlam
kazanıp, hayatın
anlamlandırılmasında/yorumlanmasında önemli rol
oyunlar. Yine farklı şekillerden oluşan karakterler, bir
toplumda/grupta yazılı dili oluşturup iletişimin
sağlamasında önemli etkiye bulunabilirler.

Ten Rengi: Kendi başına anlamı olmayan bir deri rengi Güney
Afrika, ABD ya da Avrupa’da sembolik anlam
kazanabilir ve insanlar ten renginden dolayı ayrımcılık/
kötü davranışlarla karşılaşabilirler. Yine kendi başına
anlamı olmayan renkler de bir toplumda saflık,
masumiyet, kötülük vb. kavramları sembolize
edebilirler.

İşaretler: Kendi başına anlamı olmayan bir takım çizgiler ve
işaretler bir toplumda yazılı dili oluşturup toplumsal
iletişimin devamlılığı açısından hayati rol oynayabilir.
Yine bir toplumda bazı işaretler, trafik levhaları
içerisinde trafiği yönlendiren anlamlar kazanabilir.

Beden Dili: Kendi başına anlamı olmayan bir gülüş ortamına
göre dalga geçme, onaylama, samimiyet gibi anlamlar
kazanabilirken, ayak ayaküstüne atma saygısızlık, el
sallama vedalaşma, ayakları sürekli sallama sıkılma gibi
anlamlar kazanabilir. Bir toplumda/ grupta beden dili
çok farklı anlamlar taşıyabilir.

Gelenekler

Bir toplumda/ grupta süreç içerisinde yapılarak alışkanlık
haline gelmiş davranışlardır. Kültürün devamlılığı
açısından büyük önem taşır. Gelenekçilik bir zihniyet
dünyasını da işaret eder. Gelenekler gündelik hayatın
her aşamasında tutum ve davranışları etkilerler.

Alt Kültür

Bir toplumda egemen/ hâkim olan kültürle uyum içerisinde
yaşayan ama kendilerine ait farklılıklarıyla da ayrılan

gruplara alt kültür grupları denilmektedir. Bir toplumda
binlerce farklı alt kültür grubu bulunmaktadır.

Karşı Kültür

Bir toplumda var olan egemen kültüre karşı olan ve o egemen
kültürü yıkarak/ ortadan kaldırarak yerine kendi kültür
unsurlarını yerleştirmeye çalışan gruplardır.

Alt kültür, egemen kültür içerisinde kendi farklılıklarını
ortaya koyan kültürel grupları ifade ederken, karşı
kültür egemen kültürü reddedip, yıkmaya çalışan ve
yerine kendi kültürel öğelerini yerleştirmeye çalışan
grupları ifade eder.

Toplumsal Rol

“Toplumsal kişilerin beklediği davranışları” ifade eder.
İnsanlar toplum içerisinde farklı rollerle varlıklarını
sürdürürler. Kişi içinde bulunduğu toplumda/ kurumda/
grupta başarılı olmak istiyorsa kendi rolünden
beklenen davranışları iyi bilmek durumundadır. Kişi
kurumda kendisinden beklenen davranış sergilemediği
takdirde, dışlanmadan kurumdaki atılmaya kadar
değişik yaptırımlarla karşı karşıya kalacaktır.

Kişinin, sahip olduğu iki farklı rolün birbiriyle çelişmesi
sürecinde yaşanan duruma “rol çatışması” denir. Rol
çatışması, kişide psikolojik gerilimler ve gerginlikler
yaratır. Rol çatışması farklı şekillerde gerçekleşebilir:
Bir işletmenin ortak sahibi olan bir çiftin işletme sahibi
olarak rolleri ile eş rolleri birbirinden farklılık gösterip
çatışma yaratabilir.

Toplumsal Statü

Kişinin toplum içindeki konumu ve o konuma/ pozisyona
toplumca gösterilen saygıyı ifade eder. Toplumda
meslek, gelir, eğitim, doğum yeri, cinsiyet vb.
nedenlerden kaynaklanan farklı statüler bulunmaktadır.
Toplumda öne çıkan statüleri anlamak o toplumu, yapıyı
anlama açısından önemli rehberlik sunar. Türkiye
açısından değerlendirildiğinde günümüzde siyasete
dayalı statüler ve gelire dayalı statüler toplumda önem
kazanmaktadır.

Ünite 2: Türkiye’de Kentleşme

Kentleşme: Kısa Bir Sosyolojik ve Tarihsel Arka Plan

İnsanlık tarihinde farklı tanımlamalar bulunsun da yaşanan
aşamaları tarım, sanayi ve sanayi sonrası/ bilgi
toplumları olarak tanımlamak mümkün. Tarım
toplumlarının toplumsal yaşam içindeki ağırlığı
sanayileşmenin yaygınlık kazanmaya başladığı 1800’lü
yıllara kadar devam eder. Nüfusun daha düşük bir
bölümünün yaşadığı kentlerde ise yönetim kademesinde
bulunanlar yanında geçimini ticaret ve zanaatla sağlayan
kesimler yaşamaktadır. Tarım toplumlarında genelde
hâkim olan yapı imparatorluklardır.

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Sanayileşme sürecinde imparatorluklar zayıflamaya, ellerindeki topraklar sermayedarların/ iş adamlarının elinde toplanmaya başlar. Değişen toprak sahipliği sonunda yerlerinden edilen ve tarımsal yapı dışında çok da fazla bilgi ve becerisi olmayan insanlar iş bulma umuduyla kitleler hâlinde fabrikaların olduğu kentlere göç ederler. Sanayileşme ile birlikte kentler, yaşamın yeni merkezleri hâline gelir. Köy ve kentin sosyolojik gerçekliği ise birbirinden çok farklıdır.

Köy ve kasaba nüfus sayısının az olduğu yerlerdir. Geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Köy/ kasabanın sosyolojik olarak tanımlanabilecek belirli özellikleri vardır:

Köylerde nüfus az olduğu için herkes birbirini tanır ve dayanışma unsuru da fazladır.
Köyler, kişi üzerinde toplumsal kontrolün çok güçlü olduğu yerleşim yerleridir. Normlara uymayan davranışlar karşısında toplumsal baskı çok güçlüdür.
Köylerde grup normlarına uyma büyük önem taşır. Bu bağlamda bireysellik, farklılık hoş görülmez.
Köyler, hayatın daha statik, durağan yaşandığı yerlerdir. Toplumsal değişme daha yavaş gerçekleşir.
Köylerde, örgütlenme, farklılık, çeşitlilik zayıftır. Benzeşmeye, homojenliğe dayalı yapılarıdır.
Köylerde, üretim genellikle tarım ve hayvancılık üzerinden şekillenir. Üretim anlamında çeşitlilik yaygın değildir.
Köyler zamanın yavaş aktığı, kültürel ve sosyal faaliyetlerin sınırlı olduğu yapılarıdır.
Kentlere göç etme sanayileşme süreci ile başlar.

Sanayileşmenin ilk döneminde kente göç eden insanların önemli ortak noktaları bulunmaktadır. Bu özelliklerden bazıları şunlardır:

Ekonomik açıdan son derece zor durumda, çoğu açık sınırlarında bulunan, herhangi bir birikimi olmayan kişilerden oluşmaktadır.
Geniş kitleler ilk defa onbinlerce/yüzbinlerce insanın yaşadığı yerleşim birimlerinde hayata tutunmaya çalışmaktadır. Kente yönelik ortak bir yaşam kültürü yoktur.
Çoğunun herhangi bir mesleği yoktur.
Geniş aileyle birlikte var olmaya çalışmaktadır.
Büyük yoksulluk ve işsizlik içerisinde yaşayan geniş kitlelerin bulunduğu, kentlerde sanayileşme sürecinin ilk döneminde büyük bir kaos hakimdir ve suç oranları çok yüksek artış gösterir. Bir arada yaşama kültürü olmayan yüzbinlerce insana köylerdeki gibi düzen sağlamak mümkün değildir. Sanayileşmenin ilk döneminde düzeni sağlama, hayatın bütün alanlarında öne çıkan bir olgudur ve bunun için suça yönelik son derece ağır cezalar, katı şekilde gözetim/ denetim/ disiplin mekanizmaları konulur.

Sanayileşme sürecinde kentlerde işsizlik çok yaygın, ücretler çok düşük ve çalışma şartları kötüdür. Aileden tek kişinin çalışması geçimi sağlamaya yetmemektedir. Dolayısıyla kadınların da çalışma hayatına girmesi

gerekmektedir. Fabrika düzenindeki standartlaşma ve iş bölümü, tarım toplumunda çalışma hayatında gerekli olan fiziki güce ihtiyacı ortadan kaldırır. Kadınların çalışma hayatında daha fazla yer alması, toplumsal alanda da daha fazla rol almalarını beraberinde getirir. Aile ekonomisine katkı sağladıkça, ailedeki erkek otoritesi zayıflar, ailede eşitlikçi roller ön plana çıkar.

Sanayi toplumlarında kentlerde, bireycilik giderek öne çıkmaktadır. Geniş ailenin zayıflaması, kişilerin kendi ayakları üzerinde durabilmesi, kişi üzerindeki aile baskısını da zayıflatmaktadır.

Kentler, köylerden farklı olarak örgütlenmenin öne çıktığı yapılarıdır. Sendikalara, siyasal partilere, kulüplere, sivil toplum örgütlerine katılım yüksektir. Az sayıda insanın yaşadığı köylerden farklı olarak, kentlerde her türlü çeşitlilik artar. Köyler benzeşmeye, kentler farklılaşmaya/ heterojenleşmeye dayalıdır.

Sanayileşmeyle birlikte yüzbinlerce insanın yaşadığı kentlerde hem çalışma sürecinde hem de toplumsal hayatın her alanında zaman bilinci ve dakiklik önemli değerler olarak öne çıkar. Köyde, zaman kavramı çok önemli değildir. Çalışma disiplini yoktur. Kentler zamanın, hayatın her alanında merkezi önem kazandığı yapılarıdır. Sanayi toplumlarında insanlara zamanı hatırlatmak amacıyla kentin görünür bölgelerine saat kuleleri konulur.

Kentlerde kitle eğitimi öne çıkar. Toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda geniş kitlelerin zorunlu eğitimi söz konusudur.

Kentler, kitle iletişim araçlarının yaygınlık kazandığı, ulaşımı geliştirdiği, zamanla kurallara dayalı ortak yaşam kültürünün oluştuğu yerlerdir.

Kentler, tarım ve hayvancılık dışında üretimin farklılaştığı/ çeşitlendiği, imalat ve hizmet sektörünün yaygınlaştığı yerlerdir.

İlk aşamada düzensiz olarak başlayan kentleşme, sonraki süreçte son derece planlı ve rasyonel şekilde düzenlenir. Kentler ise değerler ve yaşama alışkanlıkları bakımından son derece farklı özelliklere sahip yerleşim birimleridir ve kentlerde:

Hukuk,
Rekabet,
Örgütlenme,
Zaman bilinci,
Eğitim,
Farklılık,
Bireycilik,
Eşitlikçi roller,
Akılcılık önemli değerler olarak ön plana çıkar.

Türkiye’de Kentleşmenin Özellikleri ve Nedenleri

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Toplumsal tabakalaşma açısından bakıldığında temel ayrım, yöneten yönetilen ayrımıdır. Yönetenler ve yönetilenler şu kesimlerden oluşmaktadır:

Yönetenler:

Saray Halkı : Padişah, eşrafı ve sarayda görevli değişik mesleklere sahip çalışanlardan oluşmaktaydı.

İlmiye : Medrese eğitiminden geçmiş yönetim, yargı ve öğretimle görevli kişilerdir.

Seyfiye: İmparatorluğun askerî kanadıdır. Düzenli askerleri oluşturan kapıkulu askerleri ve temel görevi tımarları korumak olan geçici askerleri oluşturan tımarlı sipahilerden oluşur.

Kalemiye : İdari görevleri gerçekleştiren memurlardır.

Yönetilenler, yöneten kesimler dışında kalan temel geçim kaynakları tarım, hayvancılık, zanaat ve ticaret olan kesimlerdir.

Avrupa'da 1770'li yıllarda yükselişe geçen sanayileşme, imparatorluklarda önemli güç değişimini de beraberinde getirdi. Geçmişte, ağırlıklı olarak tarıma, fetihlere ve bağlı yerlerden gelen gelirlere dayalı güç odağı, sanayileşme ile birlikte tamamen değişti. Gücü belirleyen unsur artık tarımsal üretim değildi. Sanayileşme, çok daha güçlü araç gereçler yaratıyor, bu güçlü silahlar sanayileşmiş ülkelere diğer ülkeler karşısında büyük güç sağlıyordu. Tarımsal üretim yerine imalat üretimi öne geçiyordu. Sanayileşme, dünyada yeni güç odağı olarak sanayileşmiş Avrupa ülkelerinin geçmesine neden oldu.

Batıda imparatorlukların güç kaybetmesi, toprak düzeninde yaşanan değişimler, kırsalda/ köylerde yaşayan insanların akın akın kentlere göç etmesini beraberinde getirmişti. Yani Batıda sanayileşme ile birlikte büyüyen/ gelişen bir kentleşme söz konusuydu. Sanayileşmenin ilk döneminde düzensiz bir özellik gösteren kentleşme, rasyonel düşüncenin merkezi önem kazanmasıyla birlikte planlı/ düzenli yapılanmanın hâkim olduğu bir özellik kazandı.

Türkiye'de Kentleşmenin Nedenleri

Türkiye'de kentleşmenin çok sayıda nedeni bulunmaktadır.

Bu nedenleri belirli başlıklar altında toplamak mümkündür.

İtici Nedenler

İtici nedenler, köyden kaynaklanmaktadır. Köy, artık insanlara yeterli yaşama imkânı sunmamaktadır. Yoksulluğu kıracak imkânlar azalmakta, ekonomik açıdan kötü durumda bulunan kişiler, o durumu aşacak imkânları köyde bulamamaktadır. Köy, içinde yaşayan insanları kente doğru itmektedir. İtici nedenleri birkaç başlık altında toplamak mümkündür.

Tarımda Makineleşme: Çok uzun süre köyde toprağı işleme basit araçlar ve fiziki güçle gerçekleşmiştir. Tarımsal işlerde kadınlar ve çocuklar da yoğun olarak çalışma sürecinde yer almıştır. Fiziki güce dayalı çalışma hava koşulları, mevsimsel etkilerden etkilenmekte ve fiziki kuvvete dayalı çalışma, fiziksel yorgunluktan dolayı düzensiz özellik göstermektedir.

Türkiye'de tarımda makineleşme denildiğinde ilk akla traktörlerin kullanılmasıdır. Bu sürecin hızlanması 2. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. 2. Dünya Savaşı'nın galip ülkelerinden ABD savaşta yıkıma katılmış, ekonomik durumu kötü ülkelere ve savaşa katılmamış olsa bile müttefiklerine ekonomik kalkınmalarını sağlamak adına ekonomik yardımda bulunma kararı alır. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu çok sayıda ülkeye 1948-1951 tarihleri arasında ekonomik yardımda bulunur. Yardımlarda bulunurken ülkelere yardımların kullanılması konusunda önemli şartlar/ sınırlamalar koyar. Yapılan yardımların sanayileşme yerine tarımda kullanılması, demiryolları yerine karayollarının öne çıkarılması, ithal makine araç gereç alımına öncelik verilmesi gibi şartlar nedeniyle 1950'li yıllarda tarımda traktör sayısında âdeta patlama yaşanır.

"Tarımda kullanılan makine, özellikle traktör sayısında olduğu kadar, traktörle işlenen tarım alanında da önemli artış gözlemlenmiştir.

Traktörün kullanılması, toprağın zaman koşullarına bağlı kalınmadan sürekli işlenebilmesini, işlerin hızlı yapılmasını da beraberinde getirir. Tarımda makineleşmenin etkilerin bazıları şunlardır:

Tarımda insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması ve işsizliğin artması,

İşsiz kalan insanların geçinmek için kentlere göç etmesi, Kentlere yaşanan iç göç ile birlikte kentlerde önemli toplumsal sorunların ortaya çıkması, çarpık kentleşmenin hız kazanması,

Kentlerde yerel yönetimlerin kaynaklarını üretken yatırımlar yerine, kente göç eden kitlelerin eğitim, sağlık, altyapı hizmetlerine harcaması,

Tarımda işlenen alanların ve verimliliğin artması ile birlikte köylerde zenginleşen bir kesimin ortaya çıkması.

Hızlı Nüfus Artışı ve Toprakların Bölünmesi: Nüfus artış oranları her zaman kırsal alanlarda köylerden çok daha yüksektir. Özellikle doğum kontrol konusundaki bilgilendirmenin yaygınlaşmadığı köylerde nüfus daha hızlı artmaktadır. Artan nüfusla birlikte, miras yoluyla toprakların paylaşılması, kişilerin elindeki toprakların küçülmesini de beraberinde getirmektedir. Sahip olunan topraklar, köylerdeki geniş kesimler için yetersiz hâle gelmektedir.

Toprakların Büyük Sermaye Sahiplerinin Elinde Toplanması: İklim koşullarının olumsuz seyrettiği dönemlerde, kuraklık döneminde üretilen ürünün yetersiz kalması ve ekonomik sıkıntıların artması, borçlanma ve borçların

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

ödenememesi nedeniyle toprakların elden çıkartılması, düşük verimlilik nedeniyle zarar edilmesi, ürün fiyatlarında büyük sermayedarlarla rekabet edilememesi ve bu bağlamda sıkıntıya düşülmesi sonrasında küçük ve orta ölçekli toprak sahipleri topraklarını satarlar. Dolayısıyla topraklar, bölgedeki büyük sermaye sahiplerinin elinde toplanır. Topraklarını satan kişiler için ise yaşamak için kentlere göç etmek öncelikli bir tercih hâline gelir.

Yatırım, Güvenlik vb. Nedenlerle Köylerin Boşaltılması:

Türkiye’de iktidarlar, zaman zaman kırsal alanlara baraj, termik santral, sanayi tesisi vb. büyük ölçekli yatırımlarda bulunurlar. Bu yatırımların yapılacağı alanlarda bulunan köylerin boşaltılması, bu nüfusun özellikle büyük kentlere göç etmesi belirli dönemlerde görülen bir durumdur. Özellikle terörle mücadelenin yoğunlaştığı dönemlerde, belirli yerlerin terörle mücadele için boşaltılmasının uygun görülmesi ve bu yerlerde yaşayan insanların büyük şehirlere göç etmesi de belirli dönemlerde yaşanmıştır.

Çekici Nedenler

Kentlerden kaynaklanan ve insanları, kente çeken nedenlerdir. Kentleşmede çok sayıda çekici neden bulunmaktadır.

Daha Fazla İş Olanakları Sağlaması: Kentin çekici nedenleri arasında öne çıkan daha fazla iş olanaklarını barındırmasıdır. Köyde yoksulluk yaygınlaştığında, bu yoksulluğu kırarak fırsatları bulmak güçtür. Özellikle tarımda makineleşme sonrası işsiz kalındığında kırsalda yeni iş bulma imkânı neredeyse yok gibidir. Kent, içinde sayısız iş olanaklarını barındıran bir fırsatlar diyarı olarak görülür. Kentleşme sürecinde insanların kitleler halinde göç ettiği İstanbul için tanımlanan “Taşı toprağı altın” sözü bu durumu çok iyi yansıtmaktadır. Kırsaldan kente göç edenlerin önemli bir özelliği bu kişilerin çok büyük bir bölümünün vasıfsız/ mesleksiz olmasıdır. Bu durum özellikle kente göç eden ilk iki kuşaktaki kişilerin formal, sigortalı olan işlerde vasıf gerektirmeyen çaycılık, güvenlik işleri, temizlik işleri, kapıcılık, vb. gibi görevlerde çalışmalarını beraberinde getirmiştir. Kente göç edenlerin önemli bir bölümü kayıt dışı işlerde yoğun olarak çalışmaktadırlar.

Yoksulluğu Kırma İmkânları Sağlaması: Kente göç eden insanların çok büyük bir bölümü vasıfsız olduğu için bu kişilerin büyük bir bölümünün vasıflı işlerde iş bulma imkânı yoktur. Bu insanların çok büyük bir bölümü resmi olmayan işlerde kayıt dışı olarak çalışmakta ya da kendi başına yoksulluğu kırarak faaliyetlerde bulunmaktadır.

Köyde kalındığında yoksulluğun kırılma imkânı yoktur. Kentte hiçbir becerisi/ yeteneği/ mesleği olmayan kişiler bile yeri geldiğinde bir kasa limon alıp satmak gibi çok farklı yollarda kayıt dışı çalışarak gündelik geçimlerini sağlayan geniş bir kitle bulunmaktadır. Kent, hiçbir

mesleği bulunmayan kişilere bile yoksulluklarını kırma fırsatı sağlamaktadır.

İyi Eğitim Fırsatlarına Ulaşma: Türkiye coğrafi açıdan çok geniş bir alanı kapsamaktadır. İçerisinde çok dağınık yerleşim tarzlarını da barındırmaktadır. Bazı bölgelerde merkeze uzak, yerleşim açısından birbirleriyle mesafeli köyler bulunmaktadır. Bazı köylerde birleştirilmiş sınıflar uygulaması görülmektedir. Bu tür yerleşim yerlerinde yaşayanların ilçelerindeki okullara uzun süre yürüyerek, özellikle karlı/ soğuk havalarda güçlükler yaşayarak ulaştıkları da bilinmektedir. Kent, her türlü eğitim olanağına ulaşmada geniş bir çeşitlilik sunar, daha zengin eğitim olanaklarına ulaşmak mümkündür. Köyden, kente göç eden insanların önemli bir bölümünde eğitim seviyesi düşüklüğü/ mesleksizlik vb. nedenlerle kendi koşullarını değiştirme olanağının zayıf olduğunu bilmesine rağmen, gelecekte çocuklarının iyi bir eğitim alarak içinde bulundukları statüden çok daha yüksek statüye geçeceklerine yönelik önemli bir iyimserlik/ gelecek umudu bulunmaktaydı.

Daha Zengin Kültürel ve Sportif İmkânlar: Köy, kültürel aktiviteler açısından kentlerle karşılaştırılamayacak sınırlılıklara sahiptir. Sadece köyler değil, birçok ilçe için de benzer şeyler söylenebilir. Tiyatro salonu, sinema salonu olmayan kentler söz konusudur. Birçok köy ve ilçe de kitabevi yoktur ve kitap satışı, içinde farklı tüketim malzemeleri satılan yerlerde bir iki rafta gerçekleşmektedir. Benzer şekilde, sportif açıdan da sınırlı imkânlar söz konusudur.

Kent, kültürel aktiviteler açısından geniş fırsatlar sunmaktadır. Sportif alan açısından da hem spor yapma hem köyde asla yapma imkânı olmayan çok farklı branşlarda sportif eğitim alma imkânı sağlamaktadır. Kültürel ve sportif anlamda kentte, özellikle büyük kentlerde öne çıkan bazı fırsatlar şu şekilde belirtilebilir

Kentlerde çok daha fazla sinema salonu bulunmaktadır ve çok farklı filmlere ulaşmak mümkündür.

Tiyatro severler açısından farklı alternatiflere ulaşmak mümkündür.

Kitap fuarları, konserler, festivaller açısından zengin imkânlar sunmaktadır.

Spor yapma anlamında, çok daha geniş sportif alanlara sahiptir. Futboldan tenise, jimnastikten voleybola, basketboldan güreşe kadar çok farklı branşlarda çocukluktan itibaren uzman kişilerden eğitim alma imkânı bulunmaktadır.

Sportif anlamda büyük organizasyonları izlemek mümkündür. Kültür ve sanatın her alanında söyleşi, imza günleri, eğitim atölyeleri, kurslara ulaşma/ katılma imkânı bulunmaktadır.

Daha İyi Sağlık Olanaklarına Sahip Olma: Kent, sağlık imkânlarına ulaşma, sağlık hizmetlerinin çeşitliliği gibi nedenlerle çok daha geniş alternatif sunmaktadır.

İletici Nedenler

Ulaşım Alanındaki Gelişmeler: 1940'lı yıllar

değerlendirildiğinde bir şehirden diğerine gitme, özellikle büyük miktarda eşya taşımada söz konusuysa, uzun zaman almaktadır. Yollar gelişmemiştir ve taşımacılık ise ağır işleyen bir sektördür. 1950'li yıllardan itibaren alınan dış kredi/ yardımların da dayatmasıyla otoyol yapımı gelişmeye başlamıştır. “Ulaşım alanındaki gelişmeler kentleşmeyi iki yönden etkilemiştir. Birinci olarak, taşıma araçlarının ve karayollarının gelişimi, insanların kolay yer değiştirebilme olanaklarını arttırmıştır. Bulundukları yerlerde yaşama ve geçinme güçlükleri çeken insanlar, çalışma koşullarının daha fazla olduğu kent merkezlerine doğru hareketlenmişlerdir. Ulaşım kolaylıklarının kentleşme üzerindeki bir diğer etkisi de ekonomik açıdan pazara açılmayı kolaylaştırıcı bir nitelik taşıması olarak belirlenebilir. Yeni teknolojik girdiler tarımsal alanda ortaya çıkan artı ürünün pazarlanması gereğini yaratmıştır. Ayrıca yalnız çevresi için üretimde bulunan küçük sanayi kuruluşları, yerel ticaretle uğraşanlar ulaşım olanaklarının gelişmesiyle çevreye açılma, yeni pazarlar arama fırsatını ele geçirmişlerdir”.

Haberleşme ve İletişim Alanında Yaşanan Gelişmeler: Kentin çekiciliğinin, kentteki iş, yaşam olanakları zenginliğinin kırsal açıdan cazibe merkezi hâline gelmesi, bu olanakların en ücra yerlere ulaşmasını sağlayan haberleşme ve iletişim araçlarının önemli etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda tarihsel süreçte kentleşmeyi arttıran haberleşme ve iletişim araçları şunlardır:

Gazeteler: Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki süreçte gazeteler, modern Türkiye'nin yaratılmasında yaratılmak istenen insan prototipinin duyurulmasında önemli işlev görmüşlerdir. Gazeteler en ücra köylere, köylerdeki ortak mekânlara kadar ulaşan iletişim aracıdır. Kentteki imkânların/ fırsatların/ çeşitliliğin/ yaşam tarzlarının en ücra yerlere kadar ulaşması ve kentleşmenin cazibe merkezi hâline gelmesinde gazetelerin önemli rolü vardır.

Dergiler: Cumhuriyetten sonraki süreçte dergilerin de kültür aktarımında önemli işlevleri bulunmaktadır. Özellikle 1960 ve 1970'li yıllar Türkiye'de magazin dergiciliğinin de öne çıktığı yıllardır. Dergilerde ekonomik olarak üst gelir grubunun, sanatçıların, film yıldızlarının gösterişli hayatları yansıtılmakta, bu durum kentli yaşam tarzına yönelik cazibeyi arttırmaktadır. 1980'li yıllardan itibaren magazinden modaya, spordan televizyona kadar dergi çeşitliliği büyük artış göstermiş, yabancı kökenli birçok derginin yerli versiyonları yayına başlamıştır.

Televizyonlar: Türkiye'de 1970'li yıllarda televizyonlar hayata girmeye başlasa da 70'li yıllar köylerde çok az insanın televizyon sahibi olduğu ve televizyon sahibi olmanın sahibine önemli bir prestij sağladığı yıllardır. Dönemin popüler dizilerinin yayınlandığı günlerde köyde ya da mahalle kültürünün yaygın olduğu yerlerde çok sayıda ailenin televizyon sahibi olan eve misafirlğe gittiği belirtilmektedir. Televizyonların eve girmesi ise 1980'li

yıllarda olmuştur. 1980'li yıllar televizyon yayıncılığında da önemli gelişmelerin yaşandığı yıllardır. 1980'li yılların ikinci yarısında ise TRT2 yayın hayatına başlamış, özel televizyonlar kurulmuştur. Köylerde/ ilçelerde dar çerçevede hayatını geçiren kitleler açısından televizyonlarda izledikleri gösterişli yaşamlar, kente yönelik göçü tetikleyen unsurlardan olmuştur.

Sosyo-psikolojik Nedenler

Tarihsel süreç açısından değerlendirildiğinde Türkiye'de kentli olmak toplumsal tabakalaşmada daha üst bir statü simgesini temsil etmektedir. Toplumsal gerçekliği farklı boyutlarıyla yansıtan sinema örneklerinde de bu durumu görmek mümkündür. Özellikle 1960 ve 1970 yıllarında çok sayıda Türk filmi o dönemin modern kişiliğini sembolize eden şık giyinen, kentli bir konuşma üslubuna sahip kişi karşısında köylü olmak giyim, konuşma, davranış açısından bir utanma duygusu yaratmaktadır. Kültürel bağlam değerlendirildiğinde hiçbir kültürün diğerine astlık-üstlük içermeyeceği, her kültürün kendi bağlamında önemli ve anlamlı olduğu bilinmektedir.

Dış Nedenler

Dış nedenler, uluslararası konjonktürün etkisiyle kentleşmeyi etkileyen nedenleri kapsamaktadır. Bu nedenlerin etkisi, 1948 yılında Marshall yardımıyla başlayan ve 1950'li yıllar ve sonrasında yabancı ülkelerle/ kurumlarla etkileşimin artması sürecinde alınan dış borçlar/ kredileri kapsamaktadır. Türkiye bu borçlanma sürecinde, borç alan ülkelerin yönlendirmelerine maruz kalmıştır. Borç veren ülkeler, bu borçların hangi alanlarda kullanılıp, kullanılmayacağı noktalarında da dayatmalarda bulunmuş ve bu dayatmalar Türkiye'de sanayi ve ekonominin şekillenmesinde önemli etkilerde bulunmuştur. Dış yardımlar ekseninde kentleşme sürecini etkileyen birkaç boyut şunlardır:

Alınan yardımların sanayide kullanılmaması, tarımda makineleşmeye ve gelişmeye ağırlık verecek alanlarda kullanılmasının dayatılması nedeniyle 1950'li yıllar sonrasında tarımda traktör sayısındaki artış ve işsiz kalan kitlelerin geçim için kente göç etmesi söz konusudur.

Alınan dış borçların/ yardımların otoyolların yapımında kullanılmasının dayatılması, Türkiye'de demiryolları yapımının ve havacılık sektörüne yapılan yatırımların iptal edilmesini beraberinde getirdi. Sanayileşme sürecinde 1800'lü yılların ikinci yarısında Avrupa'da sanayileşmiş birçok ülke arasında demiryolu iletişimi sağlanmışken, günümüzde Türkiye'nin birçok şehrinde demiryolu bulunmamaktadır. Otoyolların gelişmesi ile ilgili nedenlerde de belirtildiği şekilde kırsaldan kente göçü kolaylaştırıp hızlandırmıştır.

Türkiye'de Kentleşmenin Sorunları

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Konut ve Arsa Sorunu

1950’li yıllardan itibaren insanlar geniş kitleler halinde kentlere göç etmeye başladılar. Bu durum kentlerde çarpık yapılaşmayı da beraberinde getirdi. Özellikle İstanbul’a bazı dönemlerde 300 bin kişiyi aşan iç göç gerçekleşti. Bu durum konut ve arsa alanında önemli sorunları da beraberinde getirdi. Konut alanında yaşanan gelişmeler kenti ikiye böldü. Özellikle kent merkezlerinde konut fiyatları ve kiralari aşırı artış gösterdi. Kentlerde belirli yerler sadece üst ekonomik gelir grubunun yaşayabileceği alanlar hâline geldi. Göç eden geniş kitleler, şehrin merkezine uzak, çevre alanlarda yeni yerleşim alanları oluşturdular. Bu durum 1980’li yıllardan günümüze artarak devam etmektedir.

Hızlı kentleşme sürecinde konut alanında yaşanan bir başka gelişme ise, Türkiye’de parası olan geniş kitleler için konut almanın önemli bir yatırım aracı hâline gelmesidir. Sahip olunan önemli miktarda para, üretken yatırımlara değil, bir yatırım aracı olarak konut alımına harcanmıştır.

Kentleşme sürecinde, geniş kitlelerin barınma sorunu bulunması arsa değerlerini önemli ölçüde arttırmıştır. Hızlı iç göç ve çarpık kentleşme sürecinde insanların kitleler halinde kentlere göç etmesi, tarihsel süreçten çok farklı mimari yapılanmanın ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Türkiye’de kentleşme sürecinde yatay mimari, yerini dikey mimariye bıraktı.

Kentlerde ortaya çıkan arsa sorununa yönelik olarak kentsel dönüşüm sürecinde TOKİ tarafından toplu konutlar yapıldı.

1970’li ve 1980’li yıllar, küçük yaştaki çocukların mahalle kültürüyle de sosyalleştiği yıllardır.

Mahalle, sokak çocuk için bir toplumsallaşma aracısını oluşturmaktaydı. 1980’li yıllardan sonra hızlı kentleşmenin de etkisiyle mahallelerdeki arsalar, boş alanlar hızla beton yığınlarıyla kaplandı, çocukların oyun alanları ortadan kalktı. Yaşamın doğallığı yerini 1990’lı yıllarla birlikte belirli yerlerde kurulan hali sahalarla ticari bir yapaylığa bıraktı. Hayatın bütün alanlarının ticarileşmesi, hızlı kentleşmeyle birlikte büyük bir yaygınlık kazandı.

Kayıt Dışı Ekonominin/Çalışmanın Artışı

1950’li yıllardan itibaren kentlere göç eden kitlelerin önemli bir özelliği, herhangi bir mesleğe, beceriye, vasa sahip olmamalarıdır. Göç edenlerin önemli bir bölümü resmi işlerde, sigortalı olarak çalışabilecek beceriye sahip değildir. Göç edenlerin, geçimlerini sağlayabilecekleri alan olarak informal, kayıt dışı işler öne çıkmaktadır. Erkeğin çalışması çoğu zaman aile geçindirmeye yetmemektedir. Kentlerde çok fazla işsiz olması nedeniyle, kayıt dışı da olsa uzun süreli iş bulmak mümkün olamamaktadır. Bu durum aile geçimine

yardımcı olma adına herhangi bir vasfı olmayan kadınların da kayıt dışı işlerde düşük ücretle çalışmasını beraberinde getirmektedir. Yine kentleşme sürecinde aile bütçesine katkı sağlamak için küçük yaşlardan itibaren çocukların da kaçak olarak çalıştıkları bilinen bir gerçektir.

Ulaşım ve Alt yapı Sorunu

Küreselleşme sürecinde özellikle 1980’li yıllardan itibaren sadece Türkiye’de değil bütün dünyada finans ve ticaret merkezleri hâline gelen metropol kentlere hızlı bir iç göç yaşanmıştır. Yaşanan süreçte bütün metropol kentlerinde trafik sorunu, kentlerin en temel sorunlarından biri hâline gelmiştir. Trafik sorununun önemli hâle gelmesinde birkaç faktör etkili olmuştur:

Yaşanan hızlı iç göçler sonrasında büyük şehirlerde araç sayısı büyük oranlarda artmıştır.

Araç sayısındaki artışa rağmen, çarpık ve plansız kentleşme nedeniyle trafiğin sorunlu olduğu birçok yerde yol genişletilmesi yapılamamaktadır. Bu durum trafik tıkanıklığını arttırmaktadır.

Günümüzde trafikte yol yapımı çalışmaları, kentlerde aylarca trafik tıkanıklığını önemli bir sorun olarak ortaya çıkarmaktadır.

Çarpık kentleşme ve yerleşim alanlarının plansızlığı nedeniyle trafiği rahatlatabilecek metro vb. araçların yapılması ve belirli hatlara ulaşması oldukça fazla zaman almaktadır.

Birçok gelişmiş ülkede trafiği rahatlatma aracı olarak özellikle şehir içi alanlarda bisiklet/ mobilet kullanımı teşvik edilmekte, bisiklet yolları yapılmakta ve bu araçlardan yaygın olarak faydalanılmaktadır. Türkiye’de ise araç yoğunluğu olan yerlerde trafik kültürü eksikliği nedeniyle bisikletle trafiğe çıkma, önemli kaza riskini/ can güvenliği sorununu da beraberinde getirmektedir.

Altyapı açısından ise tarihsel süreçte özellikle ekonomik ve siyasal istikrarsızlığın yoğun olduğu yıllarda, kentlere göç eden yüzbinlerce insana hizmet götürmede sıkıntılar yaşanmıştır. Hızlı kentleşme yerel yönetimler açısından da önemli sorunlara yol açmıştır. Planlanan bütçeyle şehre yönelik yatırımlar hesaplanırken, önemli bütçe sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Yine çarpık kentleşme ve plansız iç göç hem merkezî hükümetlerin hem de yerel yönetimlerin eldeki kıt kaynakları üretken/ verimli yatırımlar yerine altyapı yatırımlarına harcamalarına neden olmuştur.

Kentte Ama Kentli Değil: Kenti Yaşayamama, Kentle Bütünleşememe Sorunu

Türkiye’de kentleşme sürecinde kentle bütünleşememe sorunu önemlidir. İnsanlar, kitleler hâlinde köyden/ kırsaldan kente göç ederken, sosyolojik olarak ilk yaptıkları şey kendilerini güvende hissettikleri tanıdıklarıyla bir araya gelmeleridir. Türkiye’de göç edenler ilk olarak akrabaları, tanıdıkları, köylüleri, hemşerileriyle bir araya gelmişlerdir. Tanıdıklar, yabancı olunan uzak diyarlarda kişilere sığınacak, yardım alınacak bir liman işlevi sağlamıştır. Bu bağlamda Türkiye’de her ilde

görülen hemşeri dernekleri, kentleşme sürecinde önemli bir dayanışma/ yardımlaşma/ rehberlik etme işlevi görmüştür.

Kente göç edildiğinde benzerleri/ yakınları/ tanıdıklarıyla beraber olmanın önemli sosyolojik sonuçları da olmuştur. Avrupa'da sanayileşme sürecinde, sanayileşme ile paralel gelişen kentlerde köyden çok farklı değerler ön plana çıkmıştı. Türkiye'de ise kente göç edenlerin kentleşmesi kadar, köydeki birçok değer/ zihniyetin kentlerde de etkisini yoğun olarak hissettirmesi söz konusudur.

Kentle bütünleşememe konusunda önemli bir sorun da maddi olanaksızlıklardan kaynaklanır. Kente göç edenlerin önemli bir bölümü ekonomik olarak son derece kötü durumdadır ve kazanılan paralar asgari ihtiyaçları karşılamaya yetecek kadardır. Bu bağlamda kültürel, sosyal vb. faaliyetlere katılma, gönüllü sivil toplum organizasyonlarda yer alma, geniş kitleler açısından söz konusu bile değildir. Türkiye'de kentleşme sürecinde kentte yaşayan ama kenti yaşayamayan geniş kitlelerin çaresizliği söz konusudur...

Gecekondu Sorunu

Türkiye'de çarpık kentleşme ve yoğun iç göçün büyük şehirlerde ortaya çıkardığı en önemli sorunlardandır. 1950'li yıllardan itibaren köyden kente göç olgusu yaşanmaya başlanmıştı. Bu olgu, 1970'li yılların ikinci yarısı ve özellikle 1980'li yıllarda büyük hız kazandı.

Göç edenlerin büyük bir bölümü, ilk göç sürecinde akraba/ tanıdık/köylü/ hemşeri/ asker arkadaşı vb. bir tanıdığına evine kısa süreli barınma için geldiler. Kentte ev alacak birikime de sahip değildiler. Köyden kente göç edenlerin önemli bir bölümü barınmak için boşa olan devlet arazilerine devlet denetiminden kaçmak için birkaç gecede çoğu 30-35 metrekare civarı olan, bir oda tuvalet ve banyodan oluşan altyapısız, sağlıksız binalar yaptılar. Bu binalara çok kısa bir sürede gece başlandı için gecekondu adı verildi. İzinsiz, ruhsatsız olan bu binalardan devlet tarafından kaçak olduğu için yıkılanlar, başka yerde birkaç gecede tekrar yapılıyordu. İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi şehirlerde gecekondu olarak tanımlanan binalar çok hızla yaygınlaşıyordu. Bu süreçte arazi mafyaları da ortaya çıktı, devlete ait arazilere gecekondu yapıyorlar, devlete ait arazileri gecekondu yapımı için kente yeni göç etmiş kişilere satıyorlardı. Gecekondu, kentin yapısını bozan plansız, sağlıksız yapıları oluşturuyordu.

Devletin gecekondu yapıyı yıkıp yeni gelenlerin barınabileceği ucuz alanları yapması, planlı kentleşme için önem arz ediyordu. 1970'li yıllar Türkiye'de siyasi ve ekonomik istikrarsızlığın zirve yaptığı dönemlerdir. 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında siyasi istikrar bozulmuş, 1971-1980 yılları arasında 9 yılda 11 hükümet kurulmuştur. 1970'li yıllarda hızlı gecekondulaşma ve çarpık kentleşme konusunda istikrarlı bir politika izlenebilecek

siyasal yapı söz konusu değildi. 1980'li yıllarda gecekondulaşmayı arttıracak siyasal kararlar öne çıktı. Popülist bir amaçla hükümetler tarafından gecekondu yaşayan nüfusun oylarını alma amacıyla gecekondu afları çıkarıldı. Devlet, kaçak olarak devlet arazisine yapılan gecekondu imar affı getirdi. Yapıldıkları arazileri, uzun döneme yayılmış düşük bedellerle gecekondu sahiplerine sattı. Bu Türkiye'de gecekondu patlaması yaşanmasını da beraberinde getirdi.

Keleş, Türkiye'de gecekondulaşma tarihinin birkaç döneme ayrılabilceğini belirtmektedir:

Birinci dönem, 1960' a gelinceye kadarki dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde gecekondu yoksul ailelerin barınma gereksinimlerinin kendi imkânlarıyla, ufak yardımlarla karşılamaya çaba gösterdikleri dönemdir. Aileler yaptıkları gecekondu kiralama oturma, gecekondu kiralama ender rastlanır.

İkinci dönem, 1960-1970 arasındır. Bu dönemde gecekondu genellikle sahibinin emeğinden yapılmaktadır, ancak gecekondu kiralama oranı yükselmektedir. Gecekonducu, birçok gecekondu yapmakta, ihtiyaçlarını fazlasını kiraya vermektedir.

1970 ve 1980'lerden sonraki üçüncü dönemde ise, gecekondu yapım süreci tümüyle ticarileşmiş, yoksul kitle için arsa sağlayıp yapı ve gereçlerini bulan ve gecekondu yapısını yaparak bunları satışa çıkaran "gecekondu firmaları" türemiştir.

2000'li yıllarda ise gecekondu, özellikle büyük kentlerin doğal karşılanan bir parçası durumuna gelmiş gibidir. Gecekondu sahipleri, gecekondularından en yüksek kâr elde etme çabasıdadır. Devlet ve belediyeler ise, kentsel dönüşüm adı altında gecekondu alanlarında yaratılan rantın paylaşımına öncülük etmeye çalışmaktadır. Gecekondu alanlarına çok yüksek apartman blokları yapılmaktadır.

Gecekondulaşma açısından önemli bir boyut, göçlerin yapıldığı büyük kentlerdeki gecekondu nüfusunun kentsel nüfus içerisindeki oranıdır. Son yıllarda devletin kentsel dönüşüm adı altında önemli değişimler yapmasının nedenlerinden biri gecekondu olarak tanımlanan binalarda yaşayan nüfus sayısını azaltma, barınma imkânlarını iyileştirme çabasıdır.

Gecekondu doğan, büyüyen geniş bir genç nüfus bulunmaktadır. Bu nüfus kente yaşamasına rağmen, kentin çoğu imkânından faydalanamamakta, toplumsal alanda adaletsizliğe uğradığını düşünmektedir. Bu genç nüfus yaşanan eşitsizlik karşısında daha öfkeli/ kızgındır. Bütün dünyada gelişmiş ülkelerde son dönemde yaşanan toplumsal eylemlere bakıldığında bu hareketlerin arkasında değişik nedenlerle ayrımcılığa/ eşitsizliğe uğradığını, toplumsal fırsatlardan eşit olarak yararlanamadığını düşünen kesimler bulunmaktadır.

Türkiye'de Hızlı Kentleşmeye Yönelik Çözüm Arayışları

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Türkiye’de tarihsel süreçte hızlı kentleşmeye yönelik öne çıkan üç temel yaklaşım bulunmaktadır.

Köylerin/Kırsalın Şartlarının Düzenlenmesi

Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren köylerden büyük kentlere yoğun iç göç yaşanmıştır. Belirli dönemlerde hükümetler göçün kaynaklandığı yerler olarak köylerin şartlarının ekonomik/ sportif/ kültürel olarak geliştirilmesini hedeflemişlerdir. Bu yaklaşımlardan en öne çıkanı Bülent Ecevit tarafından ortaya konulan “köykent projesi”dir. Kentlerdeki çekici imkânların köylerde de oluşturulması hedeflenmiştir. Bu proje ile

Kooperatifler köylülerin dayanışma içinde ürünlerini değerlendirip pazarlamalarını amaçlanmıştır. Devlet, kooperatifçiliği desteklemiştir.

Köylere sportif alanların kurulması amaçlanmıştır.

Köylerin kentlerle bağlantısı karayollarıyla geliştirilerek, üretilen ürünlerin kent pazarlarında satılması amaçlanmıştır.

Köy-kent projesi özellikle 1970’li yıllarda gündeme gelmiştir. Coğrafi yapının dağınıklığı nedeniyle böyle bir yapılanmanın gerçekleştirilmesinin kolay olmaması, dönemin ekonomik ve siyasal krizlerin yoğun yaşandığı bir dönem olması ve Türkiye’nin içerisinde bulunduğu ekonomik kriz nedeniyle böyle bir projenin maliyetini karşılayamayacak olması nedeniyle proje başarılı olamamıştır.

Her dönem hükümetler, ekonomik olarak geri kalmış, dezavantajlı bölgelere doğrudan ve dolaylı teşviklerde/ ekonomik yardımlarda bulunmakta, bu amaçla özel sektörü desteklemektedir. Hükümetlerce sağlanan çok sayıda teşvike rağmen, Türkiye’de kırsal alanlara yönelik özel sektörce gerçekleştirilen yatırımlar çok düşüktür.

Kentlerin İmkânlarının Geliştirilmesi

Çarpık kentleşmenin etkilerinin azaltılmasına yönelik önemli önerilerden birisi de göç edilen belirli kentlere, göç eden kitleleri uyumlaştıracak ölçüde ekonomik/ alt yapı/ kültürel/ sportif yatırımların yapılmasıdır. Bu durum için göç edilen yerlerdeki yerel yönetim gelirlerinin önemli ölçüde artırılması ve istihdam artırıcı çok sayıda yatırımın yapılması gerekmektedir. 1950’li yıllardan sonraki ekonomik yapı analiz edildiğinde Türkiye ekonomisinin dışa bağımlılığının ve dış borçlarının sürekli arttığı, yabancı ekonomik kuruluşlara bağımlı politikalar izlendiği görülür. Kentleşmenin yoğun yaşandığı 2000’li yıllara kadar Türkiye çok sayıda ekonomik kriz yaşamıştır.

Yerel Yönetimlere Daha Fazla Yetki Verilmesi

Bir ilin yerel yönetimlerini ilgilendiren kararlar bile çoğu zaman Ankara’dan alınmaktadır. Kentleşme sürecinde ortaya çıkan sorunların hızlı çözümü ise, bu sorunları en iyi bilen yerel yönetimlerin çözüm sürecinde daha aktif

rol alması, yetki ve sorumluluklarının artırılmasıyla mümkündür. Tarihsel süreçte, merkezi hükümetlerin yerel yönetimlere yönelik çok sayıda kararda belirleyici oldukları söylenebilir. Bu bağlamda Türkiye’de yerel yönetimlerin yetkileri ve gelirleri çarpık kentleşmeyle başa çıkabilecek kadar fazla değildir.

Ünite 3: Türkiye’de Siyaset Giriş

Türkiye’nin toplumsal yapısını anlamada en öne çıkan kurumlardan biri siyasettir. Siyaset, Türkiye’nin toplumsal yapısının şekillenmesinde, Türkiye’deki farklı gruplar, kesimler arası güç, iktidar ilişkilerinin düzenlenmesinde çok önemli rol oynamaktadır.

Siyaset ile İlgili Bazı Temel Kavramlar

Siyaset ile ilgili bazı temel kavramların bilinmesi, konunun daha iyi anlaşılması açısından önemlidir.

Siyaset: Siyasal alanda yaygın olarak “devleti yönetme sanatı” anlamında kullanılır. Bu bağlamda siyaset, temel olarak devleti yönetme amacıyla yapılan güç/iktidar mücadelesini ve devlet yönetimini tanımlar.

İktidar: Gücü elinde bulunduranların, yönettikleri kesimler üzerinde yeri geldiğinde zor kullanarak istediklerini yaptırabilmesini ifade eder. İktidar, gerektiğinde baskıya, şiddete dayalı olarak gücü kullanmayı içerir.

Otorite: İnsanların, kendilerini yönetenlerin yönetme gücünü meşru olarak kabul edip istenenleri yerine getirmesini ifade eder.

Devlet: “Belli bir ülke üzerinde yerleşmiş, zorlayıcı yetkiye sahip bir üstün iktidar tarafından yönetilen bir insan topluluğunun meydana getirdiği siyasal kuruluş” olarak tanımlanabilir.

Egemenliğin Kaynağına Göre Devlet Şekilleri

Monarşi devlet başkanının soya dayalı olarak başa geldiği devlet biçimidir. Mutlak monarşi, soya dayalı olarak devletin başına geçen devlet başkanının, yönetimde tek ve temel belirleyici olduğu devlet şeklidir. Meşrutî monarşi, soya dayalı olarak başa geçen devlet başkanının yetkilerinin meclisle sınırlandırıldığı monarşi biçimidir. Cumhuriyet, devletin başının soya dayalı olarak değil, seçimlerle belirlendiği devlet şeklidir. Oligarşik cumhuriyet, seçimle başa gelen yöneticilerin, küçük/dar bir kadroyla ülkeyi yönettiği cumhuriyet biçimidir. Teokratik cumhuriyet, devleti yönetenlerin, seçimler yoluyla başa geldiği, devleti dinsel kurallara göre yönettikleri devlet şeklidir. Demokratik cumhuriyet, devleti yönetenlerin, yasalarla güvence altına alınan çok sayıda hakka riayet ederek, demokratik kurallara dayalı olarak yönettikleri devlet şeklidir. Sosyalist cumhuriyet

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

ise seçimle başa gelen yöneticilerin, devleti sosyalizme dayalı yönettikleri devlet biçimidir.

Baskı Grupları

Politik partiler dışında belirli alanlarda örgütlenmiş ve örgütlendikleri alanda politika belirleyip, hükümetlere baskı yapan oluşumlardır. Baskı grupları “ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplar” olarak tanımlanabilir.

Osmanlı İmparatorluğu’nda Siyaset

Osmanlı İmparatorluğu’nun devlet biçimi monarşidir. Devlet başkanı soya dayalı olarak başa gelir. Ölüm, hastalık, ayrılma, indirilme vb. nedenlerle devlet başkanlığından ayrılan kişinin yerine aynı soya dayalı erkeklerden biri devletin başına geçer. Padişah, mutlak otorite olarak büyük bir güce sahiptir. 1700’lü yıllardan itibaren Osmanlı İmparatorluğu’nun yükseliş döneminin sona ermesi, muhteşem/güçlü bir imparatorluğun savaş alanlarında kayıplarının başlaması, eski muhteşem/güçlü günlere dönmek için yenilik arayışlarını da beraberinde getirir.

Osmanlı İmparatorluğu, 1800’lü yıllardan itibaren çözülme sürecine girmişti. Savaş alanlarında kayıplar çoğalmış, imparatorluğun gelirlerinde önemli kayıplar yaşanmaya başlamış, toprak düzeni bozulmuş, yaşanan çözülme toplumsal alanın çok farklı boyutlarına yayılmıştı. 1800’lü yıllarda sanayileşme ve Fransız İhtilali etkilerini bütün ağırlığıyla artırmaktaydı. İmparatorluklarda ve tarım toplumlarında, iyi bir toprak düzeni ve üretim, başarılı bir vergi sistemi, güçlü bir ordu ve yeni fetihler, ekonomik zenginliği arttırmada önemliydi. Sanayileşmenin gelişmesi güç dengesini tamamen değiştirdi. Osmanlı İmparatorluğu hem sanayileşme sürecinden hem de Fransız İhtilalinden çok olumsuz etkilendi. Osmanlı İmparatorluğu’nda çözülmenin önüne geçmek için ilk aşamada orduda gerçekleştirilen değişimler, eğitim alanında da köklü bir şekilde devam ettirilmiştir. 1800’lü yıllarda Osmanlı’da çok sayıda yabancı ülke kökenli eğitim kurumları açılmıştır. Osmanlı İmparatorluğunda Padişahlar, güçlerini korumak isterken, bürokrasi yetkilerini anayasa ile güvence altına almak ve arttırmak mücadelesindedir. Bu süreçte Tanzimat Fermanı, 1. Meşrutiyet ve 2. Meşrutiyet önem kazanmaktadır.

Tanzimat Fermanı

Tanzimat Fermanı, 3 Kasım 1839 yılında açıklanmış ve bu ferman ile başlayan etkiler uzun bir süre devam etmiştir. Tanzimat Fermanı’nın önemi, padişahın bazı yetkilerinin hukuk ile sınırlandırılmış olmasıdır. Tanzimat Fermanı’nı, 3 Kasım 1839’da Gülhane Meydanı’nda Hariciye Nazırı Mustafa Reşid Paşa okumuştur. Tanzimat Fermanı’nda;

Halkın can, mal ve namus güvenliğinin sağlanacağı, Askere alımın ve askerlik sürelerinin düzenleneceği, Vergi düzenlemesi yapılacağı, herkesten gelirleri oranında vergi alınacağı, Yargılama hakkında iyileştirmeler yapılacağı, Kişilerin mal ve mülklerini istediği gibi değerlendirebileceği ve Sağlanan haklardan Müslim-gayrimüslim bütün tebaanın aynı şekilde yararlanacağına vurgu yapılmaktadır. Islahat Fermanı

Islahat Fermanı (18 Şubat 1856) ile birlikte Osmanlı toplum yapısında o zamana kadar devam eden müslimgayrimüslim ayrımı, devlet nezdinde tamamen sona erdirilmiş, hiçbir dinî ayrıma başvurmada tüm bireylerin, çatısı altında toplanabileceği bir ‘Osmanlı yurttaşlığı’ kavramı öne çıkartılmıştır. 1800’lü yıllarda savaşlarla birlikte toprak kayıpları da artmaktadır. Merkezî yönetim güç kaybettiğçe gücü yeniden kazanacak modernleşme girişimlerinde bulunmakta, bu süreçte gerçekleşen uygulamalara yönelik olarak eleştiriler ve muhalefet hareketleri de artmaktadır. Bu muhalefet hareketlerinden en önemlilerinden birini “Genç Osmanlılar” hareketi oluşturur.

I. Meşrutiyet Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk defa padişahın yetkilerinin bir meclis tarafından paylaşıldığı dönemdir. Askerî ve sivil bürokrasi Sultan Abdülaziz’i tahttan indirmiş, yerine Meşrutiyeti ilan edeceği sözünü veren II. Abdülhamid getirilmiştir. Meşrutî yönetime geçilmesiyle birlikte anayasa çalışmalarına başlanmış ve 23 Aralık 1876 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu’nun ilk anayasası yürürlüğe girmiştir. İkili bir parlamento yapısı oluşturulmuştur. Hazırlanan anayasada padişah çok güçlü yetkilere sahiptir. Padişahın Heyet-i Mebusan’ı feshedebilme yetkisi söz konusudur. Yasaların yürürlüğe girişi de padişahın onayına bağlıdır. Ağır bir yenilgiyle sonuçlanan 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sonrasında Meclis, padişah tarafından kapatılmıştır. Bu dönemde İmparatorluk ciddi sorunlar yaşamış ve yaklaşık 30 yıllık süreçte mutlak monarşi ile yönetilmiştir. Bu sürecin önemli bir özelliği Genç Osmanlılar hareketinin önemli isimlerinin sürgüne gönderilmesidir. Diğer önemli özelliği de eğitim alanında önemli atılımlar gerçekleştirilmesidir. İlk eğitimden üniversitelere kadar modern eğitim reformunun ihtiyaç duyduğu kurumlar oluşturulmuş, Tıp Mektebi, Hukuk Mektebi, Mülkiye Mektebi, Baytar Mektebi kurulmuş, nitelikli yükseköğretimin temelleri atılmıştır.

II. Meşrutiyet Dönemi

Fransız İhtilali’nin etkisiyle Balkanlarda, Kafkaslarda, Ortadoğu’da çok sayıda bağımsızlık isteyen hareket ile karşılaşmaktadır. Bu süreçte İttihat ve Terakki Cemiyeti, II. Meşrutiyet’in ilanı konusunda girişimlerde bulunur. Askeri bürokrasiden önemli isimlerin de yer aldığı İttihat ve Terakki Cemiyeti, yönetime karşı isyan

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

hareketini başlatır. İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde yer alan komutanların da verdiği destek sonrasında II. Abdülhamit, 1908 yılında II. Meşrutiyeti ilan eder. II. Meşrutiyet, meşruti monarşi anlamında bir ilk adım sayılabilir

Monarşinin ilanı sonrasında, 1908 yılında birden fazla partinin katıldığı seçimler yapılmış ve Meclis-i Mebusan yeniden açılmıştır. Meşrutiyete geçiş sonrasında siyasal anlamda sürekli kaolar yaşanmıştır. Bunların en öne çıkanı, "31 Mart Olayı"dır. İttihat ve Terakki Cemiyetine muhalif grubun ve askerlerin başlattığı hükümeti devirmeye yönelik ayaklanma, Makedonya'dan yola çıkan Hareket Ordusu tarafından bastırılmıştır. II. Meşrutiyet sonrasında padişahın yetkileri meclis karşısında net olarak sınırlandırılmıştır. Meclis kurulmuş, hükümet Meclise karşı sorumlu tutulmuştur. Padişahın meclisi feshetme yetkisi sınırlandırılmış ve belirli şartlara bağlanmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti, Birinci Dünya Savaşında Osmanlı İmparatorluğu'nu, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile aynı safta savaşa sokmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda çok büyük kayıplar verilmiştir. 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Antlaşması ile savaşın kaybedildiği resmen kabul edilmiştir. Savaşın kaybedilmesiyle birlikte İttihat ve Terakki Cemiyeti de dağılmış, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin üç önemli ismi olan Enver, Talat ve Cemal Paşa ülkeyi terk etmiştir.

Millî Mücadele Döneminde Siyaset

Dönemin Padişahı Vahdettin, hükümeti kurma görevini Damat Ferit Paşa'ya vermiştir. Dönemle ilgili belirtilmesi gereken önemli boyut, İstanbul'un tamamen düşman işgalinde bulunması ve kurulan hükümetin düşman kuvvetleriyle ilişkileri iyi olacak isimlerden oluşturulmasıdır. Bu bağlamda ülkenin bağımsız bir şekilde İstanbul'dan yönetilmesi mümkün değildir. Bu dönemde Anadolu'da direniş başlamıştır. Mustafa Kemal Paşa önderliğinde ilk adım Samsun'dan atılmıştır. Direnişin başlatılması için Mustafa Kemal Paşa Samsun'a gitmiştir. Direniş "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında gerçekleştirilmiştir. Direniş sürecinde öne çıkan bazı olayları ve tarihleri şu şekildedir:

22 Haziran 1919 - Amasya Genelgesi
23 Temmuz 1919 - Erzurum Kongresi
4 Eylül 1919 - Sivas Kongresi
23 Nisan 1920 - TBMM'nin açılması
1921 Anayasası'nın hazırlanması.
Cumhuriyetten Günümüze Türkiye'de Siyaset

Cumhuriyetten günümüze Türkiye'de siyasette birkaç farklı dönem değişik boyutlarıyla öne çıkmaktadır.

1923-1950 Döneminde Türkiye'de Siyaset

Kurtuluş Savaşı sonrasında Türkiye'de siyaseti şekillendiren ve modernleşme sürecini belirleyen isim Mustafa Kemal Paşa'dır. 29 Ekim 1923 tarihinde öneriye sunulan teklifin kabulüyle Cumhuriyet ilan edilmiş, Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı seçilmiş, İsmet Paşa'yı da başvekil (başbakan) olarak atamıştır. Cumhuriyetin ilk döneminde Atatürk ve yönetimde olan kadroların temel amacı kafalarındaki modern Türkiye'nin yaratılmasıdır. Bu bağlamda güçlü bir devlet mekanizmasıyla, devlet eliyle modernleşme hareketi gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. II. TBMM, Atatürk'e yakın isimlerden oluşmuştur. Mecliste bazı uygulamalardan kaynaklanan rahatsızlıklar zamanla bir muhalif hareketin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yaşanan gelişmelerden rahatsız olan kişiler tarafından 17 Kasım 1924 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası bazı temsilcilerinin Şeyh Said İsyanına katıldığı gerekçe gösterilerek 5 Haziran 1925 tarihinde kapatılmıştır.

1930 yılına gelindiğinde çok sayıda devrim uygulamaya konulmuş ve önemli aşamalar kaydedilmiştir. Atatürk, 1930 yılına gelindiğinde farklı ekonomi politikasına sahip yeni bir siyasal partinin kurulmasını istemektedir. Fethi Okyar, Atatürk'ün isteği üzerine 12 Ağustos 1930 tarihinde Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın en temel özelliği ekonomide ve siyasette liberal politikaları benimsemesidir. Fethi Okyar, yaşanan birtakım gelişmelerden Atatürk'ün rahatsızlık duyduğu düşüncesiyle, 16 Kasım 1930 tarihinde partiyi feshetmiştir. 1930'lu yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi devletle özdeşleşmiş ve devletin partisi haline gelmiştir. Cumhuriyet Partisi'nin altı okunu oluşturan ve 1937 Anayasa'sına giren ilkeler şunlardır: Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Milliyetçilik, Laiklik, Devletçilik, İnkılapçılık. Atatürk'ün 10 Kasım 1938 tarihinde ölümünden sonra Cumhurbaşkanı olarak İsmet İnönü seçildi. 2. Dünya Savaşı başladı. Türkiye'yi savaşa çekme konusunda çok sayıda girişim olsa da İsmet İnönü, Türkiye'yi savaşın dışında bırakmayı başardı. Türkiye, savaşa katılmasa da savaşın etkilerini derinden hissetti.

Çok Partili Hayata Geçiş

İkinci Dünya savaşı sonrasında Türkiye'nin Sovyetler Birliği tehdidine karşı müttefik arayışı söz konusuydu. Türkiye, 2. Dünya Savaşı sonrasında kendine hedef olarak ABD ve Batı Bloğuyla yakınlaşmayı seçti. Bu bağlamda bir takım adımların atılması ilişkinin gelişimini kolaylaştıracaktı. Çok partili hayata geçişte bu adımlardan birini oluşturdu. Dolayısıyla Cumhuriyet'in ilanı sonrasında Türkiye'de birden fazla partinin kurulduğu, örgütlendiği ve genel seçimlere katıldığı yıl olarak 1946 yılının öne çıkmasında uluslararası konjonktürün önemli etkisi bulunmaktadır.

Demokrat Parti, 7 Ocak 1946 tarihinde kurulur. Demokrat Parti, ekonomik ve siyasal anlamda liberal politikaları

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

benimser. Hak ve özgürlüklerin, demokrasinin geliştirilmesi vurgu yapılan boyutlardır. 21 Temmuz 1946 yılında gerçekleşen genel seçimler, Cumhuriyetin ilanı sonrasında birden fazla partinin katıldığı ilk genel seçimler olmasına rağmen, demokratik anlamda gerçekleştiği söylenebilecek bir seçim değildir.

Demokrat Parti Dönemi

4 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimler Demokrat Parti'nin (DP) tek başına iktidar olmasıyla sonuçlandı. CHP, cumhuriyetin ilanından yaklaşık 27 yıl sonra ilk defa iktidarı kaybediyordu. İsmet İnönü, cumhurbaşkanlığından istifa etti ve iktidarı seçilmiş yeni yönetime devretti. DP iktidara geldi. DP Genel Başkanı Celal Bayar Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes Başbakan oldu. DP'nin önemli isimlerinden Refik Koraltan ise Meclis Başkanı seçildi. DP'nin ilk dönemi ekonomik anlamda başarılı geçti. ABD ve batıyla ilişkiler geliştirildi. Dış yardımlar alındı. Ülkede özellikle tarımda makineleşmenin artmasıyla birlikte tarımsal üretimde önemli gelişmeler yaşandı. DP iktidarının ikinci dönemi ekonomik anlamda ilk dönem olduğu gibi başarılı geçmemiştir. Özellikle iklim koşullarındaki değişimler, belirli bölgelerde artan kuraklık nedeniyle tarımda verimlilik ve üretim düşmüş, yabancı sermaye girişinde, dış borçlanmada önemli sorunlar yaşanmıştır.

27 Mayıs 1960 Darbesi

27 Mayıs 1960 tarihinde alt ve orta rütbeli subaylardan oluşan bir grup darbe gerçekleştirecektir. Radyodan okunan bir bildiriyle ordunun yönetime el koyduğu bildirilir, Meclis kapatılır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve DP'nin tüm bakan ve milletvekilleri tutuklanır. Demokratik bir yönetimde ordu, kendisine verilen emirler doğrultusunda dış güvenliği sağlamaya yönelik politikalar belirler/izler. Türkiye'de ise çok uzun dönem ordunun siyasete müdahale etme çabaları yoğun olarak görülür. Darbeden sonra askerlerden oluşan 38 kişilik bir Milli Birlik Komitesi (MBK) oluşturulmuştur. MBK'nin başına Orgeneral Cemal Gürsel getirilmiş ve MBK, Bakanlar Kuruluna benzer bir işlev görmüştür. Darbe döneminin Türk siyasal hayatına kara bir leke olarak geçecek bir uygulaması da Demokrat Parti'nin çok sayıda isminin asılsız suçlamalarla Yassıada'da yürütülen mahkemede yargılanıp idam, müebbet ve değişik oranlarda çok ağır cezalara çarptırılmalarıdır. Yargılamalar sonucunda 15 kişi idam cezasına çarptırılmış bunlardan dördünün cezası MBK tarafından onaylanmıştır.

1961-1980 Yılları Arasında Türkiye'de Siyaset

Darbe süreci yaklaşık 1,5 yıl sürmüş ve MBK'nin belirleyici olduğu bir süreç yaşanmıştır. Darbe sonrasında DP kapatılmıştır. Demokrat Parti geleneğini yansıtan parti olarak 11 Şubat 1961 tarihinde Adalet Partisi kurulmuştur. 15 Ekim 1961 tarihinde yapılan seçimler, darbe sonrasında eğilimi göstermesi açısından

önemlidir. Darbe sonrasında ilk dört yılın önemli bir özelliği koalisyon hükümetlerine sahne olmasıdır. Türkiye'de 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yıllarda yoğun öğrenci ve işçi eylemleri gerçekleşir. Bu eylemler, iktidarı da zor durumda bırakacaktır. Hem işçi, öğrenci eylemlerindeki artış hem de yasadışı silahlı mücadeleyi benimseyen siyasi grupların varlığı ve eylemlerindeki artış sonrasında 12 Mart 1971 tarihinde Genekurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarının imzalarının yer aldığı muhtıra Süleyman Demirel'in başkanlığını yaptığı Adalet Partisi hükümetine verilir. 1970'li yıllarda özellikle dört isim Türk siyasetinde oldukça etkili olacaktır: Süleyman Demirel (1924-2015), Bülent Ecevit (1925-2006), Alparslan Türkeş (1917- 1997) ve Necmettin Erbakan (1926-2011).

12 Eylül 1980 Darbesi ve Darbe Dönemi (1980-1983)

Ordu, 12 Eylül 1980 tarihinde darbe yaparak yönetime el koyar. Genekurmay Başkanı ve 4 kuvvet komutanından oluşan Millî Güvenlik Konseyi darbe döneminde temel belirleyici kurum hâline gelir. Darbe sonrasında Meclis kapatılır, parti liderleri ve milletvekilleri gözaltına alınır partilerin/sendikaların faaliyetleri durdurulur. Basına yoğun sansür uygulanır. MGK'nin onayladığı başbakan ve bakanlar kurulundan oluşan hükümet ise yürütme faaliyetlerini MGK'nin direktifleri doğrultusunda gerçekleştirir. Dönemin Başbakanı emekli Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Bülend Ulusu olmuş, Turgut Özal ise ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı olarak hükümette görev almıştır. 1983 yılında yeni partilerin kurulmasına izin verilmiştir. MGK'nin onayı doğrultusunda iki parti kurulur. Bunlardan biri Milliyetçi Demokrasi Partisi, diğeri ise Halkçı Parti'dir.

Turgut Özal ve Anavatan Partisi Dönemi (1983-1991)

Özal, Aralık 1983'de hükümeti kurmuş ve mecliste güvenoyu almıştır. Özal, ekonomide ve siyasette liberal bir yaklaşımı öne çıkartmıştır. İthalat ve ihracatta serbestleşme, dış dünya ile bütünleşme, daha fazla yabancı sermayenin ülkede yatırım yapması, bürokrasinin gücünün azaltılması, altyapının geliştirilmesi vb. köklü değişimler ortaya koymaya çalışmıştır. 12 Eylül Darbesi sonrasında, çok partili hayata geçişle birlikte diğer partilerin de kurulmasına izin verilmiştir. 1984 yılında yapılan yerel seçimlerden ANAP, birinci parti olarak çıkmıştır. Anavatan Partisi, ilk döneminde çok önemli reformlar gerçekleştirmiştir, ama ekonomik anlamda özellikle büyük tepki toplayan, partiyi yıpratın bazı uygulamalar da yaşanmıştır. Kenan Evren'in cumhurbaşkanlığı süresinin dolması üzerine, Turgut Özal, cumhurbaşkanlığı adaylığını açıklamış, muhalefet partilerinin boykot ettiği Meclisteki oylamada 3. turda seçilerek Türkiye Cumhuriyeti'nin sekizinci Cumhurbaşkanı olmuştur.

Türkiye'de Koalisyonlar Dönemi (1991-2002)

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Türkiye’de 1990’lı yıllar siyasal anlamda istikrarsızlıkların yaşandığı yıllardır. Bu süreçte hiçbir parti tek başına iktidar olabilecek çoğunluğu elde edememiştir. Bu dönemde kurulan koalisyonlar aşağıdaki verilmiştir:

1991-1993 Doğru Yol Partisi-Sosyaldemokrat Halkçı Parti Koalisyonu: Süleyman Demirel-Erdal İnönü ortaklığında

1993-1995 Doğru Yol Partisi-Sosyaldemokrat Halkçı Parti Koalisyonu: Tansu Çiller-Murat Karayalçın ortaklığında

1995 Anavatan Partisi-Doğru Yol Partisi Koalisyonu: Mesut Yılmaz-Tansu Çiller ortaklığında

1996 Refah Partisi-Doğru Yol Partisi Koalisyonu: Necmettin Erbakan - Tansu Çiller ortaklığında

1997-1998 Anavatan Partisi-Demokratik Sol Parti-Demokratik Türkiye Partisi Koalisyonu

1998 -1999 Demokratik Sol Parti Azınlık Hükümeti

1999 Demokratik Sol Parti-Milliyetçi Hareket Partisi-Anavatan Partisi Koalisyonu

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Dönemi (2002-...)

3 Kasım 2002 Adalet ve Kalkınma Partisi İktidarda: 3 Kasım 2002 seçimleri sonrasında Türk siyasal hayatında görülmedik bir ilk yaşanmış, hükümeti oluşturan koalisyon ortağı üç parti de seçim barajını aşamayarak Meclise girememiştir. Bu tarihte iktidara gelen AK Parti, seçim öncesinde muhafazakâr, demokrat, liberal, hak ve özgürlükleri genişletici, uluslararası konjonktürle uyumlu bir işbirliğine yönelik söylemlerle öne çıkmış ve bu söylemlerini iktidarının ilk döneminde de sıklıkla tekrarlamıştır.

2002-2007 Yılları Arasında AK Parti İktidarı: Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in cumhurbaşkanlığının sona ermesi sürecinde AK Parti, cumhurbaşkanı adayı olarak Abdullah Gül’ü gösterir. Anayasa Mahkemesi, cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk tur oylamasını yeterli katılım şartı sağlanamadığı gerekçesiyle iptal eder. AK Parti, erken seçim kararı alır. Genelkurmay sitesinden yayımlanan bildiri cumhurbaşkanlığı seçimini de etkilemiş, ordu kendi asli görevi olmayan bir konuya müdahalede bulunmuş ve seçilmiş hükümeti erken seçim kararı almaya zorlamıştır. Bu bildiri Türk siyasetinde “27 Nisan E-muhtırası” olarak nitelendirilmiştir.

2007 - 2011 Yılları Arasında AK Parti İktidarı: 22 Temmuz 2007 tarihinde gerçekleşen seçim sonrasında yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde AK Parti Adayı Abdullah Gül, Türkiye Cumhuriyeti’nin 11. Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

2011-2015 Yılları Arasında AK Parti İktidarı: Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün görev süresinin dolması üzerine 10 Ağustos 2014 tarihinde halk oylamasıyla cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmıştır. Recep Tayyip Erdoğan Türkiye Cumhuriyeti’nin 12. Cumhurbaşkanı olmuştur.

2015-2018 Yılları Arasında AK Parti İktidarı: 15 Temmuz 2016 tarihinde Fethullah Gülen’e bağlı olan ve devlet

inde yapılanmış olan Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve Paralel Devlet Yapılanması olarak tanımlanan gruplar tarafından iktidara yönelik darbe girişiminde bulunuldu. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş için anayasa değişikliği paketi hazırlandı. 18 maddelik anayasa değişikliği paketi 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen referandumda kabul edildi.

Türk Siyasetinde Sistem Değişikliği: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Geçiş: 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçimlerde hem Cumhurbaşkanlığı hem de Meclis seçimleri birlikte yapıldı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk cumhurbaşkanı seçildi. Bu dönemde Türk siyasetinde sistem değişikliği yaşanmış, parlamenter sistemin yerine Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi yürürlüğe girmiştir.

Ünite 4: Türkiye’de Ekonomi Giriş

Toplumsal yapıları etkileyen en önemli kurumlardan biri ekonomi kurumudur. Ekonomide yaşanan değişimler siyaset, aile, eğitim, kültür vb. çok farklı alanlarda önemli etkilerde bulunmaktadır.

Ekonomik Sistemler

Ekonomik sistemler, bir toplumda ekonomi ilişkilerinin temel önceliklerini ortaya koyup, ekonomik ilişkileri düzenleyen sistemlerdir.

Piyasa Ekonomisi

Piyasa ekonomisi ekonomik ilişkilerde piyasanın belirleyiciliğini öne çıkaran ekonomik sistemdir. Bu sistemde ekonomide belirleyici olan unsur, piyasa koşullarıdır. Piyasa ekonomisi belirli özelliklere sahiptir. Bu özelliklerden öne çıkanlar şunlardır:

Özel Mülkiyet

Girişim Özgürlüğü

Serbest Fiyat Politikası

Piyasa ekonomisinde devlet özel sektörün faaliyette bulunduğu alanlarda rakip olarak faaliyette bulunamaz. Devlet piyasanın adil rekabet şartlarında işleyebileceği temel kuralları koyar ve bu kuralları denetler. Adil rekabeti engelleyebilecek durumlara müdahale eder. Devlet, kamu yararı olan ve özel sektörün yatırım yapmadığı alanlarda faaliyette bulunur.

Sosyalist Ekonomi

Özellikle kapitalizmin ve sanayileşmenin yaygınlaşması sürecinde piyasa ekonomisi, ülkelerde kesimler arasında var olan eşitsizlikleri arttırdı. 1800’lü yıllar sanayileşmiş ülkelerde açlık, sefalet, yoksulluğun çok yaygın olduğu yıllardı. Sosyal bilimlerin en önemli isimlerinden Marx, işçi sınıfının bir araya gelerek işverenlere karşı savaş

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

açacağını ve bu savaşı kazanarak yeni bir sistemin kurulacağını düşünüyordu.

Sosyalist ekonomik sistem, piyasa ekonomisinin ortaya çıkardığı sorunların giderilmesine yönelik ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda piyasa ekonomisinin dayandığı ilkeleri ortadan kaldırır, farklılıklar ortaya koyar. Sosyalist ekonomik sisteminin dayandığı temel unsurlar özel mülkiyetin olmaması ve merkezi planlamadır. Sosyalist ekonomi sosyalizmle yönetilen, otoriter iktidarların olduğu yapılarda yaygın olarak öne çıkan ekonomik sistemdir. Sosyalist ekonomilerin önemli bir sorunu, verimlilik kavramını dikkate almamalarıdır. Merkezi planlama, bürokratik bir yapılanmaya sahip olduğu için karar alma süreçleri ağır işlemekte ve değişimler çok yavaş gerçekleşmekteydi. Sosyalist ekonomilerin diğer bir sorununu da çalışan verimliliğindeki düşüşler oluşturdu. Çalışanlar aynı ücreti almaktaydı ve çalışan verimliliği önem kazanmıyordu.

Karma Ekonomi

Karma ekonomi, ekonomik ilişkilerde devletin ve özel sektörün de birlikte yer aldığı ekonomik sistemdir. Karma ekonomilerin bazı özellikleri söz konusudur:

Devlet ekonomide aktif olarak yer alır. Devlet, ekonomik ilişkilerin yönünü belirler, rehberlik eder. Özel mülkiyet söz konusudur. Belirleyici olan güç devlettir. Özellikle gelişme sürecinde devlete yakın olma, zenginleşmenin en önemli kaynaklarından biri olarak öne çıkar. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Kalan Ekonomik Miras

Osmanlı İmparatorluğu'nun güç kazanmasında askeri alandaki başarıları, yeni toprakların fethi, fetih edilen yerlerden elde edilen ganimet ve vergiler etkiliydi. Bunun yanında iç ihtiyaca cevap verebilecek bir tarımsal üretim, iyi bir toprak düzeni, tarıma dayalı gelirlerin yüksekliği de ekonomik istikrar açısından önemliydi. Avrupa'da ve sonrasında Amerika'da 1770'li yıllardan itibaren sanayileşme süreci hız kazandı. Toprağın yerine sermaye, tarımsal üretimin yerine imalat üretimi önem kazandı. Sanayileşme sürecinde teknolojiye yaşanan gelişmeler, sanayileşmiş ülkelere askeri alanda önemli bir güç sağladı. Sanayileşmiş ülkeler, daha güçlü, daha hızlı silahlara sahip oldular.

1800'lü yıllarda Osmanlı İmparatorluğu geçmişteki güçlü günlerine dönmek için farklı alanlarda yenilikler yapıyor ve sanayileşme sürecinin öne çıkan Batılı ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye çalışıyordu. Bu ilişki zaman zaman çok dezavantajlı ticaret anlaşmalarına da yol açıyordu. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ve 1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanında gayrimüslimlere yönelik çok sayıda hakkın verilmesinin arka planında yabancı ülkelerin de önemli etkisi bulunmaktaydı. Bu bağlamda 1800'lü yıllarda

İmparatorluk'ta gayrimüslim bir burjuvazi kesimi bulunmakta, ticarete ağırlıklı rol oynamaktaydı. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Osmanlı'dan kalan dış borçlar, Cumhuriyet yönetimi için önemli bir yük getirdi. Üretken alanlara yönlendirilebilecek kaynaklar, dış borç ödemesine ayrıldı. Genel olarak değerlendirildiğinde Cumhuriyet'e geçiş sürecinde Osmanlı'dan devralınan ekonomik mirasın özellikleri şunlardır:

Osmanlı'dan kalan büyük bir dış borç, Azınlıkların çok büyük bir bölümünün ülkeden ayrılması sonrasında ticaret, zanaat, girişim kültüründe önemli eksiklik, Millî bir burjuvazinin yokluğu, Özel sektörde birikim eksikliği, Tarıma dayalı bir yapı, Eğitimli nüfusun azlığı, Sanayinin zayıflığı, Çok az sayıda sanayi işletmesinin bulunması. Cumhuriyet'ten Günümüze Türkiye'de Ekonomi

Cumhuriyet'ten günümüze izlenen ekonomi politikaları, belirli dönemlere göre farklılıklar göstermektedir.

1923-1950 Yılları Arasında Türkiye'de Ekonomi

1923-1950 yılları arasında izlenen ekonomi politikaları, devletin baskın ve ağırlıkta olduğu karma ekonomi politikaları olarak nitelendirilebilir. Devlet eliyle siyaset ve ekonominin şekillendirilmesi Cumhuriyet kadrolarının da temel politikalarından birini oluşturdu. Bu dönemde devletin ağırlıkta olduğu ekonomi politikalarının izlenmesinin dönemin şartlarından kaynaklanan birkaç önemli nedeni bulunmaktaydı. Bu nedenler:

Dönemin devlet zihniyeti, ekonomik kalkınma ve modernleşmenin devlet eliyle gerçekleştirilebileceği düşüncesindeydi. Güçlü bir özel sektör yoktu. Özel sektörün elindeki sermaye birikimi yetersizdi. Bankacılık ve finans sistemi de güçlü değildi. Devlet, kendi belirleyiciliğinde bir ekonomik kalkınmayla, kaynakların verimsiz alana yönelmesini engellemek istiyordu. İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat-4 Mart 1923)

Kongrenin temel amacı, ekonomiyle ilgili sorunları ortaya koymak, izlenecek ekonomi politikalarını belirlemektir. İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlardan bazıları şunlardır:

Aşar vergisinin kaldırılması (köylülerin ürettikleri üründen alınan vergi), Koruyucu gümrük tarifelerinin kabulü ve bu konuda dış müdahalelerin reddi, Bir ana ticaret bankasının kurulması,

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Kambiyo merkezleri, özellikle nakit ve tahviller borsalarının millileştirilmesi, büyük ticaret merkezlerinde hisse senedi ve tahvil borsalarının açılması,
Kendi limanlarımızda kabotaj hakkı tanınması,
Sanayiye Teşvik Kanunu’nun günün ihtiyaçlarını karşılar hale getirilmesi ve beş yıl sonra 25 yıl süreyle uzatılması,
Her yıl sergiler açılması,
Sanayi Bankası’nın kurulması,
İşgücünün sekiz saat çalışması,
Haftada bir gün çalışanlara tatil imkânı verilmesi,
İş kazalarına uğrayanların hayatlarının işverenler ve kurumlar tarafından güvence altına alınması,
Sendika hakkının tanınması.
Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı-1934

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı 1933 yılında hazırlanır ve 1934 yılında uygulamaya konulur. Plan ile hammaddeyi ülkede yetişen ve kolayca ulaşılabilecek sanayilerin kurulması hedeflenmiştir. Birinci beş yıllık sanayi planında hedefler doğrultusunda beş ana sanayi sektörüne ağırlık verilmiştir. Bunlar; dokuma, maden, selüloz, seramik ve kimya.

İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı-1938

İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı’nda öne çıkarılan sanayi sektörleri; madencilik, maden kömürü ocakları, elektrik santralleri, yakacak sanayi ve ticareti, toprak sanayi, gıda maddeleri sanayi ve ticareti, kimya sanayi, mihaniki sanayi ve denizciliktir.

1950-1960 Yılları Arasında Türkiye’de Ekonomi

14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleşen genel seçimlerde iktidar değişikliği olmuş, yaklaşık 27 yıldır iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı kaybetmiş, Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Değişikliğin ekonomi politikaları üzerinde önemli etkileri olmuştur. İki parti de birbirinden farklı ekonomi zihniyetine sahiptir. CHP devletçi ekonomi politikalarını benimsemekte ve devlet eliyle kalkınmayı öne çıkarmaktadır. Demokrat Parti ise liberal ekonomileri benimsemekte, ekonomide devletin ağırlığının azaltılıp özel sektörün öne çıkarılmasını hedeflemektedir.

Demokrat Parti, iktidarının ilk yıllarında ekonomide liberasyonu artıracak yönde adımlar atar. Eylül 1950’de ithalat %60-%65 oranında serbestleştirilir, fiyat kontrolleri kaldırılır. Yabancı sermayeyi teşvik edecek düzenlemeler yapılır. Bu bağlamda 1954 yılında 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkarılır. Türkiye ABD’den ve uluslararası finans kuruluşlardan önemli miktarda dış borç alır. Dış borçlar, yatırımlarda kullanılır. Bu dönemde de Marshall yardımı alınır ve alınan yardım ağırlıklı olarak tarım sektöründe makineleşmenin artırılmasında ve karayolları yapımında kullanılır. Dönemde temel (dokuma, giyim, gıda, içki-tütün) ya da dayanıksız tüketim mallarının ithal edilmesi yerine, Türkiye’de yerli üretimi gerçekleştirildi. 1950 yılında Dünya Bankası’nın desteği

ve T.C. Hükümeti, T.C. Merkez Bankası ve ticaret bankalarının işbirliği ile Türkiye’nin ilk özel yatırım ve kalkınma bankası olan “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası” özel sanayiye iç ve dış kredi sağlamak amacıyla kurulur.

1961-1980 Yılları Arasında Türkiye’de Ekonomi

27 Mayıs 1960 tarihindeki darbenin ardından ülke yönetiminde Milli Birlik Komitesi (MBK) belirleyici hâle gelir. 1961-1980 dönemi ekonomi politikalarını tanımlayan kavramlardan biri “planlı ekonomi” dönemidir. Bu dönemin öne çıkacak unsurlarından biri “kalkınma planları”dır. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) 30 Eylül 1960 tarihinde kurulur (Haziran 2011’de kapatılır). Amaçlarından biri hükümetçe kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vadeli planlar hazırlamaktır. Türkiye’de 1963 yılından itibaren 5 yıllık süreli “kalkınma planları” hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Birinci 5 Yıllık Kalkınma Planı 1963- 1968 yılları arasını kapsamaktadır.

Dönemin öne çıkan sanayi anlayışı “ithal ikâmecî sanayi” anlayışydı. Yurt dışından ithal edilen malları ithal etme yerine, yerli sanayiye teşvik ederek Türkiye’de üretmek amaçlanıyordu. Enerji, bilgi, teknoloji, hammadde sürekli dışa bağımlı döviz harcayan, kalite açısından yurt dışındaki markalarla rekabet edemeyeceği için döviz getiremeyen bir sanayileşme modeli söz konusudur. Bu sanayileşme modeli 1970’li yıllarda krize girer. 1973 yılında 20. yüzyıldaki en büyük ekonomik krizlerden biri olan “Dünya Petrol Krizi” yaşanır. 1974 yılında Türkiye garantör devlet olduğu Kıbrıs’ta, Kıbrıslı Türklere yönelik yapılan katliam boyutuna varan eylemleri durdurmak için, Kıbrıs Barış Harekâtını düzenler. Siyasal krizlerle, ekonomik krizler birleştiğinde Türkiye açısından ekonomik tablo korkunç hâle gelir.

1980-1991 Dönemi Ekonomi Politikaları

Cumhuriyet tarihinin ekonomideki en köklü değişimleri 1980 yılından itibaren yaşanır. 1980 yılı başında Türkiye’de ekonomik ve toplumsal durum incelendiğinde çok önemli sorunların bulunduğu görülmektedir. Birçok mal piyasada bulunmamaktadır. Benzin, mazot, gaz, fueloil, yağ, şeker, pirinç, kahve, deterjan, ampul vb. birçok ürün karaborsa olmuş durumdadır. Birçok fabrika ise kapasitelerinin çok daha altında üretim yapmaktadırlar. Mevcut dış borçlar ödenememekte, yeni dış borç ve dış kredi alınmada büyük zorluklar yaşanmaktadır. Ekonomide büyük bir kriz durumu söz konusudur. Turgut Özal bu dönemde ekibiyle birlikte Türk ekonomisinde kırılma noktasını oluşturacak olan 24 Ocak Kararlarını hazırlar. 24 Ocak Kararları, Cumhuriyet tarihinin piyasa ekonomisine geçiş yönündeki en keskin değişimi ifade eden politikaları içerir. 24 Ocak 1980 tarihinde alınan kararlardan bazıları şunlardır:

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Devalüasyon yapılarak 1 dolar 47 liradan 70 liraya getirilir. KİT'lerde üretilen, maliyetinin ve piyasa fiyatının altında satılan çok sayıda ürün ve hizmete büyük oranda yapılan zamlar sonraki süreçte birçok malın fiyatını arttırarak, zam furiasını tetikleyecektir.

KİT politikaları yeniden gözden geçirilir.

Özel sektörün ürettiği mallar üzerindeki fiyat denetimi kaldırılır.

Birçok sektörde ihracata yönelik ürünlerin önündeki engeller kaldırılır ve ihracata teşvikler getirilir.

Yabancı sermaye girişine yönelik kolaylıklar getirilir.

İthalata yönelik kolaylıklar getirilir.

24 Ocak 1980 Kararları sonrasında uygulanan politikalarla, ekonomideki kısa dönemli sorunlar aşıldı. Kuyruk ve karaborsalar ortadan kalktı. Siyasal gerilimler, ideolojik çatışmalar, silahlı eylemler ise devam ediyordu. Ordu, 12 Eylül 1980 yılında darbe yaparak yönetime el koyar. Meclis kapatılır. Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarından oluşan Milli Güvenlik Konseyi, ülke yönetiminde temel belirleyici yapı olur.

1980'li yıllarda serbest fiyat, serbest faiz ve serbest döviz politikalarına geçilmiştir. Bu gelişmeler, adım adım süreç içerisinde gerçekleştirilmiştir. 6 Kasım 1983 sonrasında Başbakan olan Turgut Özal, ihracata vergi iadesi uygulamasını yürürlüğe koyarak, yeni bir ihracat hamlesi başlatmayı hedefler. Bu uygulamayla ihracat gelirleri arttırılarak, ülkeye döviz kazandırılması amaçlanır. Politika başarılı da olur. 1980'li yıllarda ihracat ve ithalatta serbestleşmeye gidilir. Özellikle ithalat konusunda önemli değişiklikler gerçekleştirilir. 1980'li yıllarda ithal edilen ürünler kademeli olarak serbestleştirilir. KİT'lerin özelleştirilmesi ve devlete ait olan bazı tesislerin gelirlerinin satılması da ekonomi politikası olarak uygulanmıştır. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), 26 Aralık 1985'te kurulup 3 Ocak 1986 tarihinde faaliyete başladı. 1990 yılına geldiğinde ise Türkiye önemli bir değişim yaşamıştır. Küresel bir dünyanın parçası olunmuş, ithalat ve ihracattaki kısıtlamalar kalkmış, altyapı yatırımlarında önemli ilerlemeler sağlanmış, özel televizyonların kurulduğu ve zengin çeşitlilikte bir medyanın oluştuğu, yabancı sermaye yaygınlaşmıştır.

1991-2002 Dönemi Ekonomi Politikaları

1991-2002 döneminde yedi hükümet kurulmuştur. Bu durum siyasette istikrarsızlıklar anlamına gelmektedir. Bu dönem kurulan hükümetlerin iki önemli özelliği bulunmaktadır:

Kurulan, koalisyon hükümetleri genelde farklı ideolojiye sahip partilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda ortak bir ekonomi politikaları bulunmamaktadır.

Gerek koalisyon gerekse dışarıdan destekle kurulan azınlık hükümetinin yönetme gücü zayıftır.

Bu dönemde enflasyon üç haneli rakamlara yükselir. KİT'ler büyük zararlar vermektedir. Faizler artmış, döviz darboğazı ortaya çıkmış, makro dengeler bozulmuştur. İthalat oranları ihracattan çok daha yüksektir.

Bankacılık sisteminde önemli sorunlar yaşanmaktadır. Bütün bu etkenler nedeniyle 1994 yılında ekonomide büyük bir kriz ortaya çıkar. 1991 yılında seçilen Koalisyon Hükümeti döneminde, son 20 yılın en büyük ekonomik krizlerinden biri yaşanır. Kemal Derviş tarafından hazırlanan politika, Türk ekonomisi için sıkı ekonomik tedbirlerin de izlenmesini gerektirmekte, uluslararası finans kurumlarının da beklentileriyle uyum göstermektedir. Ekonomik tedbirler kamu harcamalarının kısılması, maaş ve ücret artışlarının sınırlandırılması, vergi artışları vb. siyasal maliyet doğurabilecek kararlar da içermektedir. Bunun sonucunda halk, yaşanan büyük ekonomik krizin faturasını iktidardaki üç partiye kesmiştir. 2002 yılında gerçekleşen genel seçimlerde hükümetteki üç parti de meclis dışında kalmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi İktidarında Ekonomi (2002-...)

AK Parti iktidara geldiği ilk dönem "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı"nı uygulayacak ve uluslararası kurumlarla işbirliği içinde bir ekonomi politikası izleyecektir. Türkiye, çok uzun dönem IMF, Dünya Bankası vb. finans kurumlarıyla değişik anlaşmalar imzalayarak ve belirli dönemlerde ekonomiyle ilgili dış kurumlara bağımlı da hareket ederek ekonomi politikalarını yürütmüştür. Dış borçların yüksek olduğu ve yeni dış borç, yabancı kaynak desteği arandığında da Dünya Bankası ve IMF onayının önemli olduğu süreçlerde, IMF ve Dünya Bankası Türkiye'deki ekonomi politikalarını yönlendirir hâle gelmiştir. Ekonomi politikalarındaki başarılar, AK Parti'nin Cumhuriyet Dönemi'nde en uzun süre tek başına iktidar olmasında önemli rol oynadı. Günümüzde ekonomik alanda önemli bazı sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlardan bazıları şunlardır:

Sanayiye ve hizmetlere dayalı büyümenin yavaşlaması, İnşaat ve konut yapımına dayalı büyümeye ağırlık verilmesi, İstihdam yaratacak sektörlerde yatırım sıkıntısı nedeniyle işsizliğin artması,

İç ve dış borçlanmadaki artış,

Cari açık (ithalatın ihracatı geçtiği durumlarda oluşan açık/dış ticaret açığı) artışı nedeniyle ekonominin kırılgan hâle gelmesidir.

Cumhuriyet'in ilanından 1980'li yıllara kadar devletin ağırlıkta olduğu/ baskın olduğu karma ekonomik sistem ön plana çıkarken, 1980'li yıllardan itibaren piyasanın belirleyici olduğu ekonomi politikaları öne çıkmaktadır. Bu süreçte Türkiye'de devlette ekonomide belirleyiciliğini korumaktadır. Bu bağlamda piyasanın ağırlıkta olduğu ama devletin/kamunun da ekonomide zaman zaman üretici fonksiyonlarda da bulunduğu karma ekonomi modeli günümüzde varlığını devam ettirmektedir.

Ünite 5: Türkiye'nin Toplumsal Yapısı
Giriş

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Eğitim kurumu, bir toplumdaki/gruptaki insanların eğitimle ilgili ilişkilerini düzenleyen kurumdur.

Eğitim: Kısa Bir Sosyolojik ve Tarihsel Arka Plan

Eğitim kurumu da toplumlardaki eğitim ilişkilerini düzenler.

Eğitim kurumunun açık ve gizli olmak üzere iki tane işlevi vardır. Eğitim kurumunun bilinen ve eğitim kurumundan beklenenler açık işlevlerdir. Bu işlevleri şöyle sıralayabiliriz;

Toplumsallaştırma ve kültürün aktarımı

Mesleki beceriler kazandırma

Bir arada yaşama kültürü kazandırma

Eğitimin gizli işlevleri, eğitim kurumlarından açık olarak beklenmeyen ama eğitimle birlikte ortaya çıkan bazı dolaylı işlevlerdir. Bu işlevleri şöyle sıralayabiliriz;

Suç oranlarını azaltma

Eş bulma

İşsizliği azaltma

Aşağıdan yukarıya dikey hareketliliği artırma

Her dönemin ihtiyaç duyduğu kişilik tipi/insan ihtiyacı değiştiği için dönemlere göre eğitimin yapısı da değişmektedir.

Tarım toplumlarında nüfusun büyük bölümü köylerde/ kırsal alanlarda yaşamaktadır. Tarım toplumlarında, nüfusun büyük bölümünün yaşadığı köylerde dine dayalı eğitim yaygındır ve eğitimde, dinî kuralların öğretilmesi öne çıkar. Tarım toplumlarında günümüzdeki üniversite eğitime benzer eğitim, nüfusun çok küçük bir bölümü için geçerlidir.

Sanayi toplumları, fabrikaların yaygınlık kazandığı ve üretimin fabrikalarda gerçekleştiği toplumlardır. Sanayileşme sürecinde, yüzbinlerce insanın yaşadığı sanayi kentleri ortaya çıkar. Sanayi toplumlarında en öne çıkan ihtiyaçlardan biri, düzen ve disiplinin sağlanmasıdır. Sanayi toplumunda fizik, kimya, biyoloji, mühendislik teknik bilimler ağırlık kazanmıştır. Sanayi toplumunda eğitimin temel özellikleri şunlardır;

Kitle eğitimi söz konusudur.

Kitle ölçüm sistemleri söz konusudur.

Sanayi toplumunda hem toplumsal alanda hem de çalışma hayatında düzen önemlidir.

Eğitim de dakiklik önemlidir.

Ezberci eğitim sistemi önemlidir.

Devletin, kamunun hizmet alana göre önceliği söz konusudur.

1970’li yılların ikinci yarısında bilgisayar, elektronik ve iletişim teknolojilerinde önemli gelişmeler ortaya çıktı. Bu durum yeni teknolojileri kullanabilen, hızlı teknolojilerle uyum sağlayabilen, eğitilmiş, vasıflı, yaratıcı uzman bir çalışan profiline ihtiyaç ortaya çıkardı. Yeni teknolojiler, vasıfsız, mavi yakalı emeğe duyulan ihtiyacı azalttı. Sanayi toplumlarında eğitim yapısındaki bu gelişmelerle birlikte şu değişiklikler ortaya çıktı;

Ezberci eğitim yerine, eleştireliliği, farklı düşünmeyi öne çıkartan bir eğitim yapısı öne çıktı.

Herkese aynı eğitim yerine, alanla ilgili belirli derslerin zorunlu olarak alındığı ve kalan dersler için öğrencilerin ilgi alanlarına göre çok geniş bir seçmeli ders havuzundan ders seçebileceği sistem öne çıktı.

Eğitimde teknoloji kullanımı ve interaktif ders yöntemi ortaya çıktı.

Bilgisayar teknolojileri ve internet sebebiyle dünyada yaşanan gelişmeleri takip edebilen, yabancı dil bilen öğretmen ve öğrenci profili önem kazandı.

Küresel düzeyde bağımlılığın artması ile ülkeler arasında öğrenci değişimi yaygınlık kazandı.

Klasik eğitim alamayanlar için çok zengin çeşitlilikte açık öğretim, uzaktan/ online eğitim seçenekleri oluştu.

Eğitimde de 1980’li yıllardan itibaren gelişmiş ülkelerde ilköğretimden, üniversitelere kadar her düzeyde özel eğitim kurumları yaygınlaştı.

Osmanlı İmparatorluğu’nda Eğitim

Osmanlı İmparatorluğu’nda sosyal tabakalaşmada yönetenler ve yönetilenler olmak üzere iki kesim olup yönetenler ilmiye kesimi, imparatorluğun yönetim, yargı ve eğitimle ilgilenen ve iyi bir medrese eğitimi alan kişilerden oluşmaktaydı. Yönetilenler ise çocukluktan itibaren değişik mekteplerde özellikle dini eğitimin öne çıktığı bir eğitim almaktaydılar. Osmanlı İmparatorluğu’nda çocukların yaygın eğitim aldığı okullar “sıbyan mektepleri”dir. Günümüzde ilköğretim okullarına karşılık gelen bu okullar, 5-6 yaşından itibaren çocukların gittiği okullardı. Orta ve yüksek öğretimin verildiği kurumlar olarak medreseler öne çıkmaktaydı. Medreselerin gelişmesindeki en yüksek seviye, Kanuni Süleyman zamanında teşkilatlanan “Süleymaniye Medresesi”dir. Bu medresenin en önemli özelliği Tıp Medresesi, Darü’ş Şifa ve riyaziyyat öğrenimine mahsus dört medrese ile din dışı alanlara da kalifiye eleman yetiştiren bir kurum olmasıdır. Osmanlı’da çocukların dinî eğitim ağırlıkta olmak üzere gittiği mektepler, imparatorlukta çok yaygındı. Osmanlı’da saray içerisinde bulunan güvenilir devlet adamı ve subay yetiştirilen okullara Enderun Mektebi adı verilirdi. Batıda Rönesans, Reform, Aydınlanma dönemleriyle birlikte dinî eğitimin ağırlığı azalıp giderek pozitif bilimlerin eğitimi öne çıkıyordu. Osmanlı İmparatorluğu ise 1700’lü yıllarda güç kaybetmeye başlayınca Osmanlı’da özellikle Batılı tarzda eğitim veren çok sayıda okul açıldı. Yurt dışına öğrenci gönderilip, eğitimde yeniden yapılanma organize edildi ve eğitim kurumlarında ders vermeleri için yurt dışından yabancı hocalar getirildi. 1800’lü yıllar öncelikle askeri alanda başlayan sonrasında ise mühendislik, tıp, memuriyet vb. alanlarda devam eden çok sayıda okulun açıldığı, yabancı dil eğitiminin yaygın olduğu dönemdir.

Türkiye’de Eğitim

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Cumhuriyet ilan edildiğinde okuma yazma bilen nüfusun oranı ise yaklaşık %10'du. Cumhuriyet dönemi modernleşmesinde belirleyici olan isim Atatürk'tür. Cumhuriyet döneminde eğitim alanında yapılan ilk köklü değişiklik, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki koordinesiz, dağınık eğitim yapısının ortadan kaldırılması oldu. 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) kanunu çıkarıldı. Bu kanun ile medreseler kapatıldı ve bütün okullar Maarif Vekaleti'ne (Millî Eğitim Bakanlığı) bağlandı ve eğitimde var olan dağınıklığın ortadan kaldırılması hedeflendi. Yabancı okullara yönelik katı düzenlemeler getirildi. Eğitim tek bir bakanlıkta toplanmış, böylece Cumhuriyet kadrolarının hedeflediği ilkeler merkezinde devlet eliyle bir eğitim politikası uygulaması mümkün hale gelmişti. Eğitime Millilik ve Laiklik kavramı geldi. 1926 yılında karma eğitime geçildi. 1 Kasım 1928 tarihinde harf devrimi gerçekleştirildi ve yeni yazı dili olarak Latin alfabesi kabul edildi. 1932 yılında Türk Dil Kurumu kuruldu. Ortaöğretim ve lise 3'er yıllık eğitim şeklinde düzenlendi. 19 Şubat 1932'de ilk Halkevleri açıldı. Amaç, farklı alanlarda halka hem eğitim verme hem de farklı kurslarla mesleki beceriler kazandırmaktır. Atatürk'ün ölümünden sonra 1950 yılına kadar, ülkede temel politikaları belirleyen isim olarak İsmet İnönü öne çıktı. Bu dönemde eğitim alanında öne çıkan en önemli kurum, 17 Nisan 1940 tarihinde kurulan Köy Enstitüleridir. Köy Enstitülerinde, köy okullarında eğitim verecek öğretmenlerin yetiştirilmesi amaçlandı. İlk yüksek köy enstitüsü, 1942-43 öğretim yılında, Hasanoğlu Köy Enstitüsü bünyesinde açıldı. 1940 yılında bir tercüme bürosu kurularak yüzlerce dünya klasiği Türkçeye çevrilmişti. Demokrat Parti dönemi, ekonomi ve siyasette liberal politikaların öne çıkarılmaya çalışıldığı, dini alanda yumuşamanın yaşandığı dönem olarak bilinir. 1950'li yıllarda ilk ve orta öğretimde zorunlu din dersleri müfredata girer. Köy Enstitüleri 1954 yılında kapatılarak öğretmen okullarıyla birleştirilir. Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini;

Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı lâik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen yurttaşlar yetiştirmek, Hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek, İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak, meslek sahibi yapmak. 1971-1980 dönemi siyasi istikrarsızlığın yoğun olduğu yıllardır. Üniversite sınavları da dâhil olmak üzere çok sayıda sınav yapan ÖSYM 1974 yılında kuruldu. 1980'li yıllardan sonraki süreçte eğitimde anaokulundan başlayarak her düzeyde özel eğitim kurumlarının sayısı artmıştır. Zorunlu eğitim, 1997 yılında 8 yıla çıkarılmıştır. 2012 yılında her düzeydeki eğitim kurumunda kıyafet serbestisi getirildi. Zorunlu eğitim 30

Mart 2012 tarihinde 12 yıla çıkarıldı ve günümüzde de 4 yıllık 3 aşamadan oluşan 12 yıllık zorunlu eğitim söz konusudur. Türkiye'de farklı kategorilere göre eğitim veren düz liseler, meslek liseleri, fen liseleri, imam-hatip liseleri, güzel sanatlar liseleri, özel liseler bulunmaktadır

Cumhuriyet'ten günümüze okuryazarlık oranı %10'lardan %95'lere yükseldi. Birkaç üniversiteden 180'in üzerinde üniversite sayısına ulaşıldı.

Dünyada eğitim sisteminde özellikle 1980'li yıllardan sonra iş dünyasında, çalışma hayatında bilgisayar teknolojilerinin yaygın olarak kullanılmaya başlamasıyla yeni bir çalışan tipine ihtiyaç duyuldu. Çocukluktan itibaren teste odaklanmış ve hayatı sınavlarla başarılı olmak için koşuşturmakla geçmiş kişilerin üniversite ve sonraki süreçte analiz etme, yorumlama, bütünleştirme, eleştirel/ farklı düşünme konusunda önemli eksiklikleri ortaya çıkmıştır. Sanayi toplumundaki kitle eğitiminin yerine, günümüzde kişilerin güçlü oldukları yönleri öne çıkarabilecekleri, zorunlu dersler dışında çok farklı alanlardan derslerde alabilecekleri, kendilerini ifade etmeye, araştırmaya, proje çalışmalarına dayalı eğitim anlayışı öne çıkar. Türkiye'de kitle eğitimi ön plandadır. Kitle eğitiminde nitelik değil, mezun sayısı önem kazanmaktadır. Kitle eğitimi herkese aynı eğitimi verip, aynı sınavları yapıp, farklılıkları törpüleyip, benzer özelliklere sahip mezunlar vermeyi amaçlamaktadır. Kitle eğitiminin özellikleri;

Farklılıkları dikkate almayan herkese aynı eğitimi veren bir müfredat, • Kesin sınırlarla ayrılmış eğitim aşamaları, Ezberciliğe dayalı eğitim sistemi, Otoriter bir öğretmen ve otoriter öğretmenin anlattığının kabulüne/ sorgulanmamasına dayalı eğitim anlayışı, Merkezi, teste dayalı sınav sistemi, Benzeşmenin öne çıkarılıp, farklılığın törpülenmesi, eleştirelliğin, sorgulanmanın engellenmesine dayalı yapı. Türk eğitim sistemi bürokratik bir özellik gösterir. Özellikle genç nüfusun sayısının da fazla olması ve daha çok kişiye eğitim verilmesi amacıyla Türkiye'de okulların mimari yapısı büyüklük üzerine kuruludur. Sınıflar yüksek tavanlı ve büyük ölçülerde yapılır. Yönetici ve yönetilen arasında katı sınırlamalar bulunmaktadır. Üstlere itaat önemlidir. Öğrencilerden beklenen, okul yönetiminin ve öğretmenlerin isteklerini sorgulamadan, tartışmadan, eleştirmeden yerine getirmeleridir.

Türk eğitim sistemi açısından en temel özellik ve sorunlardan biri sürekli değişen sınav sistemleridir.

Türkiye'de 1980 yılı başından itibaren piyasa ekonomisine yönelik uygulamalar sonucunda eğitimde özel sektörün yer alması desteklenmiştir. Özel sektörün eğitimde yer alması eğitim kalitesi açısından okullar arasında ve sınav başarılarında çok büyük farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özel okullarda klasik bir müfredat takibi yapma yerine sınava yönelik test çalışmalarına ağırlık vermekte, test tekrarları yapmaktadır.

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Özel okullarda da devlet okullarında da günümüzde akıllı sınıflar, akıllı tahtalar, projeksiyonlar, bilgisayarlar eğitim sürecinde yaygın olarak kullanılıyor. Eğitimde kalitenin artırılması noktasında öğrenci sayılarının, farklı programlar için en verimli olabilecek şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

1980’li yılların başında yurt dışı çıkış yasağının kaldırılması ekonomide ve etkileşimde serbestliğin öne çıkmasına, eğitimde de yerel, bölgesel ve ulusal sınırların aşılmasına sebep oldu. Üniversite öğrencileri eğitimine yurt dışındaki anlaşmalı üniversitelerin ilgili bölümlerine gidebilir oldular.

Millî Eğitim Bakanlığının e-Okul uygulaması ile yeni sistemle öğrencilerin notları, ödevleri, sınav tarihleri, sınav sonuçları vb. çok farklı unsurlar internet üzerinden takip edilebilir hâle geldi.

Gelişmiş ülkelerde son yıllarda öne çıkan eğilim, üniversiteler yerine meslek kazandırmada öne çıkan kurumlara gitmenin daha yaygınlık kazanmasıdır.

Üniversite tercihi yapan birçok öğrenci, tercih yaparken okuyacakları bölümün gelecekteki kariyerleri açısından nasıl bir yön çizceği konusunda yetersiz bilgiye sahiptir. Bu nedenle öğrencilerin kişilik yapısına göre, ortaöğretimden itibaren doğru alanlara yönlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Ünite 6: Türkiye’de Aile
Giriş

Aile, toplumsal yapılar açısından en önemli kurumların başında gelir. Toplumsallaşma sürecinin ilk ve en önemli aracıdır. Ailede, toplumsallaşma sürecinde yaşananların etkisi kişilik üzerinde bir ömür boyu devam eder. Aile toplumların temel kurumu olmasına rağmen, aile yapıları dönemlere, ülkelere ve gruplara göre değişebilmektedir.

Aile: Kısa Bir Sosyolojik ve Tarihsel Arka Plan

Aile denildiğinde ilk aşamada akla, “anne, baba ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük yapı birimi” gelmektedir. Schaefer’e göre aile; üreme ve toplumun üyelerinin bakımı için birincil sorumlulukları paylaşan, kan, evlilik ya da anlaşmaya dayanan diğer ilişki ya da evlat edinme üzerinden birbirleriyle bağlantılanan insan kümesi” şeklinde tanımlanabilir.

Ailenin İşlevleri

Toplumsal alanda her kurum bir ihtiyaçtan ortaya çıkar ve kurumların toplumda/grupta önemli işlevleri bulunur. Bu bağlamda ailenin de önemli işlevleri söz konusudur.

Toplumsallaştırma: Aileler, farklı toplumsallaşma süreçlerine sahiptir. Ailede farklı değer/tutum/zihniyete sahip olarak

yetişen çocuklara, toplumsal alanda öne çıkan değerleri öğretecek, farklılıkları törpüleyecek kurum olarak ise eğitim kurumu öne çıkacaktır.

Çocuk sahibi olma: Ailenin en önemli işlevleri arasında çocuk sahibi olma ve neslin devamlılığını sağlama yer almaktadır. Türkiye açısından ise çocuk sahibi olma ve neslin devamı açısından evlenme ve aile olma, hâkim anlayıştır.

İlişkiyi meşrulaştırma: Aile, toplumlarda ilişkiyi meşrulaştırır en önemli kurumdur. İlişkinin toplumsal onay kazanmasında evlilik önemlidir.

Duygusal paylaşım, destek olma: Aile, üyeleri arasında duygusal bir bağ kurmayı, duygusal paylaşımı sağlar. Aile, hayatın her aşamasında kişilere duygusal etkileşimde bulunma, destek olma özelliği de gösterir ve zor zamanlarda üyelerine güvenli bir liman işlevi görür.

Toplumsal statü sağlama: Türkiye’de de ailenin, toplumsal statü sağlama işlevi yaygındır. Evlilik; kadın ya da erkeğin farklı toplumsal çevrelere girmelerinde ve yükselmelerinde kolaylaştırıcı işlev sağlar.

Tarihsel Süreçte Ailenin Dönüşümü: Geniş Aileden Çekirdek Aileye

Tarım toplumlarında geniş aile söz konusudur. Geniş aile; aile fertlerinin, akrabaların bir arada yaşadığı aile tipidir. Tarım toplumlarında geniş ailenin öne çıkmasının arkasında toplumsal faktörler etkilidir. Tarım toplumlarında ağırlıklı geçim kaynağını tarım ve hayvancılık oluşturur.

Tarım toplumlarında bir arada olmak, sayıca fazla olmak dış tehditler karşısında caydırıcılık sağlamaktadır. Bu durumun önemli toplumsal etkileri de bulunmaktadır.

Sanayileşme sürecinde, tarım toplumlarında önemli değişimler ortaya çıkar. Sanayi toplumlarında yaşamın temel merkezleri, fabrikaların kurulduğu kentlerdir. Kentlerde, son derece zorlu şartlar söz konusudur. İşsizlik, açlık, yoksulluk, çaresizlik çok yaygındır.

Süreçten en çok etkilenenler yaşlılar ve çocuklardır. Açlık, yoksulluk, işsizlik, sağlıksız beslenmenin yoğun olduğu süreçte yaşlı ve çocuk ölümleri yüksektir.

Sanayi toplumlarında, tarım toplumlarındaki hâkim aile yapısı olan geniş aileyi ortaya çıkaran iki temel işlev ortadan kalkmıştır. İş, aileyle birlikte çoğunlukla yaşanan yerdeki toprakları işlemeye dayalı bir faaliyet olmaktan çıkar. Sanayi toplumlarında işin yapıldığı yerler, dev ölçekli fabrikalardır. Fabrikalarda işler ayrıntılı bir işbölümüyle en küçük parçalara kadar ayrıştırılır ve fiziki kuvvete duyulan ihtiyaç zayıflar. Sanayileşme sürecinde kadın ve çocukların fabrikalarda çalışması yaygındır. Geniş aileyi ortaya çıkaran önemli bir işlev olan, dış tehditlere karşı güvenlik sağlama işlevi de sanayileşme süreciyle birlikte zayıflar. Kentlerde güçlü bir emniyet teşkilatı ve katı hukuk kuralları söz konusudur. Dolayısıyla tarım toplumlarında akrabaları bir arada tutan unsurlar, sanayi toplumlarında zayıflamıştır. Fabrikalarda genelde geçici işler yaygındır

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Sürekli hareketlilik zamanla geniş ailenin dağılmasını, anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailenin birlikte hareket etmesini beraberinde getirir.

Sanayi toplumlarında kadınların çalışma hayatında yer alması, para kazanması aile içi rollerde de değişikliklerin yaşanmasını beraberinde getirdi. Ataerkil aile yapısında aşınmalar yaşandı. Tarım toplumlarındaki erkeğe bağımlı kadın prototipi zayıfladı. Kadınlar çalışma hayatıyla birlikte, toplumsal alanda da daha fazla görünür hale geldiler.

1970'li yıllar toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda çok köklü değişimlerin, dönüşümlerin yaşandığı yıllardır. Yaşanan süreçler aile yapısında da önemli değişimler ortaya çıkarttı.

Sanayi toplumlarında kadınlar, ağırlıklı olarak “kadın işleri” olarak adlandırılan işlerde çalışmakta ve çok uzun süre erkeklerden daha düşük ücret almaktaydılar. Yönetim kademesinde görev alan kadın sayısı ise çok azdı.

1970'lerin ikinci yarısından itibaren çok daha fazla kadın çalışma hayatında ve yönetici pozisyonlarında yer aldı.

1980'li yıllardan itibaren kadınlar açısından değerlendirildiğinde aile ve evlilik ile ilgili olarak öne çıkan değişimlerden bazıları şunlardır:

Evlenme yaşları yükseldi.

Bekâr kalma tercihleri arttı.

Kariyer-aile dengesinin sağlanması, çalışma hayatının önemli sorunlarından biri hâline geldi. • Çocuksuz aileler arttı.

Boşanmalar arttı.

Özellikle gelişmiş ülkelerde tek ebeveynli ailelerin sayısında önemli artışlar yaşandı.

Çalışan kadınların hem çalışma hayatında bulunması hem de ailelerine zaman ayırmaları açısından gelişmiş ülkelerde esnek çalışma modelleri yaygınlaştı. Özellikle gelişmiş ülkelerde çocuk sahibi olmanın azalması üzerine çalışan annelere yönelik çok önemli haklar tanındı. Ücretli ve ücretsiz izinler, çocuk yardımı konularında önemli gelişmeler sağlandı.

Sanayileşmiş ülkelerde 1800'lü yıllardan itibaren kadınların çalışma hayatında yer alması ve aile bütçesine destek olmaları söz konusuydu. Sanayileşme süreciyle birlikte ailede eşitlikçi roller öne çıkmış, evlilikte bireysel tercihler belirleyici hâle gelmiş, çekirdek aile yapısı hâkim aile yapısı olmuştu.

Bireyci, tüketici, hazzı, konformist kişilik yapısına sahip kişiler her türlü bağlılığa karşı mesafeli bir yaklaşım sergilemekte. Bu durum bekâr kalma tercihlerinin artmasına neden olmaktadır. Bireyciliğin hâkim değer olduğu yapıda evlenen çiftler açısından çocuk sahibi olma yerine, hayatı istedikleri gibi yaşama duygusu öne çıkmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde boşanmaların artması ise özellikle anne-çocuk ya da baba-çocuk gibi tek ebeveynli ailelerin artışı da beraberinde getirmektedir.

Günümüzde gelişmiş ülkelerde yaşanan bir durum da ailesiyle birlikte yaşayan yetişkin sayısındaki artıştır.

Aile ve Evlilik Türleri

Ailede otorite sahipliğine, evliliğin gerçekleşme şekline göre aile ve evlilik türleri farklı şekillerde sınıflandırılmışlardır. Öne çıkan bazı aile ve evlilik türlerine aşağıda değinilmektedir.

Ataerkil aile: Kararların alınmasında erkeğin otoritesinin, belirleyiciliğinin geçerli olduğu aile yapısıdır. Son söz erkekte ya da erkeğin aile büyüklerindedir. Tarım toplumlarında yaygın olan aile biçimidir.

Anaerkil aile: Kararların alınmasında kadının otoritesinin, belirleyiciliğinin geçerli olduğu aile yapısıdır. Son söz kadında ya da kadının ailesindedir. Anaerkil aile yapısı, tarihsel süreçte ender görülür.

Endogami: Evlilikte eğitim, yaş, din, dil, etnisite, sosyal sınıf, kültür vb. konularda benzerliklerin öne çıkarıldığı, dikkate alındığı evliliklerdir. Endogami grup içi evlilik olarak da tanımlanır. Kişi değişik özelliklerine göre içinde yer aldığı grupların içinden birisiyle evlenmeyi tercih eder. Üniversite mezunu kişinin üniversite mezunu birisiyle evlenmesi, evlilikte yaş yakınlığının dikkate alınması, aynı etnisiteden kişiyle evlenilmesi örnek olarak verilebilir.

Egzogami: Kişilerin, din, dil, etnisite, yaş, eğitim, ekonomik durum, sosyal sınıf gibi boyutlarda kendi benzer gruplarının dışındaki kişilerle evlenmesidir. İki farklı etnik gruptan, iki farklı dinden kişilerin evlenmesi örnek olarak verilebilir. Değişik nedenlerle, coğrafi hareketliliğin sınırlı olduğu, kültürel etkileşimin yoğun olmadığı dönemlerde endogamiye dayalı evlilikler çok yaygın evlilik türüdür.

Monogami: Erkek ya da kadının tek eşli evliliğidir. Tarihsel süreçte, toplumlar da hâkim olan evlilik türüdür.

Poligami: Erkek ya da kadının birden fazla kişiyle evlenmesidir. Tarım toplumlarında, geleneksel toplumlar da genellikle erkeğin çok eşliliği söz konusu olabilmekteydi. Tarım toplumlarında genelde yöneten kesimde çok eşlilik daha yaygınken, ağırlıklı evlilik şekli tek eşlilikti.

Patrilokal Aile Yerleşimi: Evlenen çiftin, erkeğin ailesiyle aynı evde ya da erkeğin ailesinin evine yakın yerde yaşamasıdır. Tarım toplumlarında ve geleneksel toplumlar da yaygın olan yerleşim şeklidir.

Matrilokal Aile Yerleşimi: Evlenen çiftin, kadının ailesiyle aynı evde ya da kadının ailesinin evine yakın yerde

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

yaşamadır. Kadının ailesinin ekonomik durumu ve toplumsal statüsünün, erkeğin ve erkeğin ailesinin olduğundan çok daha yüksek olması durumunda görülen bir yerleşim şeklidir.

Neolokal Aile Yerleşimi: Evlenen çiftin, ailelerinin oturduğu evlere mesafeli bir yerde oturması, ailelerinden bağımsız olarak yaşamalarıdır. Sanayi toplumlarında yaygınlık kazanmıştır.

Cumhuriyet’ten Günümüze Ailede Yaşanan Değişimler: Kısa Bir Tarihçe

Osmanlı İmparatorluğunda nüfusun büyük bir bölümü kırsal alanlarda yaşamaktadır. Hâkim aile yapısı olarak anne, baba, çocuklar ve evlenen çocuk varsa gelinin de birlikte kaldığı bir aile yapısı öne çıkmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu’nda ataerkil bir aile yapısı hâkimdir. Evde erkek otoritesi geçerlidir.

Ağırlıklı olarak patrilokal bir yerleşim tarzı hâkimdir. Evlenen erkek çocuk, eşiyle birlikte baba evinde yaşamaya devam eder.

Osmanlı İmparatorluğu’nda tek eşlilik yaygın bir evlilik tarzıydı. Çok eşlilik yöneten kesimde ağırlıklı olarak öne çıkan bir durumdu.

Osmanlı İmparatorluğu’nda özellikle 19. yüzyılda ağırlık kazanan modernleşme/ batılılaşma sürecinde batılı yaşam tarzları özellikle gazete, dergi, hikâye ve romanlarla imparatorlukta da sıklıkla yer almaya başlayacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu’nda kadının çalışma hayatında yer alması çok sınırlıdır. Siyaset, örgütler vb. alanlarda da kadınların katılımı ve etkisi zayıftır. Osmanlı İmparatorluğu’nda kadınların konumunu güçlendirebilecek en önemli unsurlardan biri olan, kadınların eğitim konusunda ise önemli sorunlar bulunmaktaydı.

Cumhuriyetin kurulmasından sonraki süreçte modern Türkiye’nin yaratılması amacıyla çok sayıda değişiklik gerçekleştirilmiştir. Kadının konumunu güçlendirmeye yönelik çok önemli adımlar atılmış, önemli değişimler gerçekleştirilmiştir.

1926 yılında karma eğitime geçildi. Kız ve erkek çocuklar aynı sınıflarda eğitim görmeye başladı.

4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Medeni Kanun’da erkeklerin birden fazla kadınla evlenmesi yasaklanmıştır. Medeni kanun ile kadınlara da boşanma hakkı verilmiştir.

1934 yılında kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı.

Avrupa’da kadınların toplumsal konumlarının güçlenmesinde çalışma hayatına girmelerinin ve maddi olarak erkeklerle bağımlılıklarının azalmasının önemli rolü bulunmaktaydı.

Türkiye’de kadınların çalışma hayatına girmeleri 1960’lı yıllardan itibaren artmaya başlasa da 1970’li yıllara gelindiğinde kadınlardan beklenen toplumsal cinsiyet rolleri ağırlıklı olarak çalışma hayatına yönelik değil, ev kadını olmalarına yönelikti. Türkiye’de 1960 ve 1970’li yıllarda çalışan kadınlara yönelik algı özellikle geleneksel değerlerin hâkim olduğu yerlerde olumsuzdu. Kadınların çalışmasına yönelik olumsuz algıyı dönemin filmlerinde de görmek mümkündü (Gelin, 1973, Yönetmen: Ömer Lütfi Akad).

Kadınların çalışma hayatında ağırlıklı olarak yer almaları 1980’li, özellikle 1990’lı yıllardan itibaren giderek arttı. 1980’li yıllar, bütün dünyada imalat sektörü yerine bilgi ve hizmet işlerinin öne çıktığı yıllardı. Bilgi ve hizmet işleri ise kadınların çalışmasına çok daha uygun imkânlar/ fırsatlar sunmaktaydı. Yine özellikle 1970’li yıllardan itibaren, bütün dünyada kadın hareketleri yükselişe geçti. Eğitim seviyesindeki, üniversiteleşme oranındaki artış, kadınların çalışma hayatında çok daha fazla yer almalarını da beraberinde getirdi.

Türkiye’de özellikle son 30 yılda çok daha fazla kadın çalışma hayatında yer aldı. Toplumsal hayatın çok farklı alanlarında geçmişle kıyaslanmayacak önemli pozisyonlar elde ettiler. Sivil toplum dernekleri kurdular. Bu durum ailede ve evlilik süreçlerinde de önemli değişimleri beraberinde getirdi.

Günümüzde Türkiye’de Aile, Evlilik ve İlişkiler: Özellikler, Sorunlar, Değişimler

Güçlü aile yapısı, zorlu süreçlerde aile fertlerinin birbirlerine destek olmasını da beraberinde getirmektedir.

1980’li yıllarda dünyada yaşanan gelişmeler, özellikle bireyciliğin çok farklı boyutlardan beslenerek hâkim değer hâline gelmesi bütün toplumsal bağları olduğu gibi aile bağlarını da aşındırmaya başladı.

Türkiye’de Ataerkil Aile Yapısı Hâkim

Öncelikle Türkiye’de ataerkil aile yapısının son 30 yılda önemli aşınmalar yaşadığını belirtmek gerekiyor. Bu değişimlere rağmen, Türkiye’de aile yapısı genel olarak analiz edildiğinde ataerkil aile yapısının hâkim olduğu, ailede erkeğin belirleyiciliğinin daha güçlü olduğu söylenebilir.

Kadının çalışma hayatına girmesi, kendi ücretini kazanması, kadının erkeğe yönelik bağımlılığını da azalttı. Ailede hem kadının hem erkeğin çalışması zamanla eşitlikçi rollerin de öne çıkmasını beraberinde getirdi. Sanayileşme sürecinde geniş aile çözülürken, çekirdek aile yaygınlık kazandı.

Türkiye’de 1980’li yıllara gelindiğinde tarımda çalışan işgücü yaygın, ihracatta tarım ürünlerinin payı çok yüksekti. Güçlü bir sanayi altyapısı yoktu.

Türkiye’de kadınların çalışma hayatına ağırlıklı olarak girmeleri 1980’li yıllardan sonra gerçekleşmiştir. Bunda dünyada sanayi sonrası toplum olarak adlandırılan süreçte kadınların çalışma hayatında yer almalarını kolaylaştıran faktörlerin de önemli etkisi vardır. Buna rağmen, günümüzde kadınların işgücüne katılım oranlarında erkeklerle büyük farklılıklar bulunmaktadır (işgücüne katılım oranları: Kadın %34.7, erkek 72.3. TÜİK, Haziran 2019). Çalışma hayatının dışında kalan, ekonomik özerkliği olmayan kadınların önemli bir bölümü erkeğe bağımlı konumda yaşamaktadır.

Bu noktada 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun’un 159. Maddesi nedeniyle 1990 yılına kadar Türkiye’de evli kadınların çalışma hayatına girmelerinin eşinin iznine bağlı olduğunu, 1990 yılında Anayasa Mahkemesinin kadının çalışmasını eşinin iznine bağlayan Medeni Kanun’un 159 maddesini iptal ettiğini, bu sayede evli kadınların eşlerinin izni olmadan çalışma hayatına girebildiklerini belirtelim.

Türkiye’de Çekirdek Aile Yapısı Hâkim

Türkiye’de anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek ailenin öne çıkmasının nedenleri olarak şu unsurlar öne çıkmaktadır:

Kentleşmenin yaygınlık kazanması,
Eğitim seviyesinin yükselmesi,
İstihdam yapısındaki değişimlerin, akrabaların bir arada yaşamasına yönelik ihtiyacı zayıflatması,
Sosyal güvenlik alanında yaşanan gelişmelerin çocukların, sosyal güvence işlevini azaltıp az çocuk tercihi öne çıkarması,
Bireyciliğin yükselişi.
Türkiye’de Aile İçinde Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddet Artıyor

Aile içi şiddet, sadece Türkiye’ye özgü bir sorun değil.

Günümüzde bütün dünyada gelişmiş ülkelerde de, gelişmekte olan ülkelerde de, az gelişmiş ülkelerde de her düzeyde şiddet artıyor. Hem eğitimli hem de eğitim düzeyi düşük kişilerde geçmişle kıyaslandığında şiddet giderek yaygınlaşmış durumda. Şiddetin giderek yaygınlaşmasının çok farklı sebepleri söz konusudur.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde özellikle son on yılda, yaşanan toplumsal faktörlerin de etkisiyle şiddetin, daha önce görülmediği kadar arttığı söylenebilir. Özellikle ailede kadına yönelik şiddet çok yaygınlaşmış durumdadır. Yine çocukların şiddete uğrama oranı da yükselmiştir. Toplumsal alanda ise kadına yönelik şiddetin giderek yükseldiğini söylemek mümkündür. Yasalara göre Türkiye’de 18 yaşını doldurmuş kişiler kendi iradeleriyle istedikleri kişiyle evlenebilirler. Eşler arasında anlaşmazlıklar, aile birliğini devam ettiremeyecek bir boyuta geldiğinde ise kadın ya da erkeğin isteğiyle boşanmak için mahkemeye başvurulur. Yasalara göre durum böyle olmasına karşın, Türkiye’de

ataerkil yapının da etkisiyle bir kadının kendisinden ayrılmasını ve bağımsız bir hayat kurmasını kabullenemeyen, sorunlu kişilik yapısına sahip kişiler arasında kadınlara yönelik baskının, şiddetin, cinayetlerin giderek arttığı görülmektedir.

Türkiye’de Evlenme Yaşı Yükseliyor

Türkiye’de 1960’lı ve 1970’li yıllarda çalışma hayatında yer alan kadınların oranı düşüktü. Bu oran 1990’lı yıllardan itibaren giderek artmaya başladı. Üniversite mezunu kadınların oranı da 1980’li yıllardan itibaren yaşanan gelişmelerle birlikte arttı. Bu durumun evlenme ve bekâ kalma tercihlerine de önemli etkisi bulunmaktadır.

Türkiye’de evlenme yaşı yükselse de özellikle kırsal alanlarda ve ataerkil yapının hâkim olduğu yerlerde eğer kadın çalışmıyor ve eğitim almıyorsa en geç 20’li yaşlarda evlenme durumu da çok yaygındır.

Evlilikte Az Çocuk Tercihi Öne Çıkıyor

Özellikle 1980’li yıllardan itibaren gelişmiş ülkelerde çocuksuz aileler giderek yaygınlaşmaktadır. Genelde de tek çocuk tercih edilmektedir.

Tarihsel süreçte Türkiye’de de benzer bir durum yaşanmaktadır. Türkiye’de 1800’lü yıllarda Batı’dakine benzer bir sanayileşme süreci yaşanmadı. Dolayısıyla aile yapısındaki değişiklikler daha farklı bir özellik gösteriyor. Türkiye’de kentleşmenin hız kazanması, 1960’lı yıllardan ama özellikle 1980’li yıllardan sonra öne çıktı. Bunun yanında 1980’li yıllardan itibaren dünyada öne çıkan yeni liberal politikalar Türkiye’yi de derinden etkiledi.

1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de evlilikte az çocuk tercihi yaygınlık kazanmaya başladı. Türkiye’de evliliklerde az çocuk tercihinin öne çıkmasının farklı nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları şunlardır.

Eğitim seviyesinin yükselmesi
Kentleşmenin artışı
Çocuk yetiştirmenin çok maliyetli hale gelmesi
Bireyciliğin yükselişi ve daha rahat yaşam tercihi
Doğum kontrol yöntemlerindeki gelişmeler ve bilgilendirmenin yaygınlaşması
Geçmişte özellikle geniş ailelerde çocuk sahibi olma, ilerleyen dönemlere, özellikle yaşlılık dönemlerine ilişkin bir sosyal güvence işlevi de görmekteydi. Çocuklar aileleriyle aynı evde yaşamakta ve ihtiyaç duyulduğunda ebeveynlerinin bakımlarını da üstlenmekteydi. Bu durum günümüzde geçmişe oranla aşınmaya başladı.
Boşanma Oranları Artıyor

Bütün dünyada ailede yaşanan en önemli sorunlardan birini boşanma oranlarındaki artış oluşturuyor. Hem geleneksel toplumlarda hem de sanayi toplumlarında aile, toplumun en güçlü kurumlarından biriydi.

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Günümüzde ise aile de dâhil olmak üzere toplumsal bağlar da önemli aşınmalar söz konusudur.

Türkiye’de boşanmaların artışının arkasında yatan başlıca sebepler şunlardır:

Bireyciliğin artışı

Kadının çalışma hayatında artan rolü

Boşanmanın meşrulaşması

Çalışma hayatında risk, belirsiz ve güvensizliğin artışı

Evlenmede Bireysel Tercihler Öne Çıkıyor

Tarihsel süreç değerlendirildiğinde tarım toplumlarında, geleneksel yapılarda eş seçiminde bireysel tercihlerin bir önemi yoktur. Erkek ya da kadınların evlilik tercihinde ailenin, akrabaların, içinde bulunulan grupların ağırlıklı etkisi vardır. Özellikle kadınlar açısından evlenilecek erkekte, bireysel kararlar çok ender bir durumu yansıtmaktadır. Sanayileşme sürecinde çekirdek ailenin yaygınlaşması, kadınların çalışma hayatında yer alması, ailede eşitlikçi rollerin öne çıkması vb. unsurlar eş seçiminde bireysel tercihlerin öne çıkmasına neden oldu.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde tarihsel süreçte Türkiye’de eş seçiminde aile, akrabalar ve toplumsal grupların önemli etkisi bulunmaktaydı. 1980’li yıllardan itibaren eş seçiminde bireysel tercihler giderek artış göstermektedir. Türkiye açısından değerlendirildiğinde, Türkiye’de tarihsel süreçte görücü usulü evlenme çok yaygındır. Günümüzde de görücü usulü evlenme yaygındır ama görücü usulünün içeriği geçmiştekinden çok farklılaşmıştır. Görücü usulü tanışan, diyalog kuran kişilerin birbirlerini uygun görmemesi sonrasında süreci devam ettirmemeleri yaygınlaşmış ve bu kişiler üzerinde ailenin baskısı azalmıştır.

Küreselleşme sürecinde farklılıklara dayalı evliliklerin giderek arttığı belirtilmişti. Din, dil, etnisite, kültür, eğitim vb. farklılıkların olduğu kişilerle yapılan evlilikler egzogamiye dayalı evliliklerdi. Türkiye’de de her türlü farklılığa dayalı evlilikler, yerel, bölgesel, ulusal sınırların aşınmasıyla giderek artmaktadır.

Ebeveynler, Çocuklarının Evlilik Süreçlerinde hem Destekleyici hem de Huzur Bozucu Etkide Bulunmaktadır

Türkiye’de ebeveynlerin evlilik öncesinden başlayarak hem evlenme sürecinde hem de evlilik sonrasında, çocuklarının evlilik süreçlerine çok büyük katkıları söz konusudur.

Türkiye’de genel olarak aile, bütün bir hayat süresince kişiler açısından önemli bir dayanışma işlevi görürler.

Toplulukçu kültürün önemli bir özelliği, bu bağımlılık/yakınlık ilişkisinin hayatın her sürecinde yoğun olarak devam etmesi beklentisidir. Bu durum, evlenen çiftin kendilerine özerk bir alan yaratmaları önünde de sıkıntı yaratır. Türkiye’de evli çiftlerin evlilik sürecinde

yaşadığı birçok sıkın-tının arkasında ebeveynlerle ilişkilerde ortaya çıkan sorunlar yatmaktadır.

Aile ve İlişkilerde Gelenek ve Değişim Paradoksal Şekilde Birlikte Artıyor

Aile ve ilişkiler analiz edildiğinde Türkiye, bir-biriyle paradoksal bir süreci birlikte yaşamaktadır. Türkiye, aile yapısının güçlü bir şekilde varlığını koruduğu, ailenin toplumun geniş bir kesimi için önemli bir değeri oluşturduğu, aileye, evliliğe atfedilen önemin arttığı bir süreci yaşıyor.

Türkiye, bu eğilimin tam aksi yönde yine bireyselleşmenin ve boşanmaların arttığı, bekâr kalma tercihlerinin ve evlilik yaşının yükseldiği, evlilik dâhil bağılıkların aşındığı bir süreci de yaşıyor.

Ünite 7: Türkiye’de Gençlik Giriş

Türkiye’de nüfusun önemli bir bölümünü genç nüfus oluşturmaktadır. Zaman dilimi açısından değerlendirildiğinde UNESCO 15-25 yaş aralığını gençlik dönemi olarak belirlemiştir. Çok sayıda ülkede ve Türkiye’de ise 15-24 yaş aralığı genç nüfus olarak kabul edilmektedir.

Gençlik: Kısa Bir Sosyolojik ve Tarihsel Arka Plan

Gençlik kavramının tanımı; dönemlere, ülkelere, gruplara göre değişmektedir. Bu bağlamda gençlik sadece yaşla tanımlanabilecek bir durum değildir ve gençlik dönemi olarak adlandırılan zaman dilimi homojen bir yapı içermez. Genç nüfusun bazı genel özellikleri şunlardır:

Gençler eylemcidir. Dinamiklerdir.

Eleştireldir. Kolay beğenmezler.

Sabırsızdırlar.

Öfkelidirler.

İdealistlerdir.

Kafa karışıklıkları, kişilik ve değer bunalımları yoğundur.

İşyankâr ve protestocudurlar.

Gençliği yaşanan yer, cinsiyet, eğitim, çalışma, ekonomik gelir farklılıkları, din unsurlarına göre altı kategoriye ayırabiliriz.

Dünyada dönemlere göre öne çıkan kuşak tanımlamaları ve özellikleri söz konusudur.

1920 ve 1945 yılları arasında doğan kuşak, Dünyanın önemli sorunlarla boğuştuğu bir dönemde dünyaya gelen kuşak sessiz kuşak olarak tanımlanır. 2. Dünya Savaşı sonrasında 1960’lı yılların ortasına kadar olan süreçte doğanları kapsayan (1946-1964), doğum oranının çok yüksek olduğu kuşak, bebek patlaması kuşağı olarak tanımlanır. X kuşağı, 1965-1979 arasında doğan kuşağı tanımlanmaktadır. Geçiş döneminin özelliklerini yaşayan bir kuşak olarak öne çıkmaktadır. Y Kuşağı 1980- 2000

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

yılları arasında doğan kuşağı kapsamaktadır. Dünyada önemli değişimlerin yaşandığı bir süreçte yetişirler. Bu kuşak, çalışma kadar, boş zaman kullanımını da önemsiyor. Disiplinden hoşlanmayan bir kuşak. Teknolojiye çok hâkimdirler. Z Kuşağı 2000 ve sonrasında doğan kuşak. Bu kuşak, çocuk yaştan itibaren bilgisayarlar ve internet ile tanışmaktadır. Teknoloji aşinalığı bu kuşakta çok yaygındır.

Cumhuriyet'ten Günümüze Türkiye'de Gençliğin Değer, Tutum ve Davranışları

Dünya tarihinde de Türkiye'de de bazı dönemlere etkisini biraz daha fazla vuran belirli özellikler bulunmaktadır. Aşağıda ana hatlarıyla belirli dönemlerde Türkiye'de gençlikte öne çıktığı düşünülen temel özelliklere vurgu yapılmaktadır.

Cumhuriyetin Kuruluş Dönemi Gençlik Politikaları

Modern Türkiye'nin yaratılmasında her türlü eğitim kurumundan, birbirinden çok farklı ailelerde yetişmiş çocuk ve gençlerin istenen değerler etrafında toplumsallaştırılmalarında büyük ölçüde yararlanılmıştır. Okullar, devletin ideolojik araçları bağlamında önemli rol oynamıştır. Bu dönem eğitim seviyesi yüksek, devletçi, idealist, laik, cumhuriyetin değerlerine bağlı bir gençlik prototipi oluşturulması hedeflenmiştir. Dönemin önemli bir özelliği eğitim seviyesinin düşük olmasıdır. Bu amaçla, halk evleri, köy enstitüleri yoluyla yaratılmak istenen vatandaş prototipi Türkiye'nin en ucra köylerine kadar gidilerek eğitim yoluyla yaratılmaya çalışılır.

1960'lı ve 1970'li Yılların Gençliği

1945 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte dünyada siyasal ve ekonomik anlamda önemli gelişmeler yaşanır. 2. Dünya Savaşı sonrasında ABD ve SSCB merkezinde iki kutuplu bir dünya ortaya çıkmaya başlamıştır. 2. Dünya Savaşı sonrasında ülkelerin yeniden inşası için devlet, çalışma hayatı da dâhil olmak üzere çok farklı alanlarda aktif olarak yer alır. Eğitim, sağlık vb. birçok hizmet devlet tarafından ücretsiz olarak karşılanır. Sosyal devlet ilkesi öne çıkar. Sanayileşme anlamında önemli atılımlar gerçekleştirilir. Bu dönemin hem dünyada hem de Türkiye'de gençlerin değerleri üzerinde önemli etkileri olur.

1960 ve 1970'li yıllarda Türkiye'de hem genel anlamda değerler hem de gençliğin değer, tutum ve davranışlarıyla ilgili bazı genellemeler yapmak mümkündür. Türkiye'de 1960 ve 1970'li yılların gençliğinin bazı özellikleri olarak şu unsurlar belirtilebilir:

Toplumsal sorunlara duyarlıdır. Türkiye, o dönem toplulukçu değerler sisteminin hâkim olduğu bir ülke görünümü sergilemektedir.

Gençler arasında siyasete ilgi ve katılım yüksektir. Üniversite öğrencileri arasında partilerin gençlik kollarına katılmak ve üye olmak yaygındır.

Türkiye, gelişme çabasında olan bir ülke konumundadır.

Ekonomik sorunlar önemli boyuttadır. Tüketim, çok gelişmemiştir. Bu bağlamda kanaatkârlığın önemli bir değer olduğu söylenebilir.

1970'li yıllarda ise gençler arasında farklı kutuplaşma ve ideolojik farklılıklara tahammülsüzlük yaygınlaşmıştır.

1980'li ve 1990'lı Yılların Gençliği

1980'li ve 1990'lı yılların gençliğinin tutum ve davranışlarını etkileyen en önemli unsurlardan biri 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleştirilen darbe oldu. 1970'li yılların son bölümü özellikle aşırı sağ ve sol olarak adlandırılabilir. İdeolojiler arasında yoğun çatışma ve şiddetin yaşandığı bir dönemdi. 12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında yaşananlar, geniş kesimler arasında siyasete yönelik bir korku, mesafe duygusunu da beraberinde getirdi. 1980 ve 1990'lı yıllarda çocuklarını üniversiteye gönderen ailelerin en önemli korkularından birini çocukların siyasal grupların içerisinde yer alması oluşturuldu. 1980'li ve 1990'lı yılların gençliğini tanımlayan en önemli özelliklerden birisi, gençliğin "apolitik" olması, politikaya mesafeli durmasıydı. 1980'li yıllarda yaşanan gelişmeler önceki gençlik kuşaklarıyla karşılaştırıldığında gençliğin değer, tutum ve davranışlarında önemli farklılaşmalar ortaya çıkarmaya başladı. 1980'li yıllar Türkiye'de gençler arasında tüketimin önemli bir değer haline geldiği yıllardır. Ayrıca 1980'li yıllardan itibaren bireyciliğin, tüketimin, zenginliğin önemli değerler hâline gelmesi de gençliği etkilemiştir. 1990'lı yılların başından itibaren özel televizyonların ve radyoların Türkiye'de yaygınlaşması da gençliği etkilemiştir.

2000'li Yılların Gençliği

2000'li yılların gençliğinin değer, tutum ve davranışlarını belirleyen en önemli unsurlardan biri internet oldu. İnternet, 1990'lı yılların ikinci yarısında yaygınlaşmaya başladı ve 2000'li yıllarda Türkiye'de her alanda önemli değişimler ortaya çıkmasını da beraberinde getirdi. 2000'li yıllarda özellikle üniversite eğitiminin gençler için araçsallaştığını, üniversitenin bir işe girmek için tamamlanması gereken bir proje olarak görüldüğünü söylemek mümkün. Bu durum üniversite eğitiminde öğrenciler açısından eğitim alınan alanda derinleşmek yerine, şekilciliği öne çıkarmaktadır. 2000'li yıllarda toplumsal hayatın her alanında olduğu gibi gençler arasında da şiddet, önceki durumlara göre çok daha artış göstermiştir. Bunda toplumsal bağların zayıflaması bireyciliğin yükselişi, gelecek güvensizliği, ekonomik sorunlar, yoksulluk, ailesel problemler önemli rol oynamaktadır.

Türkiye'de Gençliğin Temel Sorunları

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Günümüzde Türkiye’de gençliğin önemli sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların öne çıkanları aşağıda belirtilmektedir.

İşsizlik Yüksek

Son dönemlerde bütün istatistiklerde genç nüfusu tanımlayan 15-24 yaş grubu arasındaki işsizlik oranları, genel işsizlik oranlarının çok üzerinde seyretmektedir. Gençler arasında işsizlik giderek artmaktadır. Gençler arasında işsizliğin yüksek olmasının çok önemli toplumsal sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Geleceğe Yönelik Umutsuzluk Yaygın

Günümüzde işsiz, çalışmak isteyen, iş arayan, kendi vasfı seviyelerinin altında işe girmeye razı durumda olan önemli bir genç kitleri bulunmakta. Bu gençlerin önemli bir bölümü iş bulamıyor. Bu durumun önemli bir sonucu olarak gençler arasında geleceğe yönelik güvensizlik, karamsarlık, umutsuzluk artıyor.

Kuşaklar Arası Kültürel Çatışmalar Bulunmakta

Gençler ile aile, ebeveynler, farklı iktidar odakları arasında kültürel çalışmalar gençliğin önemli sorunları arasındadır. Nesiller arası kuşak çatışmalarının her dönem görülmektedir. Bu kaçınılmaz bir durumdur. Günümüzde ise bu çatışmalar daha da artmış durumdadır.

Eğitim Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar

Türkiye’de 15-24 yaş grubu nüfusun önemli bir bölümü ortaöğretim ve üniversite eğitimi almaktadır. Bunun yanında toplumsallaşmanın en etkili kurumu olan eğitim, çocukluktan itibaren devletin istediği ideal vatandaşın oluşturulmasında, istenen değerlerin yerleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim süreçlerinin bütününde de gençlerin önemli sorunları bulunmaktadır. Türk eğitim sisteminin çalışma hayatında bilgi toplumu süreçlerinin hâkim olduğu bir yapıda hem zihniyet hem de nitelik ve mesleki açıdan ihtiyaç duyulan insan gücünü yetiştirmede önemli sorunları bulunmakta. Eğitim sistemimizde ilköğretimden başlayan ve sürekli tekrar eden sınavlar nedeniyle ezbercilik çok yaygın bir özellik gösteriyor. Türkiye’de ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite düzeyinde çok iyi, küresel kalitede eğitim veren eğitim kurumları bulunmaktadır. Bunun yanında eğitim kurumları arasında büyük eşitsizlikler, eğitim kadrosu açısından da nitelik açısından da önemli sorunlar söz konusudur.

Ünite 8: Türkiye’nin Toplumsal Yapısı: Özellikler, Sorunlar Giriş

Türkiye’de yaşayan insanların, grupların, kurumların birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen toplumsal yapı, birçok özellik ve sorunları da barındırmaktadır. Toplumsal yapı ile ilgili temel vurgulara girmeden önce nüfus ile ilgili bazı boyutların bilinmesi önemlidir;

TÜİK 2018 “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına” göre Türkiye’nin nüfusu 82.003.888 kişidir. Türkiye’de erkek nüfus 41.139.980 kişi (%50.2), kadın nüfus ise 40.863.902 (%49.8) kişidir. Türkiye’de erkek ve kadın nüfus neredeyse birbirine eşittir. Türkiye’de yıllık nüfus artış hızı 2017 yılında %12,4 iken, 2018 yılında %14,7 oldu.

Günümüzde Türkiye’de Nüfusun %92,si il ve ilçe merkezlerinde yaşamaktadır. Cumhuriyetin kuruluşunda nüfusun yaklaşık sadece %25’i kentlerde yaşamaktaydı.

Türkiye’de çalışma çağındaki nüfus olan 15- 64 yaş grubundaki nüfusun toplam nüfusa oranı % 67.8, çocuk yaş grubu olarak tanımlanan nüfusu belirten 0-14 yaş grubundaki nüfusun toplam nüfusa oranı %23.4, 65 ve üstü yaştaki nüfusun toplam nüfusa oranı %8.8’dir. Türkiye açısından gelecekte sorun alanını oluşturabilecek durum, nüfusun giderek yaşlanmaya başlaması oluşturmaktadır.

Türkiye’de doğuşta beklenen yaşam süresi, Türkiye geneli için toplamda 78,3 yıl, erkeklerde 75,6 yıl ve kadınlarda 81 yıl oldu. Türkiye’de genel olarak kadınlar erkeklerden daha uzun süre yaşamakta olup, doğuşta beklenen yaşam süresi farkı 5,4 yıldır (TÜİK, Hayat Tabloları, 2016-2018).

Türkiye’de Çalışma Hayatı ile İlgili Özellikler, Sorunlar

Türkiye’de toplumsal yapının önemli bir boyutunu çalışma hayatı ve çalışma ilişkileri oluşturmaktadır;

İşgücüne Katılım Oranları Sorunlu: Özellikle Kadınlar Açısından Büyük Sorun Bulunmakta

Türkiye’de İşgücü istatistikleri üç aylık periyodlar hâlinde yayımlanmaktadır.

İşgücüne katılım oranı çalışan, işsiz ve iş arayan nüfusun, çalışabilir durumdaki nüfusa oranıdır. Biraz daha açmak gerekirse 15-64 yaşları arasında olup hâlen çalışan, işsiz olan ama iş arayan nüfusun, 15-64 yaşında olup çalışabilir nüfusa oranıdır. 15-64 yaş arasında çalışabilir konumda olan ama değişik nedenlerden dolayı işgücü piyasalarının dışında olan, çalışmayan ve iş arama gibi bir niyeti de olmayan yani işgücü piyasaları ile bağını koparmış ciddi bir kesim de bulunmaktadır.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

TÜİK, Haziran 2019 İlgücü İstatistiklerine göre Türkiye’de İlgücüne katılma oranı %53,3’dir. Erkeklerde işgücüne katılma oranı %72,3, kadınlarda işgücüne katılma oranı %34,7’dir. Türkiye’de çalışma çağındaki her iki kişiden biri işgücü piyasalarının dışındadır.

Kadınların işgücüne katılma oranları değerlendirildiğinde oldukça önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de çalışma çağındaki olup, çalışabilecek durumdaki 3 kadından yaklaşık 2 si işgücü piyasasının tamamen dışındadır. Ne çalışmakta ne de iş aramaktadır. Türkiye’de çalışma hayatında kadın emeğinden yararlanılamamaktadır.

İşsizlik: Her Dönem Önemli Bir Sorun

Öncelikle tam istihdamı sağlamak hükümetler açısından bir amaç olsa da işsizlik, bütün iktidarlar açısından reel bir durumu yansıtır. Türkiye açısından değerlendirildiğinde de işsizlik her dönem, önemli toplumsal sorunlardan birini oluşturmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluşu ve sonraki ilk döneminde, tarımsal ağırlıkta bir yapı söz konusuydu. 1950 yılına gelindiğinde sanayileşme konusunda henüz köklü bir gelişme sağlanamamıştı.

1950’li yıllar, devletçi ekonomi politikalarından liberal politikalara yönelik bir geçiş isteğini de yansıtmaktadır. Başarılı bir ilk dönem sonrasında, 1950’li yılların ikinci yarısında önemli sorunlar ortaya çıkmış ve özellikle dış borçlarda artış olmuş, sanayileşme istenen düzeyde gerçekleşmemiştir.

1960’lı yılların ilk yarısı 1960 darbesi sonrasındaki siyasal istikrarsızlıklarla geçmiş, ikinci yarısında kısa bir süre için önemli bir kalkınma ve sanayileşme hamlesi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde Türkiye’den yurt dışına mavi yakalı işçi göçü başlamış, bu göç 1970’li yıllarda yaygınlık kazanmıştır.

1970’li yılların ikinci yarısı, dünyada çalışma hayatında önemli değişimlerin yaşandığı yıllardır. Devletin, ekonomide ve çalışma hayatında aktif rol oynadığı Keynesyen ekonomi politikalarından geri adım atılmıştır. 1970’li yılların ikinci yarısından itibaren yeni liberal politikalar ön plana çıkmış, devletin ekonomideki rolü sınırlandırılmış, özel sektör öne çıkarılmıştır.

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de 1980’li yıllardan itibaren mavi yakalı çalışanlar arasında işsizlik giderek artmaya başladı.

Günümüzde dünyada üniversiteleşme oranı artmıştır. Bu durum, üniversite mezunu/yüksekokul mezunu sayısını tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar arttırmıştır. Türkiye’de üniversiteleşme oranı son 10 yılda giderek artış göstermiştir. İstihdam olanakları ise aynı oranda artmamaktadır. Bu durum özellikle üniversite mezunları

ve genç nüfus arasında işsizliği giderek arttırmaktadır. Günümüzde çalışma hayatına yönelik sorunlardan en önemlisini genç işsizliğinin artışı oluşturmaktadır.

TÜİK, Haziran 2019 işgücü istatistikleri incelendiğinde istihdam ve işsizlikle ilgili bazı rakamlar aşağıdaki gibidir:

İstihdam oranı, %46,4’tür.

15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 4 milyon 253 bin kişi, İşsizlik oranı ise %13,0’dır. Türkiye’de son 10 yıl analiz edildiğinde işsizlik oranları dünya konjonktüründeki krizlerin de etkili olduğu bazı dönemler haricinde yaklaşık %10 civarında seyretmektedir.

15-24 yaş olarak tanımlanan genç nüfusta işsizlik oranı %24,8’dir. 15-64 yaş grubunda bu oran, %13,3 olarak gerçekleşti.

Türkiye’nin toplumsal yapısı açısından çok önemli bir göstergesi ise çalışmayan ve eğitimde olmayan gençlerin toplam genç nüfus içindeki oranını gösteren “ne eğitimde ne istihdamda olanlar”ın oranının %26,2 olmasıdır. Genç nüfusun yaklaşık her 4 kişisinden biri, ne herhangi bir eğitim kurumunun içerisinde bulunmakta ne de herhangi bir işte çalışmaktadır.

Rakamlar analiz edildiğinde Türkiye’de genç işsizliğinin yüksek olduğunu ve genç işsizliğini azaltacak politikalara öncelik verilmesi gerektiği görülmektedir.

Türkiye’de işsizliğin nedenleri arasında bazı temel faktörler olarak şunlar sayılabilir:

Üretime yönelik sektörlerin büyüme hızının düşüklüğü, Kayıt dışı ekonominin yüksek oluşu, Eğitim seviyesi ile ihtiyaç duyulan işgücü vasıf seviyeleri arasındaki farklılıklar,

Hızlı nüfus artışı, Üretimde teknoloji kullanımının işgücüne ihtiyacı azaltması ve üretimin daha az işgücüyle daha verimli olarak gerçekleştirilebilmesi.

Kayıt Dışı Çalışma Oranları Yüksek

Kayıt dışı ekonomi, günümüzde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından en önemli sorunlardan biridir. Küreselleşme sürecinde özellikle metropol kentlere yönelik yoğun içgöçler, dünyanın bütün büyük şehirlerinde kayıt dışı ekonomiyi arttırmaktadır.

Türkiye’de 1950’li yıllardan günümüze her dönem kayıt dışı çalışmanın olduğunu söylemek mümkündür.

1950’li yıllardan itibaren Türkiye’de büyük kentlere yönelik iç göç giderek artış göstermeye başlıyor. İçgöçün arka planında büyük şehirlerde iş bulma, hiç olmazsa enformel yollarla geçimini sağlama düşüncesi önemli rol oynuyor. Göç edilen büyük şehirler özellikle İstanbul “taşı toprağı altın” olan bir fırsatlar şehri olarak görülüyor. Türkiye’de içgöç sürecinde göç edenlerin çok büyük bir bölümünü eğitimsiz, vasıfsız, herhangi bir becerisi/mesleği olmayan kişiler oluşturuyor.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Günümüzde Türkiye’de kayıt dışı çalışma oranı yaklaşık %35,2’dir. (TÜİK, Eylül 2019). Bu oran Türkiye’de her 3 kişiden birinin kayıt dışı olarak çalıştığı anlamına gelmektedir. Kayıt dışı çalışma herhangi bir sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmayı ifade etmektedir. Kişilerin ortaya çıkacak iş kazalarında güvenceden yoksun olmaları, sigortalı haklarından mahrum olmaları da söz konusudur. Bütün bunlara rağmen kayıt dışı çalışma yaygındır. Kayıt dışı ekonominin yüksek ve kayıt dışı çalışmanın yaygın olmasının bazı nedenleri şunlardır:

İşsizliğin yüksek olması,
Eğitim seviyesinin düşüklüğü ve niteliğinin yetersizliği,
Yoksulluğun yüksek olması,
Gelir dağılımı adaletsizliği,
Sigorta primlerinin yüksek olması,
İşverenler açısından kısa süreli işlerde kayıt dışı işçi çalıştırmanın cazip gelmesi,
Halkın genelinde gündelik işlerde sigorta yaptıрма bilincinin olmaması,
Ucuz işgücü çalıştırma düşüncesi,
Denetim eksikliği,
Çarpık kentleşme ve yüksek içgöç.
Türkiye’de Toplumsal Alan ile İlgili Özellikler, Sorunlar

Türkiye’de Engelliler

Türkiye’de nüfusun yaklaşık % 10’unu engelliler oluşturmaktadır. Engelli nüfus ile ilgili son dönemlerde iktidarlar, belediyeler, sivil toplum örgütleri tarafından önemli hizmetler sunulmaktadır.

Türkiye’de engellilere yönelik bazı önemli sorunlar ve iyileştirilmesi gereken boyutlar olarak şunlar belirtilebilir:

Yollar, yaya geçitleri, bina girişlerinin engellilerin kullanımı açısından uygun olmaması. Bu durum, engelliler için önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır. Engelli bireylerin kendi başlarına toplumsal hayatın her alanında hareket edebilecekleri düzenlemelerin yapılması önem kazanmaktadır.

Hükümetler tarafından, engellilerin çalıştırılmasına yönelik önemli hukuki düzenlemeler yapıldı. Yasalara göre 50 veya daha üstü işçi çalıştıran kamu işyerlerinde %4, özel sektördeki işyerlerinde %3 engelli istihdamı zorunlu.

Engellilerin mesleki eğitimi konusunda sorunlar bulunmaktadır.

Engellilere yönelik düzenlenen kurslara katılım ve mesleki yeterliliğe sahip olma genel engelli nüfusa göre çok düşük düzeyde kalmaktadır.

Kadınların Çalışma Hayatında ve Toplumsal Alanda Önemli Dezavantajları Bulunmaktadır

Türkiye’de kadınlar, farklı unsurların etkisiyle çalışma hayatında erkeklerden çok daha az yer almaktadır. Günümüzde işgücüne katılma oranı kadınlarda % 34,7,

erkeklerde %72,4’tür. Bu oran, her 100 kadından yaklaşık 65’inin ne çalıştığını, ne de herhangi bir iş arayışında olduğunu göstermektedir. Türkiye’de 100 kadından 65’i iş hayatına/ çalışma hayatına girmeye teşebbüs bile etmiyor.

Kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olmasının önemli toplumsal nedenlerinden bazıları şunlardır:

Türkiye’de ataerkil aile yapısı ağırlıkta olduğundan; kadın ve erkekte beklenen toplumsal cinsiyet rolleri belirlidir. Erkekte çalışması ve evin geçimini üstlenmesi, kadından iyi bir eş ve anne olması beklenir. Toplumsal cinsiyete dayalı rol beklentileri nedeniyle kadınlardan çalışma yerine evlenmeden önce ailesinde ev işlerine yardımcı olmaları, evlenince de eş ve annelik rollerine ağırlık vermeleri beklenmektedir.

Ataerkil aile yapısının hâkim olduğu ailelerde, ağırlıklı olarak kız çocuklarının iyi bir eğitim alma, üniversiteye gitme, iyi bir iş bulup kendi ayakları üzerinde durması yerine hem evlenmeden önce hem evlendikten sonra aileye yardımcı olma rolüne öncelik verilmesi istenmektedir. Bu nedenle, kız çocukları zorunlu eğitim dışında okullara gönderilmemekte, genç yaşta da evlendirilmektedir.

Türkiye’de bazı bölgelerde kadınların eğitim oranları, erkeklerle kıyaslandığında çok düşüktür. Eğitim seviyesi düşüklüğü, kadınların önce ailesine, evlendiğinde de eşine bağımlı bir hayat sürmesine neden olmaktadır. Eğitim seviyesi düşüklüğü, herhangi bir becerinin olmaması ise kadınlarda bir işe girme umudunu daha ilk aşamada engellemektedir.

Çalışma hayatında kamuoyuna da sıklıkla yansıyan kadınlara yönelik ayrımcı uygulamalar, mobbing davranışları kadınların çalışma hayatına yönelik bakışını olumsuz etkilemektedir.

İşsizliğin yaygın olması ve bu yaygın işsizlik ortamında “nasıl olsa iş bulamam” şeklinde tanımlanabilecek bir düşünce de daha ilk aşamada kadınların çalışma hayatından uzak kalmalarına neden olabilmektedir.

Kadınların küçük bir bölümünde de olsa çalışma hayatına girme yerine, ekonomik durumu iyi bir eş bulup, eş ve annelik rolüne ağırlık verme düşüncesi de işgücüne katılım oranlarını olumsuz etkilemektedir.

Kayıt dışı ekonominin yaygın olması, kadınlarda kayıtlı bir iş bulamayacağı düşüncesini öne çıkarabilmektedir.

Evlü kadınlar için önemli bir sorun da çocuk bakımıyla ilgilidir. Günümüzde çocuk bakımı için tutulan yardımcıların ücretleri yüksektir. Kadının çalışıp, aldığı aylık ücret çoğu zaman çocuğun bakımı için tutulan kişinin ücretine yakındır. Bu nedenle özellikle çocuğu olan kadınlar için, çalışma yerine evde çocuğun bakımıyla ilgilenme, çocuğunu istediği şartlarda yetiştirme çok daha tercih edilebilir bir durumu oluşturmaktadır.

Sanayi toplumu sürecinden itibaren bazı meslekler özellikle kadınlarla özdeşleştirilmekte ve genelde bu mesleklerde ücretler düşük düzeyde kalmaktadır. Türkiye’de de “kadın işleri” olarak görülen çok sayıda meslekte (sağlık

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

sektörü, vasıf gerektirmeyen hizmet sektörleri vb.) ücretler düşük düzeyde seyretmektedir.

Kadına yönelik şiddet günümüzde giderek yaygınlaşmaktadır. Türkiye açısından bu durum, çok büyük bir toplumsal sorunu oluşturmaktadır.

Çocuk gelin olarak adlandırılan 16 ve 17 yaşındaki kız çocuklarının evlenme oranı Türkiye’de çok yüksektir. TÜİK’in “İstatistiklerle Çocuk, 2018” raporuna göre son beş yılda 16-17 yaşında evlendirilen kız çocuklarının sayısı 138.288’dir. Son beş yılda 18 yaşının altında evlenen kişilerin %95’inden fazlası kız çocuklarıdır.

Türkiye’de Eğitim Konusunda hem Fırsatlar hem de Sorunlar Bulunmaktadır

Cumhuriyetin kuruluş döneminde %10 olan okuryazarlık oranı, günümüzde %95 civarındadır. Bunun yanında Türkiye’nin her yanında üniversite, MYO ve Yüksekokullar açılmıştır. Üniversiteleşme oranı yaklaşık %20’lere ulaşmış durumdadır.

Türkiye’de de üniversiteleşme oranı arttıkça ve istihdam olanaklarında yeteri kadar artış sağlanamadığında üniversite mezunu işsizlerin sayısında artış yaşanmaya devam edecektir.

Türkiye’de Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksulluk

Sosyal devletin zayıfladığı, neo-liberal politikaların yükselişe geçtiği 1970’li yılların ikinci yarısından itibaren dünyada gelir dağılımı adaletsizliğinin giderek arttığı, zengin kesimler ile fakirler arasındaki gelir dağılımı farklılığının keskinleştiği görülmektedir. Günümüzde küresel eşitsizlik çok büyük boyutlardadır. Küresel eşitsizlik ile ilgili önemli çalışmalar yapılmaktadır. İngiliz yardım kuruluşu Oxfam’ın hazırladığı rapora göre dünyanın en zengin 26 kişinin serveti, dünyanın en yoksul yarısını oluşturan 3,8 milyar insanın sahip olduğu servete eşittir (Oxfam, 2019).

Türkiye’nin önemli bir sorunu olarak varlığını devam ettirdi. Yoksulluğun bazı nedenleri olarak şunlar sayılabilir:

İşsizlik,
Ekonomik krizler,
Siyasal istikrarsızlıklar,
Hızlı nüfus artışı,
Düşük eğitim seviyesi,
Çalışma hayatında yaşanan değişimler: Proje odaklı çalışma, istikrarsızlık, teknolojinin emeğin yerini alması vb.,
Ayrımcılık. Örneğin; kadınlara yönelik ayrımcılık, kadınların işgücüne katılımında ve çalışma hayatında önemli sorunlar yaşamasını beraberinde getirmekte, kadınlar arasında yoksulluğu arttırmaktadır.

Türkiye’de Teknoloji Kullanımı ve Üretimi

Türkiye’de çok uzun dönem toplumsal alanda etkileşim, haberleşme, boş zaman etkinliklerinin

değerlendirilmesinde yazılı medya ve radyonun önemli etkisi oldu.

Teknoloji ve bilgiyi üretme anlamında Türkiye’nin önemli sorunları bulunmaktadır. Bu bağlamda öncelikle eğitim sisteminde önemli değişiklikler yapılması, ezberci eğitim yerine düşünen, eleştiren, farklı boyutları analiz eden, yaratıcı bir eğitim sisteminin öne çıkarılması hayati öneme sahiptir.

Son yıllarda GSMH’den AR-GE çalışmalarına ayrılan pay yükselse de bu oran gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında çok düşüktür. Gelişmiş ülkelerde bu oran yaklaşık %3 ve daha fazlası olmaktadır. Türkiye’de bu oran çoğu zaman %1’ler seviyesinde seyretmektedir.

Çarpık Kentleşme ve Hızlı İlgöç Sorunu

Türkiye’de içgöç, uzun yıllar birkaç büyük kente göç şeklinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Türkiye’de nüfus açısından en büyük dört kenti olan İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa’da Türkiye nüfusunun %34’ü yaşamaktadır. Yani Türkiye’de 81 il olmasına rağmen her üç kişiden biri bu dört şehirde yaşamaktadır. Özellikle İstanbul’da Türkiye nüfusunun yaklaşık %18’i yaşamaktadır.

Türkiye’de çarpık kentleşme ve içgöç günümüzde çok önemli toplumsal sorunları da yol açmıştır:

Hızlı içgöç sürecinde bir an önce barınma sorununu çözme düşüncesi Türkiye’de binaların önemli bir bölümünün sağlıksız bir şekilde yapılmasını da beraberinde getirmiştir.

Gecekondu ve benzeri yapılarda yaşayan nüfusun oranı özellikle Ankara, İstanbul ve İzmir’de çok yüksektir. Son on yılda özellikle gecekondu vb. yapılarda yaşayan nüfusun adım adım kentsel dönüşüm yapılanması çerçevesinde yeni yapılmış yerleşim alanlarına yönlendirilmeleri söz konusudur.

Türkiye’de hızlı kentleşme, özellikle nüfusun üçte birinin yaşadığı dört büyük kentte, kayıt dışı ekonomiyi de arttırmaktadır.

Türkiye’de çarpık kentleşme ve hızlı içgöçün neden olduğu önemli bir sorun da özellikle büyük kentlerde suç oranlarını arttırmasıdır.

Çarpık kentleşmenin yaşandığı yerlerde trafik yoğunluğu, ulaşım sorunları, gürültü kirliliği, altyapı sorunları, kiralarda yükseklik, kente bütünleşmede sorunlar ortaya çıkmakta, bu durum da geniş kitleler açısından stres, gerilim, tartışma, memnuniyetsizlik, mutsuzluğu beraberinde getirmektedir.

Günümüzde kentlerde ikili bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bir yanda belirli merkezler kentlerin yeni gözde yaşam alanları olarak öne çıkmaktadır. Bu yerlerde kiralar yüksek olup tüketim mekânlarında ürün ve hizmet fiyatları yüksektir. Ekonomik olarak alt ve orta gelir gruplarında bulunan kesimler ise kentin yeni yaşam merkezleri dışındaki alanlarında yaşamaktadırlar.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Hızlı iç göç ve çarpık kentleşmenin özellikle büyük şehirlerde toplumsal alana yansımaları çok olumsuz şekilde gündelik hayatta görülmektedir.

Türkiye'deki Suriyeliler ve Toplumsal Etkileri

Suriye'deki iç savaş nedeniyle çok zor durumda kalan milyonlarca Suriyeliye Türkiye, büyük bir devlete yakışır refleks ve misafirperverlik örneği göstererek, sınırlarını açtı. Amaç, Suriye'deki iç savaş bitene kadar bu Suriyelilerin Türkiye'de oluşturulacak bölgelerde insani koşullarda barınmaları ve yaşamlarını sürdürmeleriydi. Suriye'deki iç savaşın bitiminde de Suriyeliler'in önemli bir bölümünün ülkelerine döneceği düşünülmekteydi. Süreç biraz farklı gelişti. Öncelikle gelen Suriyeli sayısı beklenilenin çok üzerinde seyretti. Günümüzde resmî açıklamalara göre yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli Türkiye'de bulunmaktadır.

Türkiye'deki Suriyelilerin günümüzdeki toplumsal yapıya etkilerini ve geleceğe yönelik oluşabilecek bazı toplumsal boyutları kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

Çalışma hayatı açısından değerlendirildiğinde Suriyelilerin, yaşadıkları yerlerde çok düşük ücretlerle, kayıt dışı olarak çalışması sıklıkla görülen bir durumu oluşturdu. O bölgelerde ücretler düştü, Türk çalışanlar arasında işsizlik arttı.

Bütün dünyada ekonomik kriz dönemlerinde azınlıklara, göçmenlere yönelik tepkiler yükselir. Göçmenlerin bulunduğu yerlerde işsizliğin artışı vb. süreçler görüldüğünde göçmenlere yönelik tepkiler de özellikle artış görülür. Türkiye'de de Suriyelilerin bulunduğu yerlerde gerek Suriyeli bazı kişilerin karıştığı suç, şiddet vb. olaylar gerekse Suriyeliler nedeniyle yaşanan işsizlik, kira artışı vb. nedenlerle bölgedeki Türklerle, Suriyeliler arasında ciddi gerilimlerin yaşandığı durumlarla karşılaşmaktadır.

Türkiye'de Suriyelilerle evlenme oranı artış göstermektedir. Örneğin 2018 yılında Türkiye'de yabancılarla evlenmede erkekler açısından ilk sırayı Suriyeli kadınlarla yapılan evlilikler aldı. Kadınlar açısından ise Suriyeli erkeklerle evlenme, Almanlardan sonra ikinci sırada yer aldı.

Farklı bir ülkeye giden göçmenlerin yaptıkları ilk davranışlardan birini, benzerleriyle bir araya gelip yabancı oldukları ülkede bir dayanışma sergilemek oluşturur. Suriyelilerin önemli bir bölümü de Türkiye'de taşındıkları bölgelerde birbirlerine yakın yerlerde ev tutmaya çalıştılar. Suriyelilerin ağırlıkta olmaya başladığı mahalleler oluşmaya başladı. Ekonomik nedenlerden dolayı birkaç Suriyeli ailenin bir araya gelip, aynı evde yaşaması durumları sıklıkla görüldü. Bu durum Suriyelilerin bulunduğu yerlerde ev kiralarnın 2-4 kat oranında yükseltti. Gelecekte Türkiye'de çok sayıda Suriyeli mahallesi oluşacağı söylenebilir.

Suriyeliler, çok farklı alanlarda Türkiye'de iş hayatına girmeye başladılar. Cafe, lokanta, dükkânlar vb. yerler açtılar. Bu durum zamanla çok daha yaygın bir özellik gösterecek. Yemek, müzik, medya, mimari, çalışma

hayatı vb. birçok alanda kültürel anlamda bir çeşitlilik ve zenginlikte ortaya çıkacak.

Suriyeliler konusunda Türkiye'nin toplumsal yapısı açısından en önemli boyutu Suriyeli çocukların eğitimi ve entegrasyonu konusu almaktadır. Günümüzde aileleriyle birlikte Türkiye'ye gelen ve Türkiye'de büyüyen, bunun yanında Türkiye'de doğan, büyüyen ve Suriye'yi hiç görmemiş önemli bir çocuk nüfus bulunmaktadır. Bu çocukların Türkiye'de kalması durumunda, bu çocuklar ve gençlere iyi eğitim verilemezse ve Türkiye'ye entegre edilemezse gelecekte vasıfsız, eğitimsiz ve aidiyeti olmayan çok kalabalık bir insan kitlesi ile karşı karşıya kalınacaktır. Bu durum gelecekte Türkiye'de toplumla huzuru bozabilecek çok sayıda olaya yol açabilir. İşsizliğin artması, kayıt dışı ekonominin artışı, her türlü suçun yükselişi, Suriyeli mafya/ suç çetelerinin oluşması yaşanacak gelişmelerden sadece birkaçını oluşturmaktadır.

Türkiye'de Toplumsal Alanda Şiddetin Yükselişi

Günümüzde şiddetin yükselişinin küresel boyutu söz konusudur. Dünyada özellikle son yirmi yılda risk, belirsizlik güvencesizliğin artışı, yaşanan ekonomik krizler, çalışma hayatında istikrarın ortadan kalkması küresel düzeyde şiddeti arttırmış durumdadır.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde her düzeyde şiddetin özellikle son on yılda giderek arttığını söylemek mümkündür.

Son otuz yılda çalışma hayatında yaşanan gelişmeler, özellikle bilgisayar teknolojilerinin üretimde kullanılması, daha az çalışanla daha verimli iş yapabilmeyi mümkün hale getirdi. Bu bağlamda özellikle 1980'li yıllarda vasıfsız mavi yakalı çalışanlar arasında işsizlik arttı. Günümüzde ise üniversiteleşme oranlarındaki artış, yeni teknolojilerin etkisi, endüstri 4.0 gibi uygulamalar eğitilmiş, vasıflı, beyaz yakalı çalışanlar arasında da işsizliği arttırmaktadır. İşsiz kalan, işsiz kalma korkusu yaşayan, yoğun rekabet nedeniyle iş bulamayan kişiler arasında da kaygı, endişe, psikolojik sorunlar giderek artıyor. Bu durum iletişimsizliği, gerilimleri, çatışmaları şiddeti tetikliyor.

İşsizliğin artışı, güvensizlik, gelecek kaygısı kişilere aidiyet sağlayan her türlü fundamentalist hareketlerin yükselişini beraberinde getiriyor. Bu durum, farklı alanlarda şiddeti tetikleyen bir işlev görmektedir.

Günümüzde özellikle aile içi şiddetin artması söz konusudur.

Ailede şiddete maruz kalan ya da şahit olan çocukların bir sarmal olarak kendi yaşlılarına şiddet uygulaması da artmaktadır.

Bütün istatistikler, eğitilmiş kişiler arasında suçun eğitim düzeyi düşük kişilere göre çok daha az olduğunu açıklıkla ortaya koymaktadır. Bu bağlamda hem şiddetin hem de suçun azaltılması için nitelikli bir eğitim sistemi büyük önem taşımaktadır.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

1.Soru

Kepler, Galileo ve Newton gibi doğa felsefecilerinin tüm fikir hayatını etkilemeleri sonucunda bu yaklaşım, 16. ve 17. yüzyılda yeniden güncellik kazanmıştır. Fiziksel dünyada yasalar, sistemler ve yapılar arayan bu bilim adamları astronomi, fizik ve mekanikte ortaya koydukları sistem ve yapılarla, insan ve toplumla ilgilenen düşünürleri de etkisi altında bırakmıştır.

Bu bilgiler toplumsal yapıyı açıklayan hangi kurama aittir?

- a. **Yapısalcılık**
- b. Yapısal fonksiyonaliz
- c. Sosyal alışveriş kuramı
- d. Çatışma kuramı
- e. Evrimci sentez kuramı

Yanıt Açıklaması:

Sosyal bilimlerde ilgili alanlardaki yapısal yaklaşımların temelleri çok eskilere dayanır. Platon ve Aristoteles'in yaklaşımlarında görülen organizma felsefesi günümüze değin etkisini göstermiştir. Bu felsefenin bazen statik (durağan) yönleri bazen de kurucu unsurlar olarak dinamik yönleri ön plana çıkmıştır. Yapılara mekanik açıdan bakmak aynı şekilde eski bir yaklaşımdır. Kepler, Galileo ve Newton gibi doğa felsefecilerinin tüm fikir hayatını etkilemeleri sonucunda bu yaklaşım, 16. ve 17. yüzyılda yeniden güncellik kazanmıştır. Fiziksel dünyada yasalar, sistemler ve yapılar arayan bu bilim adamları astronomi, fizik ve mekanikte ortaya koydukları sistem ve yapılarla, insan ve toplumla ilgilenen düşünürleri de etkisi altında bırakmıştır. Toplumun kocaman bir makine olarak görmek, bu makineyi denge, hareket, tepki ve parçaların bütünüle ilişkileri açısından incelemek birçok kimse için cazip gelmiştir. On sekizinci yüzyılda "sosyal fizik" ve "sosyal mekanik" adı verilen alanların türemesi bu gözlemi doğrulamaktadır. Biyoloji ve organizma modeli gibi mekanik ve makine modeli de hem statik hem de dinamik yorumlara açıktı. 19. ve 20. yüzyıl sosyal bilimlerinde yapı kavramı birçok önemli ama değişik bakış açısından ele alınmıştır. Hepsinin kökeninde, gerçeğin biyolojik, matematiksel ve mekanik modelleri yatmaktadır. Yapısalcılığın, sosyolojik anlamdaki en basit ve doğru tanımına göre "ilişki, taraflardan daha önemlidir." Sosyolojik yapısalcılık Fransa'da Auguste Comte ve Almanya'da Karl Marx'ın çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır.

2.Soru

Max Weber'e göre toplumda tabakalaşmaya neden olan faktörler nelerdir?

- a. Max Weber'e göre tabakalaşmaya neden olan faktörler, özel mülkiyet ve üretim araçlarıdır.
- b. Max Weber'e göre tabakalaşmaya neden olan faktörler, mesleki sınıflar ve toplumdaki zenginliktir.
- c. Weber'e göre tabakalaşmaya neden olan faktörler, prestij, zenginlik ve soyluluk olarak belirtmiştir.
- d. **Max Weber'e göre tabakalaşmaya neden olan faktörler, sınıf, statü ve bir örgüte üye olmaktır.**
- e. Max Weber'e göre tabakalaşmaya neden olan faktörler, işçiler, tarım kesimi ve kadınları vurgulamıştır.

Yanıt Açıklaması:

Sosyal bilimlerde alanına önemli katkılarda bulunan düşünürlerden biri de Max Weber'dir. Max Weber, toplumda tabakalaşmaya neden olan birkaç faktöre değinir.

• Sınıf: Weber, sınıf kavramını Marx'ın kullandığı anlamdan

daha geniş bir bağlamda kullanır.

- Statü: Toplumsal onuru temsil eden statü kavramı Weber'e göre toplumsal tabakalaşmayı anlamada çok önemlidir
- Bir örgüte üye olma: Weber, farklı örgütlere üye olma ve bundan kaynaklanan toplumsal prestijin de tabakalaşmaya neden olduğunu vurgular.

3.Soru

Toplumda uzun bir süre birlikte yaşamışlıktan dolayı oluşan kültür, sonraki kuşaklara nasıl aktarılır?

- a. **Toplumsallaşma yoluyla**
- b. Eğitim yoluyla
- c. Aile ile
- d. Kreşler ile
- e. Kitle iletişim araçları

Yanıt Açıklaması:

Toplumda uzun bir süre birlikte yaşamışlıktan dolayı oluşan kültür, sonraki kuşaklara toplumsallaşma yoluyla aktarılır.

Toplumsallaşma, kültürün devamlılığını sağlayan önemli bir unsurdur. Kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli rol oynayan, toplumsallaşma, bir toplum içerisinde öne çıkan değerlerin, tutumların, davranışların sonraki nesillerce öğrenilmesini/ benimsenmesini, kültürün devamlılığını sağlar.

4.Soru

Aile konusunda öncü çalışmalardan biri olan "Social Structure" adlı çalışma kime aittir?

- a. **Murdock**
- b. Merton
- c. Strauss
- d. Goode
- e. Parsons

Yanıt Açıklaması:

Aile konusunda öncü çalışmalardan biri Murdock'un (1949) Social Structure adlı çalışmasıdır.

5.Soru

Aşağıdakilerden hangisi birincil toplumsal gruplardan biridir?

- a. Resmi örgütler
- b. Şirketler
- c. Siyasi partiler
- d. **Arkadaş grupları**
- e. Sendikalar

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal grup, statü ve rolleri arasında belirli ilişkileri olan iki veya daha fazla kişiden oluşur. Grup üyeleri benzer değer, norm ve beklentileri paylaşırlar. Aile, arkadaş grupları, şirketler buna örnek verilebilir. Gruplar en yaygın biçimde birincil ve ikincil gruplar olarak incelenir. Birincil gruplar, birbirleriyle sevgi, özveri gibi duygularla yaklaşan ve yoğun ilişki içinde olan insanlardan oluşur. Aile, arkadaş grupları, akrabalar gibi. İkincil gruplar ise birbirleriyle geçici bir biçimde ilişki kuran ve çıkar amacı taşıyan gruplardır. Resmi örgütler, şirketler ve siyasi partiler gibi.

6.Soru

Bir toplum nelerden meydana gelir?

- a. **Toplum bir coğrafyada yaşayan + ortak yaşanan geçmiş/ paylaşımlar sonrasında aralarında duygusal birlikteliği, oluşan + kendini oraya ait hisseden insanlardan oluşan yapıdır.**
- b. Bir toplum oluşması için özellikle ortak para birliği gereklidir.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

- c. Bir toplum oluşması için aynı coğrafyada yaşamak ve aynı yönetim altında olmak gerekir.
- d. Bir toplumda dil birliği aranır.
- e. Bir toplumda aynı örf ve adetler ile hukuk birliği önemlidir.

Yanıt Açıklaması:

Toplum bir coğrafyada yaşayan + ortak yaşanan geçmiş/ paylaşımlar sonrasında aralarında duygu birlikteliği, oluşan + kendini oraya ait hisseden insanlardan oluşan yapıdır.

7.Soru

Aşağıdakilerden hangisi küreselleşme ile eğitimde meydana gelen değişikliklerden biri değildir?

- a. Fiziki sermayenin yanında bilgi de önemli bir unsur olmuştur.
- b. Eğitim sistemi daha fazla piyasa merkezli olmuştur.
- c. Bilginin depolanmasından çok bilginin nasıl elde edildiği ve kullanıldığı ön plana çıkmıştır.
- d. Neoliberalizm süreci başlamıştır.
- e. **Eğitim maliyetlerinde artış meydana gelmiştir.**

Yanıt Açıklaması:

Endüstriyel toplumdan enformasyon toplumuna geçiş sürecinde, eğitim de büyük ölçüde değişmektedir. Enformasyon çağı, eğitim açısından yeni imkanları da beraberinde getirmektedir. Yeni teknolojiler, aynı zamanda eğitim maliyetlerinde de düşüşe yol açmaktadır. "Bilgi parmaklarınızın ucunda" sloganıyla yayılan İnternet gibi enformasyon teknolojileri sayesinde, bilgiye ulaşmak çok kolaylaşmıştır. Doğru cevap E'dir.

8.Soru

Aşağıdakilerin hangisi veya hangileri Türk insanının davranışlarını biçimleyen kültür bağlamının incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulardandır?

- I. Toplulukçu değer ve normlar egemendir
- II. Kadınsı değerler biraz daha ön plandadır
- III. Güç mesafesi fazladır
- IV. Belirsizlikten kaçınma eğilimi yüksektir

- a. Yalnız III
- b. I-II
- c. III-IV
- d. I-II-III
- e. **I-II-III-IV**

Yanıt Açıklaması:

Türkiye'de, özellikle Batı kültürüne göre farklılaşan ve Türk insanının davranışlarını biçimleyen kültür bağlamının incelenmesi sonucu elde edilen bulgular ışığında kültürel açıdan şu tespitler yapılabilir:

- Toplulukçu değer ve normlar egemendir;
- Kadınsı değerler biraz daha ön plandadır;
- Güç mesafesi fazladır;
- Belirsizlikten kaçınma eğilimi yüksektir.

Doğru cevap E'dir.

9.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kültürün öğelerinden biri değildir?

- a. Normlar
- b. **Ekonomi**
- c. Değerler
- d. İnançlar
- e. Semboller

Yanıt Açıklaması:

Kültür; normlar, değerler, inançlar, sem- boller ve dil olmak

üzere farklı öğelerden oluşur. Buna göre doğru Cevap B'dir.

10.Soru

Comte ve Marx'ın çalışmalarıyla ortaya çıkan ve "İlişki, taraflardan daha önemlidir." bakış açısını benimseyen kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Yapısal fonksiyonalizm
- b. Evrimci sentez kuramı
- c. Çatışma kuramı
- d. Sosyal alışveriş kuramı
- e. **Yapısalcılık**

Yanıt Açıklaması:

Yapısalcılığın, sosyolojik anlamdaki en basit ve doğru tanımına göre "ilişki, taraflardan daha önemlidir." Sosyolojik yapısalcılık Fransa'da Auguste Comte ve Almanya'da Karl Marx'ın çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır

11.Soru

Belli bir sınıfa özgü alışkanlıklar, davranış kalıpları ve zihniyet örüntülerini içeren o sınıfın bireylerinde görünen kültürel kalıbı ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- a. **Habitus**
- b. Kültürel sermaye
- c. Fırsat eşitliği
- d. İşlevselci kuram
- e. Yetenek ideolojisi

Yanıt Açıklaması:

Habitus belli bir sınıfa özgü alışkanlıklar, davranış kalıpları ve zihniyet örüntülerini içeren o sınıfın bireylerinde görünen kültürel kalıptır. Toplumsal yapılar ile toplumsal pratik arasındaki bağı oluşturan bir dizi edinilmiş düşünce, davranış ve beğeni kalıpları için kullanılan bir kavramdır. Doğru cevap A'dır.

12.Soru

Kamu ve özel sektördeki kurum ve kuruluşlarda çalışan üst düzey yöneticiler ile teknik iş gücü becerilerine sahip profesyoneller hangi toplumsal sınıf içerisine dahil edilmektedir?

- a. Üst sınıf
- b. Eski orta sınıf
- c. **Üst orta sınıf**
- d. Alt orta sınıf
- e. Alt sınıf

Yanıt Açıklaması:

Sosyal bilimciler hem gelişmiş hem de gelişmekte olan toplumlarda üç temel sınıfın varlığına işaret ederler. Bunlar; a) Üst sınıf b) Orta sınıf: Kendi içinde eski orta sınıf ve yeni orta sınıf olmak üzere ikiye ayrılır. Literatürde büyük tartışmalara konu olmakla beraber, yeni orta sınıf da genellikle kendi içinde üst-orta ve alt-orta sınıf biçiminde ikiye ayrılabilir. Üst-orta sınıf içinde kamu ve özel sektördeki kurum ve kuruluşlarda çalışan üst düzey yöneticiler ile teknik iş gücü becerilerine sahip profesyoneller (avukatlar, eczacılar, mühendisler,doktorlar vb.) ele alınır.

c) Alt sınıf

13.Soru

Köyler neden toplumsal değişime daha yavaş tepki verirler?

- a. **Köyler, hayatın daha statik, durağan yaşandığı yerlerdir. Bu bağlamda toplumsal değişime daha yavaş gerçekleşir.**

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

- b. Köyler, kişi üzerinde toplumsal kontrolün çok güçlü olduğu yerleşim yerleridir.
- c. Köyler zamanın yavaş aktığı yerlerdir.
- d. Köy ve kasaba nüfus sayısının az olduğu yerlerdir.
- e. Köylerde nüfus az olduğu için herkes birbirini tanır.

Yanıt Açıklaması:

Köyler, hayatın daha statik, durağan yaşandığı yerlerdir. Bu bağlamda toplumsal değişme daha yavaş gerçekleşir.

14.Soru

Toplumsal değişimde belirleyici olarak öne çıkan temel faktörlerden birisi değildir?

- a. Teknolojik değişimler
- b. Nüfus hareketleri ve göçler
- c. Kesimler arasındaki iletişim ve etkileşimler
- d. Asimilasyon
- e. **Eğitim**

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal değişmeye etki eden çok sayıda faktör bulunsun da, toplumsal değişimde belirleyici olarak öne çıkan temel faktörler şunlardır:

- Teknolojik değişimler,
- Nüfus hareketleri ve göçler,
- Kesimler arasındaki iletişim ve etkileşimler
- Asimilasyon.

15.Soru

Biyolojik ve toplumsal sistemler arasındaki özel farklılık ve benzerlikleri ele alan sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- a. K. Marx
- b. T. Parsons
- c. W. Ogburn
- d. M. Weber
- e. **H. Spencer**

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal yapı ve işleyiş, sosyolojinin en temel konularından biri olagelmıştır. Auguste Comte'a göre sosyoloji, toplumsal statik (yapı- structure) olduğu kadar toplumsal dinamik (süreç/process/function) üzerinde çalışmaktadır.

Toplum yapısı tartışmasında Comte, "toplum yaşayan bir organizmaya benzer" tezini kabul etmekle birlikte bunu çok fazla geliştirmemiştir. Biyolojik ve toplumsal sistemler arasındaki özel farklılık ve benzerlikleri tartışan kişi Herbert Spencer'dir.

16.Soru

2016 verilerine göre kadınların boşanma sebeplerinden oranı en yüksek olan neden aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Dayak/Kötü muamele.
- b. Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama.
- c. Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması.
- d. **Sorumsuz ve ilgisiz davranma**
- e. Eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması

Yanıt Açıklaması:

Sorumsuz ve ilgisiz davranma %61.5 ile en önemli neden olarak çıkmıştır.

17.Soru

1.İlk Türk alfabesidir. Bu alfabe 38 harflidir. 4 ünlü, 30 ünsüz ve 4 heceden oluşur.

2.Bu alfabe 18 harflidir. 3 ünlü ve 15 ünsüz harf içermektedir. Yazı sağdan sola doğru yazılmaktadır ve "Z" dışındaki bütün harfler bitiştirilmektedir.

Yukarıda verilen bilgilere göre 1.i ve 2.i alfabelerin isimleri

aşağıdakilerden hangisidir?

- a. 1.Göktürk alfabesi/ 2.Arap alfabesi
- b. 1.Arap alfabesi/ 2.Uygur alfabesi
- c. **1.Göktürk alfabesi / 2.Uygur alfabesi**
- d. 1.Latin alfabesi/ 2.Uygur alfabesi
- e. 1.Latin alfabesi/2.Arap alfabesi

Yanıt Açıklaması:

Doğru cevap C dir. 1.i alfabe Türklerin bilinen ilk alfabesi olan Göktürk alfabesidir. 2.i alfabe ise Uygur egemenliği döneminde kullanılan Uygur alfabesidir.

18.Soru

Aşağıdakilerden hangisi toplumların aile yapıları ve kompozisyonlarının, aile içi ilişkilerinin değişiklik göstermesinin nedenlerinden biri değildir?

- a. Sahip oldukları farklı tarihsel arka planları
- b. Ekonomik yapılarının farklılıkları
- c. Sosyo-kültürel yapılarının farklılıkları
- d. Nüfusa ait yapı farklılıkları
- e. **Psikolojik farklılıklar**

Yanıt Açıklaması:

Sahip oldukları farklı tarihsel arka planları, ekonomik, sosyo-kültürel ve nüfusa ait yapılarının farklılıkları nedeniyle toplumların aile yapıları ve kompozisyonları, aile içi ilişkileri değişiklik göstermektedir. Aile yapısı toplumdan topluma değişebildiği gibi aynı toplumda zaman içerisinde de farklı örüntüler ortaya koymakta hatta aynı toplumda aynı zaman dilimi içerisinde farklı coğrafi bölgeler ya da kırsal ve kentsel alanlar arasında dahi nüfus ve aile yapısı açısından farklılıklar gözlenebilmektedir.

19.Soru

Başı sonu belli olmadan süregelen olaylar aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilir?

- a. **Kültürel süreçler**
- b. Kültürel olaylar
- c. Kültürel olgular
- d. Kültürel yayılma
- e. Kültürel özümseme

Yanıt Açıklaması:

Kültürel süreçler başı-sonu belli olmadan süregelen olaylardır

20.Soru

Toplumun yapısı ve temel değerlerinin korunması bakımından zorunlu sayılan, nispeten sürekli kurallar topluluğuna ne ad verilmektedir?

- a. toplumsal ilişkiler
- b. **toplumsal kurum**
- c. toplumsal statü
- d. toplumsal rol
- e. toplumsal değerler

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal kurum, toplumun yapısı ve temel değerlerinin korunması bakımından zorunlu sayılan, nispeten sürekli kurallar topluluğudur. Toplumsal kurumlar ve kurumsal kalıplar, belli bir toplumda hangi eylemlerin ya da ilişkilerin meşru ya da beklenen ilişkiler olduğunu kurallarla belirlerler. Sosyolojide toplumsal düzeni sağlayan kurumlar genelde aile, siyasal kurumlar, din, ekonomi ve eğitim kurumu olarak sıralanmaktadır.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

1.Soru

Aile yapısını anlamsal ve araçsal roller çerçevesinde ele alan ve bu durumdan dolayı kadını eve kapamakla eleştirilen yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- a. İşlevselci yaklaşım
- b. Evrim yaklaşımı
- c. Etkileşimci yaklaşım
- d. Çatışmacı yaklaşım
- e. Postmodern yaklaşım

Yanıt Açıklaması:

İşlevselci perspektifte Parsons ve Bales (1955) kadınlık ve erkeklik özelliklerinin aile içinde anlamsal (expressive) ve araçsal (instrumental) yönelim arasındaki farkta olduğunu ileri sürerler. Parsons'ın aile içindeki anlamsal ve araçsal roller ayrımı da eleştiriye açıktır. Bu roller çerçevesinde erkeğin evin ekmeğini kazanan kadını da ev içi alanla sınırlayan yaklaşım sanayi devrimi sonrasında kadınların da ev dışında çalışmaya başlamalarını açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Sayın (1990: 55) çağdaş toplumlarda kadının çalışmamasının düşünülemez bir konu olduğunu Parsons'ın XVI. yüzyılında gerisine giderek kadını eve hapsedmeyi düşünmekte olduğuna dikkat çekmektedir. Doğru cevap A seçeneğidir.

2.Soru

I. Bilim alanındaki kültür

II. Beşeri alandaki kültür

III. Estetik alandaki kültür

IV. Biyolojik alandaki kültür

Yukarıdakilerden hangileri kültür sözcüğünün farklı anlamlarla ele alındığı alanlardandır?

- a. I-III
- b. II-IV
- c. I-II-III
- d. II-III-IV
- e. I-II-III-IV

Yanıt Açıklaması:

Kültür sözcüğü beşeri, estetik, maddi ve biyolojik alandaki ve bilim alanındaki anlamlarıyla dört farklı biçimde ele alınır.

3.Soru

Amaçlarımızı ve davranışlarımızı belirlemede bize neyin doğru, neyin yanlış olduğunu söyleyen standartlara ne ad verilir?

- a. Değerler
- b. Normlar
- c. İnançlar
- d. Semboller
- e. Dil

Yanıt Açıklaması:

Değerler amaçlarımızı ve davranışlarımızı belirlemede bize neyin doğru neyin yanlış olduğunu söyleyen standartlardır. Norm ve değerler arasındaki en temel farklılık, değerlerin soyut ve genel kavramlardan oluşması, normların ise belirgin ve yol gösterici olmasından kaynaklanmaktadır. Doğru cevap A'dır.

4.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türk sosyoloji yazınında 1985 ve sonrasında toplumsal yapı üzerine çalışma yapan başlıca araştırmacılarından biri değildir?

- a. Birsen Gökçe
- b. Emre Kongar
- c. Korkut Boratav

d. Ziya Gökalp

e. Beylül Dikeçligil

Yanıt Açıklaması:

Türk sosyoloji yazınında 1985 ve sonrasında toplumsal yapı üzerine çalışma yapan başlıca araştırmacılar; Emre Kongar, Korkut Boratav, Birsen Gökçe, Beylül Dikeçligil, Aytül Kasapoğlu ve Mehmet Ecevit'tir.

5.Soru

Üniversite tercihi yapacak bir öğrencinin çok az görüştüğü psikolojik danışman ve rehber öğretmen olan bir yakınıni arayarak bilgi alması hangi toplumsal ilişkiler ağı içinde değerlendirilmektedir?

- a. Sıkı örülmüş ağ
- b. Zayıf ilişkiler ağı
- c. Sosyal ağ
- d. Toplumsal ilişkiler ağı
- e. Toplumsal kurum

Yanıt Açıklaması:

Grup içindeki ilişkiler ağı "gevşek örülmüş" veya "sıkı örülmüş" olabilir. Eğer üç kişiden oluşan bir arkadaş grubunda herkes birbirini yakından tanıyor ve yakın ilişkiler sürdürüyorsa bu grubun yapısının oldukça sıkı örülmüş olduğu söylenebilir. Gevşek yapıli ilişkisinin olduğu gruplar da olabilir. Bu tip gruplarda grup içinde yalnız bir kişi diğerlerini tanımaktadır. Sosyal ilişkiler ağını oluşturan bireyler arasında düzenli ilişkiler, ortak hedefler, amaçlar veya birbirine ait olma duygusu olmayabilir. Granovetter (1973), kent gibi büyük bir grubun içindeki ilişkiler ağıının, ilişkiler ağı kümeleri olarak ayrı ayrı veya bağlantılı olarak çizilebileceğini söyler. Granovetter'e göre, bu ayrı ilişkiler ağı kümeleri arasındaki bağlar genellikle zayıf bağlardır, örneğin aşina olma ilişkisi gibi. Granovetter, zayıf ilişkilerin önemine değinirken, zayıf bağ ilişkisi içindeki bireylerin güçlü ilişkiler ağı içindeki bireylerden daha fazla bilgiye ulaşabildiklerini ileri sürmektedir. Aile gibi sıkı örülmüş ilişkiler ağıında, bireyler diğer bireylerin bütün bilgilerine sahiptirler fakat bunlar kapalı bir döngü içindedir. Dolayısıyla böyle bir sistem içindeki bir bireyin, sistemin dışına çıkarak, tanıdıklarına danışması gerekir. Böylece zayıf ilişkiler ağı bireye, ailesi ve yakın arkadaşları dışında geniş bilgi alabileceği çeşitli temaslar sağlar.

6.Soru

Kültürel sermaye ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- a. Kültürel sermaye sınıf yapısınca dağıtılmaz.
- b. Önceki beceriler ve önceki bilgiler önemlidir.
- c. Sosyal grupların eğitimden yararlanmaları sahip oldukları kültürel sermaye ile doğrudan ilgilidir.
- d. Üst sınıflara mensup öğrenciler avantaja sahiptir.
- e. Servet ve güç önem taşımaz.

Yanıt Açıklaması:

Bourdieu, egemen kültürü "Kültürel Sermaye" olarak niteler. Burada servet ve güç önemlidir. Kültürel sermaye, sınıf yapısınca dağıtılmaz. Üst sınıflara mensup öğrenciler, avantaja sahiptirler. Çünkü egemen kültürde toplumsallaşmışlardır. Bourdieu, bütün okul eğitiminin başarısının, esas olarak, daha önceki yıllara bağlı olduğunu iddia eder. Okuldaki eğitim, sadece bu temel üzerine kurulur. Önceki beceriler ve önceki bilgi önemlidir. Egemen sınıftaki öğrenciler, okul öncesi dönemde bu bilgileri ve becerileri kazanırlar. Bu yüzden sınıfta aktarılan mesajları çözecek anahtara sahip

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

olmaktadırlar. Onun deyimiyle, mesajın koduna sahiptirler. Bu yüzden sosyal grupların eğitimden yararlanmaları, sahip oldukları kültürel sermaye miktarı ile doğrudan ilgilidir. Doğru cevap E'dir.

7.Soru

Belli bir toplum ya da grup üyelerinin ortak davranışlarını yöneten örgütlenmiş bir dizi normatif değerlere ne ad verilmektedir?

- a. toplumsal yapı
- b. kültürel yapı
- c. statü
- d. gelenek
- e. görenek

Yanıt Açıklaması:

Merton kişinin çevresini kültürel ve toplumsal olmak üzere iki farklı yapının oluşturduğunu ileri sürmektedir. Kültürel yapı, belli bir

toplum ya da grup üyelerinin ortak davranışlarını yöneten örgütlenmiş bir dizi normatif değerlerdir. Toplumsal yapı ise bir toplumun ya da grubun üyelerinin çeşitli şekillerde içinde bulundukları örgütlenmiş bir dizi toplumsal ilişkilerdir. Bu yaklaşım aynı zamanda yapı kavramının insanların yaşamlarındaki davranışlarının nedenini anlamaya yönelik bir araç olduğunu da ortaya koymaktadır.

8.Soru

Kadın, Çocuk ve Sosyal Hizmet Danışma Hattı'nın telefon numarası kaçtır?

- a. 136
- b. 186
- c. 182
- d. 183
- e. 177

Yanıt Açıklaması:

Kadın, Çocuk ve Sosyal Hizmet Danışma Hattı'nın telefon numarası 183'dür

9.Soru

Türklerin kullandıkları kesin olarak bilinen ilk alfabe olan Göktürk alfabesi kaç harf ya da işaretten oluşmaktadır?

- a. 35
- b. 36
- c. 37
- d. 38
- e. 39

Yanıt Açıklaması:

Türklerin kullandıkları kesin olarak bilinen ilk alfabesi Göktürk alfabesidir. Bu alfabe 38 harf ya da işaretten oluşmaktadır. Bunlardan 4'ü ünlü, 30'u ünsüz, 4'ü de hece işaretleridir.

10.Soru

Kendi limanlarımızda kabotaj hakkı tanınması, Sanayiye teşvik kanununun günün ihtiyaçlarını karşılar hale getirilmesi ve beş yıl sonra 25 yıl süreyle uzatılması, Her yıl sergiler açılması, Sanayi bankasının kurulması, İşgücünün sekiz saat çalışması, Haftada bir gün çalışanlara tatil imkânı verilmesi. Yukarıdakilerden hangisi / hangileri İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar arasında yer almaktadır?

- a. Yalnız I
- b. Yalnız II

c. II ve III

d. Hepsî

e. Hiçbiri

Yanıt Açıklaması:

İzmir İktisat Kongresi'nde çok önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlardan bazıları şunlardır:

Aşar Vergisinin kaldırılması (köylülerin ürettikleri üründen alınan vergi),

Koruyucu gümrük tarifelerinin kabulü ve bu konuda dış müdahalelerin reddi,

Bir ana ticaret bankasının kurulması,

Kambiyo merkezleri, özellikle nakit ve tahviller borsalarının millileştirilmesi, büyük ticaret merkezlerinde hisse senedi ve tahvil borsalarının açılması,

Kendi limanlarımızda kabotaj hakkı tanınması,

Sanayiye teşvik kanununun günün ihtiyaçlarını karşılar hale getirilmesi ve beş yıl sonra 25 yıl süreyle uzatılması,

Her yıl sergiler açılması,

Sanayi bankasının kurulması,

İşgücünün sekiz saat çalışması,

Haftada bir gün çalışanlara tatil imkânı verilmesi,

İş kazalarına uğrayanların hayatlarının işverenler ve kurumlar tarafından güvence altına alınması,

Sendika hakkının tanınması.

11.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türk sosyoloji yazınında 1945-1972 yılları arasında toplumsal yapı ile ilgili çalışma yapan sosyologlardan biri değildir?

- a. Behice Boran
- b. Mübaccel Belik Kıray
- c. Nihat Nirun
- d. Ziya Gökalp
- e. Nevzad Yalçıntaş

Yanıt Açıklaması:

Türk sosyoloji yazınında 1945-1972 yılları arasında toplumsal yapı ile ilgili çalışma

yapan sosyologların başlıcaları Behice Boran, Mübaccel Belik Kıray, Nihat Nirun, Nevzad Yalçıntaş, İbrahim Yasa, Orhan Türkdoğan, Tahir Çağatay ve Ömer Bozkurt'tur. Türkiye'de en fazla okunan sosyolog olma unvanını elinde bulunduran Ziya Gökalp ise, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemi siyasi çevrelerinin teorisyenliğini üstlenmiştir.

12.Soru

Askeri okullar hangi tarihte Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanmıştır?

- a. 10 Aralık 1923
- b. 26 Şubat 1924
- c. 22 Nisan 1925
- d. 17 Mart 1926
- e. 15 Eylül 1927

Yanıt Açıklaması:

3 Mart 1924'te bütün eğitim kurumlarını tek bir merkeze bağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarıldı. Böylece diğer kurum ve kuruluşlara ait bütün eğitim kurumları Maarif Vekâleti'ne yani bugünkü adıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı. Bunlara askerî okullarda dâhildi. Ancak 22 Nisan 1925 tarihinde çıkarılan bir kararnameyle, askerî okullar Mill Savunma Bakanlığına bağlandı.

13.Soru

....., gebelik süresine bakılmaksızın, bebeğin doğduğu andan

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

İtibaren en az birkaç dakika yaşadığı, ağlama, nefes alma ve hareket etme gibi hayat belirtileri gösterdiği doğumdur.

Yukarıdaki boşluğa hangi tanım denk düşer?

- a. **Canlı doğum**
- b. Cansız doğum
- c. Ölü doğum
- d. Kırılğan doğum
- e. Düşük doğum

Yanıt Açıklaması:

Canlı doğum, gebelik süresine bakılmaksızın, bebeğin doğduğu andan itibaren en az birkaç dakika yaşadığı, ağlama, nefes alma ve hareket etme gibi hayat belirtileri gösterdiği doğumdur.

14.Soru

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2013'te yer alan Türkiye'nin aile yapısına ilişkin verilerin analizi kapsamında aşağıdakilerden hangisi dışarıda kalır?

- a. Ataerkil geniş ailenin yok olma sürecine girdiği dönemde,geçici geniş ailenin değişime direnç göstererek toplumsal yaşamda yeni işlevler üstlendiği görülmektedir.
- b. **Farklı aile biçimlerini oluşturan unsurlar geçici geniş aile dışında ikinci bir tampon bölge haline gelmiştir.**
- c. Geniş aile yapılarının çekirdek aileye dönüşmesi sürecinde,1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren durağanlık görülmektedir.
- d. Türkiye'de 2 çocuk sahibi olma normunun yerleşmesi sürecinde 1 veya 2 çocuklu çekirdek ailelerin yaygınlığı artarken; 3 ve daha fazla çocuklu ailelerin yaygınlığı azalmıştır.
- e. Tek kişilik ya da tek ebeveynli ailelerin kurulması süreci "zorunluluk sonucu" olmaktan çıkarak sosyo-ekonomik, demografik ve özellikle de düşünsel dönüşüm sürecinin ürünü olarak "tercih sonucu" kurulduğu görülmektedir

Yanıt Açıklaması:

Farklı aile biçimlerinden çeşitli nedenlerle kopan unsurlar geçici geniş aile dışında ikinci bir tampon bölge haline gelen dağılmış ailelerin yaygınlığını çok ciddi biçimde artırmıştır

15.Soru

Sosyal alışveriş kuramının tam boyutlu olarak gelişmesi hangi araştırmacılarla birlikte gerçekleşmiştir?

- a. **Blau-Homans**
- b. Radcliffe-Brown
- c. Gerth-Mills
- d. Horton-Hunt
- e. Bottomore-Nisbet

Yanıt Açıklaması:

Peter Blau ve George Homans'ın çalışmalarıyla birlikte sosyal alışveriş kuramı tam boyutlu olarak gelişmiştir. Doğru yanıt A.

16.Soru

Türkiye'de nüfusla ilgili temel göstergelere bakıldığında belde ve köylerde yaşayan nüfus oranı aşağıdakilerden hangi aralıktadır?

- a. %14-%16
- b. %12-%14

- c. %10-%12
- d. %8-%10
- e. **%6-%8**

Yanıt Açıklaması:

Türkiye'de nüfusun büyük çoğunluğu (% 92,3) 2016 yılında il ve ilçe merkezlerinde ikamet etmektedir. Belde ve köylerde yaşayanların oranı ise sadece % 7,7'dir.

17.Soru

Millî bir burjuvazinin yokluğu,
Özel sektörde birikim eksikliği,
Tarıma dayalı bir yapı,
Eğitimli nüfusun azlığı,
Sanayinin zayıflığı,
Çok az sayıda sanayi işletmesinin bulunması.
Yukarıdakilerden hangisi / hangileri Osmanlı'dan devralınan ekonomik mirasın özellikleri arasında yer almaktadır?

- a. Yalnız I
- b. Yalnız II
- c. II ve III
- d. **Hepsi**
- e. Hiçbiri

Yanıt Açıklaması:

Osmanlı'dan devralınan ekonomik mirasın özellikleri şunlardır:

Osmanlı'dan kalan büyük bir dış borç,
Azınlıkların çok büyük bir bölümünün ülkeden ayrılması sonrasında ticaret, zanaat, girişim kültüründe önemli eksiklik,
Millî bir burjuvazinin yokluğu,
Özel sektörde birikim eksikliği,
Tarıma dayalı bir yapı,
Eğitimli nüfusun azlığı,
Sanayinin zayıflığı,
Çok az sayıda sanayi işletmesinin bulunması.

18.Soru

Özellikle okul öncesinde toplumsallaşma sürecinde öne çıkan yapı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Aile
- b. Okul
- c. **Kreş**
- d. Kitle iletişim aracı
- e. Çalışma hayatı

Yanıt Açıklaması:

Kreşler, özellikle son dönemlerde kentlerde okul öncesinde toplumsallaşma sürecinde öne çıkan yapılardır. Türkiye'de zorunlu eğitime başlamadan önce kreşlere giden çocuk sayısı çok fazladır. Kreşler, çocukların sadece okula hazırlandığı okul öncesi kurumlar değildir, aynı zamanda çocukların yeni alışkanlıklar, düşünce tarzlarını da öğrendiği toplumsallaşma araçlarıdır.

19.Soru

17 Mayıs 1940 tarihli Kanun'la kentten uzak olan kırsallara aşağıdakilerden hangisi kurulmuştur?

- a. Maarif Vekâleti
- b. **Köy Enstitüleri**
- c. Mızıka-ı Hümayun Mektebi
- d. Mühendishane-i Berri Hümayun
- e. Öğretmen okulları

Yanıt Açıklaması:

Köy Enstitüleri 17 Mayıs 1940 tarihli Kanun'la kurulmuştur. Kentten uzak olan kırsallara kurulan bu okulların temel amaç

kendi döngüsünü oluşturacak köy okulları yaratmak ve bunlar için öğretmen yetiştirmek olmuştur.

20.Soru

Toplumsal hareketlilik olarak, dikey hareketlilik nasıl tanımlanır?

- a. Üretim ve gelirlerde farklılık olmaması durumunda, mesleklerde devamlılık esastır.
- b. Benzer prestije sahip pozisyonlar ve konumlar arasındaki hareketliliktir.
- c. Toplumsal yapı açısından sağlıklı toplumlar, dikey hareketliliğin önünün rekabete, liyakate, eşitliğe dayalı olarak açıldığı, torpile/ ilişkiler ağına dayalı yükselmelerin ortadan kaldırıldığı / zayıflatıldığı toplumlardır.
- d. Benzer prestije sahip pozisyonlar ve konumlar arasındaki hareketliliktir.
- e. Bir toplumda birbirinden çok farklı pozisyonlar ve konumlar arasındaki hareketliliği ifade eder.

Yanıt Açıklaması:

Bir toplumda birbirinden çok farklı pozisyonlar ve konumlar arasındaki hareketliliği ifade eder. Tarihsel süreçte toplumsal yapıdaki gelişmeleri anlama adına son derece önemli bir kavramdır. Toplumda dikey hareketliliğin varlığı, farklı kesimlerin gelecekte konumlarını/ pozisyonlarını değiştirme anlamında önemli bir umudu içinde barındırır.

SKYMOON PDF

DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW...

SINCE 2020

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

ARA SINAV

1.SORU

Murdock'a göre hangisi ailenin temel işlevlerinden değildir?

- A Cinsellik
- B Üreme
- C Ekonomik işlev
- D Kültürel işlev
- E Eğitsel işlev

Yanıt Açıklaması:

Ailenin kültürle ilgili temel bir işlevi bulunmamaktadır.

2.SORU

Bir öğretim düzeyinde, bu düzeydeki okullara kayıtlı olan çocuk sayısının, bu düzeydeki okul çağında olan toplam nüfusa bölünmesiyle elde edilen kavrama ne ad verilir?

- A Eğitim istihdamı
- B Örgün eğitim
- C Formasyon
- D Yaygın eğitim
- E Okullaşma oranı

Yanıt Açıklaması:

TÜRKİYE'DE EĞİTİM SİSTEMİNİN GENEL YAPISI: EĞİTİM SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ VE SORUNLARI

Okullaşma Oranları

Okullaşma oranı; eğitimin yaygınlığı hakkında fikir vermektedir. Bir öğretim düzeyinde okullaşma oranı, bu düzeydeki okullara kayıtlı olan çocuk sayısının, bu düzeydeki okul çağında olan toplam nüfusa bölünmesiyle elde edilmektedir. Türkiye'de eğitimin önde gelen sorunlarından biri okullaşma sorunudur. Eğitilebilir nüfusun belli bir bölümü hâlâ eğitim hakkından yararlanamamaktadır.

3.SORU

Kültürü "toplumdaki geçmiş davranışların biriktirilerek aktarılan sonuçları" olarak tanımlayan kuramcı hangisidir?

- A Tylor
- B Benedict
- C Pareh
- D Wissler
- E Carr

Yanıt Açıklaması:

Carr, kültürü "toplumdaki geçmiş davranışların biriktirilerek aktarılan sonuçları" olarak tanımlar.

4.SORU

OECD ülkeleri arasında, **2007 yılı verilerine** göre 15-19 yaşında gençlerin net okullaşma oranının **en yüksek** olduğu aşağıdakilerden hangisidir?

- A Avusturya
- B Belçika
- C İsviçre
- D Türkiye
- E Yunanistan

Yanıt Açıklaması:

Tablo 4.4 15-19 yaşında gençlerin net okullaşma oranları, 2007

Belçika	94	Danimarka	83
Polonya	93	Avustralya	82
Çek Cumhuriyeti	90	OECD ort.	82
İrlanda	90	İspanya	80
Hollanda	89	İtalya	80
Macaristan	89	ABD	80
Almanya	88	Yunanistan	80
Finlandiya	88	Avusturya	79
Norveç	87	Portekiz	77
İsveç	87	Yeni Zelanda	75
Kore	87	Lüksemburg	74
Fransa	86	İngiltere	71
Slovak Cum.	86	Meksika	50
İsviçre	84	Türkiye	47
İzlanda	84		

Kaynak: OECD, 2009, Education at a Glance: 301.

5.SORU

Aşağıdakilerin hangisi Türklerin kullanmış olduğu temel alfabeler arasından DEĞİLDİR?

- A
- Arap
- B
- Uygur
- C
- Göktürk
- D
- Latin
- E
- Kiril

Yanıt Açıklaması:

Türkler sırasıyla Göktürk, Uygur, Arap kökenli ve Latin kökenli olmak üzere dört temel alfabe kullanmışlardır. Doğru cevap E'dir.

6.SORU

Toplumu burjuva ve proletarya olmak üzere iki sınıfa ayıran düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Aristo
- B
- Hegel
- C
- Kant
- D
- Marx
- E
- Comte

Yanıt Açıklaması:

Marx'a göre modern toplumlarda ikili bir sınıf yapısı vardır. Bunlardan birincisi güce, mal ve mülke sahip olan burjuvazi, diğeri ise güçsüz ve üyelerinin mal ve mülk sahipliği olmadığı proletaryadır. Doğru yanıt D.

7.SORU

Bir kültürel sistemin başka bir kültürel sistemi giderek kendine benzetmesi, kültürel egemenliği altına alması tanımı aşağıdaki kültürel süreçlerden hangisine aittir?

- A
- Kültürel özümseme
- B
- Kültürleme
- C
- Kültürel yayılma
- D

Zorla kültürlenme

- E
- Kültürel değişme

Yanıt Açıklaması:

Kültürel özümseme; bir kültürel sistemin başka bir kültürel sistemi giderek kendine benzetmesi, kültürel egemenliği altına almasıdır. Zorla-kültürlenme ise bir kültüre mensup birey ve grupların, başka bir kültür tarafından zorla değiştirilmesidir.

8.SORU

TÜRKİYEDE HIZLI KENTLEŞMEYE YÖNELİK ÇÖZÜM ARAYIŞLARI NELERDİR?

- A
- Bölgedeki belediyeler kent halkının ihtiyacını karşılayacak ve günün teknolojik koşullara uygun olan kanalizasyon sistemini kurmak.
- B
- Köylerin / kırsal alanların düzenlenmesi, şehirlerin imkanlarının düzeltilmesi, yerel yönetimlere daha fazla yetki verilmesi gerekir.
- C
- Bölgedeki belediyeler içme suyu arıtma sistemi kurarak kent halkının temiz suyu kullanmasını sağlayabilirler.
- D
- Çevre mevzuatını tekrar gözden geçirmek gerekir.
- E
- Türkiye'de kentleşmenin sonucu ortaya çıkan sorunların en başında gecekondü sorununun olmasıdır.

Yanıt Açıklaması:

Köylerin / kırsal alanların düzenlenmesi, şehirlerin imkanlarının düzeltilmesi, yerel yönetimlere daha fazla yetki verilmesi.

9.SORU

Sosyolojide toplumsal düzeni sağlayan kurumlar sıralamasında aşağıdakilerden hangisi yer alır?

- A
- Aile
- B
- Sağlık
- C
- Alt düzey profesyoneller
- D
- Sosyal kurumlar
- E
- Toplumsal kurumlar

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Yanıt Açıklaması:

Sosyolojide toplumsal düzeni sağlayan kurumlar genelde aile, siyasal kurumlar, din, ekonomi ve eğitim kurumu olarak sıralanmaktadır.

10.SORU

Yeniden üretim kuramcısı Bourdieu, yeniden üretim sürecini açıklamada "egemen kültürü" hangi kavram ile nitelemektedir?

- A
Habitus
- B
Sosyal sermaye
- C
Kültürel sermaye
- D
Orta sınıf
- E
Ekonomik sermaye

Yanıt Açıklaması:

Bourdieu, egemen kültürü "Kültürel Sermaye" olarak niteler. Doğru cevap C'dir.

11.SORU

Kültürü "belli bir düşünceler sistemi ya da bütünü " olarak gören kişi aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Carr
- B
Wissler
- C
Pareh
- D
Malinowski
- E
Tylor

Yanıt Açıklaması:

Wissler, kültürü "belli bir düşünceler sistemi ya da bütünü " olarak görür.

12.SORU

Bir toplumda Normlar ne anlama gelir?

- A
Bir toplumda, kurumda, grupta nelerin yapılıp nelerin yapılmayacağını belirleyen standartlardır.
- B
Kendi başlarına anlamları olmayan ama içinde bulunulan toplum, kurum, grupta anlam kazanan şeylerdir.
- C

Bir toplumda kendi başına anlamı olmayan sesler, şekillere verilen isimdir.

D

Normlar toplumdan topluma değişir.

E

Normlar, bir toplumda dayanışmada önemli bir değeri oluşturabilir.

Yanıt Açıklaması:

Bir toplumda, kurumda, grupta nelerin yapılıp nelerin yapılmayacağını belirleyen standartlardır. Değerler, daha genel standartları temsil ederken normlar, hâkim değerler etrafında davranışları şekillendirir. Gündelik hayatta normlara ilişkin çok sayıda örnek verilebilir.

13.SORU

Bir ilin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki fark aşağıdakilerden hangisinin açıklamasıdır?

- A
Net göç
- B
Pozitif göç
- C
Negatif göç
- D
Kente göç
- E
İç göç

Yanıt Açıklaması:

Net göç, bir ilin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farktır. Belirli bir ilin aldığı göç verdiğiğinden fazla ise net göç pozitif, verdiği göç aldığı göçten fazla ise net göç negatiftir.

14.SORU

- I. SİYASET,
- II. AİLE,
- III. KÜLTÜR,
- IV. EĞİTİM.

Yukarıdakilerden hangisi / hangileri ekonomide yaşanan değişmelerden etkilenen alanlar arasında yer almaktadır?

- A
Yalnız I
- B
Yalnız II
- C
II ve III
- D
Hepsi
- E
Hiçbiri

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Yanıt Açıklaması:

Ekonomide yaşanan değişimler siyaset, aile, eğitim, kültür vb. çok farklı alanlarda önemli etkilerde bulunmaktadır.

15.SORU

2013 yılında yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011 yılı verilerine göre dağılmış aile yapısının toplam aileye oranı kaçtır?

- A
8,3
- B
9,1
- C
11,5
- D
13,1
- E
17,7

Yanıt Açıklaması:

72. sayfada yer alan Tablo 3.1 incelendiğinde dağılmış aile oranının 17,7 olduğu görülmektedir. Doğru cevap E seçeneğidir.

16.SORU

- I. ÖZEL MÜLKİYET,
- II. GİRİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ,
- III. SERBEST FİYAT POLİTİKASI.

Yukarıdakilerden hangisi / hangileri piyasa ekonomisinin sahip olduğu özellikler arasında yer almaktadır?

- A
Yalnız I
- B
Yalnız II
- C
Yalnız III
- D
Hiçbiri
- E
Hepsi

Yanıt Açıklaması:

Piyasa ekonomisinin özellikleri;

- Özel Mülkiyet,
- Girişim Özgürlüğü,
- Serbest Fiyat Politikası.

17.SORU

TOPLUMSAL DEĞİŞMEYİ DESTEKLEYEN FONKSİYONLAR NELERDİR?

- A

Teknolojik değişimler, nüfus hareketleri ve göçler, kesimler arasındaki iletişim ve etkileşimler ve asimilasyon.

- B
Nüfusun gittikçe yaşlanması.

- C
Ekolojik dengenin bozulması sonucu oluşan göçler.

- D
Tüketim alışkanlıklarının değişmesi.

- E
Ekonomik değişim

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal değişimde birkaç unsur önemli rol oynamaktadır. Toplumsal değişim, toplumun farklı yapılarında, kurum ve gruplarında yaşanan değişimleri ifade eder. Her toplum zamanla değişir. Toplumsal değişmeye etki eden çok sayıda faktör bulunsa da, toplumsal değişimde belirleyici olarak öne çıkan temel faktörler şunlardır:

- Teknolojik değişimler,
- Nüfus hareketleri ve göçler,
- Kesimler arasındaki iletişim ve etkileşimler
- Asimilasyon.

18.SORU

Aşağıdakilerden hangisi yatay hareketliliktir?

- A
İflas etme
- B
Piyangodan para çıkması
- C
Küçük esnafın işçi olması
- D
Göç edip zengin olma
- E
Yüksek gelirli meslek sahibi olma

Yanıt Açıklaması:

Benzer prestije sahip pozisyonlar ve konumlar arasındaki hareketliliktir. Günümüzde çok yaygın toplumsal hareketlilik şeklidir. Müfettiş olan bir kişinin uzman, küçük bir esnafın işçi olması gibi pozisyonlar arasındaki değişmelerin kişinin prestijinde farklılık yaratmadığı hareketlilik türüdür.

19.SORU

Uluslararası düzeyde ilköğretim okullarının son sınıfında okuyan öğrencilerin başarısını karşılaştırmalı olarak ölçen programın kısa adı aşağıdakilerden hangisidir?

- A

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

OECD

B

PİSA

C

TMSS

D

UNESCO

E

OPEC

Yanıt Açıklaması:

İlköğretim okullarının son sınıfında okuyan öğrencilerin başarısını karşılaştırmalı olarak ölçen, Uluslararası Öğrenci Başarısını Belirleme Programı olan PİSA (Program for International Student Assessment) Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı), uluslararası nitelikteki en kapsamlı çalışmadır. Doğru cevap B'dir.

20.SORU

Kaba boşanma hızının 2016 yılında en yüksek olduğu il aşağıdakilerden hangisidir?

A

İzmir

B

İstanbul

C

Ankara

D

Adana

E

Bursa

Yanıt Açıklaması:

Kaba boşanma hızının 2016 yılında en yüksek olduğu il İzmir'dir.

1.SORU

Belli bir öğretim düzeyinde okullara kayıtlı olan çocuk sayısının bu düzeydeki okul çağında olan toplam nüfusa bölünmesiyle elde edilen sonuç hangisidir?

A

Okur-yazar oranı

B

Eğitim seviyesi

C

Okullaşma oranı

D

Öğretmen istihdam seviyesi

E

Fırsat eşitliği

Yanıt Açıklaması:

okula kayıtlı öğrenci sayısının toplam nüfusa bölünmesiyle okullaşma oranı elde edilir

2.SORU

Ülkemizde Latin kökenli alfabe kaç yılında kabul edilmiştir?

A

1925

B

1926

C

1927

D

1928

E

1929

Yanıt Açıklaması:

Atatürk'ün önderliğinde 1928 yılında Latin kökenli alfabenin kabul edilmesiyle birlikte açılan millet mektepleri Türkiye'nin her köşesine yayılarak okuryazarlık oranının hızla artırılmasına çalışılmıştır.

3.SORU

2016 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre 65 yaş ve üzeri bireyler toplam nüfusun ne kadarını oluşturmaktadır?

A

% 3,1

B

% 5,2

C

% 8,3

D

% 10,4

E

% 15,5

Yanıt Açıklaması:

Son yüzyılda sağlık alanındaki gelişmelerle bağlantılı olarak insanların ortalama yaşam süreleri artarken doğurganlık oranları ise azalmıştır. Bu gelişmeler neticesinde Türkiye'de 1950'li yıllarda nüfusun % 3'ünü oluşturan 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfus (TAYA, 2014: 24), 2016 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre, % 8,3'e ulaşmıştır.

4.SORU

Günümüzde köyde yaşayanların şehirlere göre orana kaçtır?

A

Günümüzde köyde yaşayanların oranı % 7,7 dir.

B

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Günümüzde köyde yaşayanların oran% 7,9 dir.
C
Günümüzde köyde yaşayanların oran% 8,7 dir.
D
Günümüzde köyde yaşayanların oran% 22,7 dir.
E
Günümüzde köyde yaşayanların oran% 25 dir.

Yanıt Açıklaması:

Günümüzde köyde yaşayanların oranı % 7,7 dir.

5.SORU

Aşağıdakilerden hangisi toplumsal yapıyı açıklayan kuramlardan biri değildir?

- A Yapısalcılık
- B Sosyal alışveriş kuramı
- C Evrimci sentez
- D Sembolik etkileşim kuramı
- E Çatışma kuramı

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal yapıyı açıklayan kuramların başlıcaları yapısalcılık, yapısal fonksiyonalizm, sosyal alışveriş kuramı, çatışma kuramı ve evrimci sentez kuramıdır.

6.SORU

Türklerin İslamiyetin ortaya çıktığı bölgelere doğru göç ederken karşılaştıkları ilk uygarlık hangisidir?

- A Araplar
- B Selçuklular
- C Hititler
- D Abbasiler
- E İranlılar

Yanıt Açıklaması:

Türkler İslamiyete girdikten sonra İslamiyetin ortaya çıktığı bölgelere doğru göç ederek 8. ve 9. Yüzyıllarda İran'a ve Mezopotamya'ya yerleşmeye başlamışlardır. Bu göçler sırasında Türklerin ilk karşılaştıkları topluluk İranlılardır.

7.SORU

- I. RIZA,
- II. GÖNÜLLÜLÜK,
- III. İKTİDAR GÜÇ,
- IV. ŞİDDET.

Yukarıdakilerden hangisi / hangileri otoritenin dayandığı kavramlar arasında yer almaktadır?

- A Yalnız I
- B Yalnız II
- C Yalnız III
- D Hiçbiri
- E Hepsi

Yanıt Açıklaması:

Otorite rızaya, gönüllülüğe; iktidar güce, şiddete dayanır.

8.SORU

Aşağıdakilerden hangisi dağılmış aile tipinin alt sınıflaması kapsamına girmez?

- A Tek kişilik
- B Tek ebeveynli
- C Diğer dağılmış
- D Akraba olmayan
- E Ataerkil geniş aile

Yanıt Açıklaması:

Ataerkil geniş aile dağılmış ailenin alt kapsamına girmez. Doğru cevap E'dir.

9.SORU

Karı- koca ve evlenmemiş çocuklardan meydana gelen en küçük toplumsal birime ne ad verilir?

- A Geniş aile
- B Çekirdek aile
- C Aile kurumu
- D Evlilik
- E Nişanlılık

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Yanıt Açıklaması:

Karı- koca ve evlenmemiş çocuklardan meydana gelen en küçük toplumsal birime çekirdek aile adı verilir.

10.SORU

Toplumsal yapısı ve temel değerlerinin korunması bakımından zorunlu sayılan, nispeten sürekli kurallar topluluğu aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Toplumsal grup
- B
Toplumsal kurum
- C
Toplumsal sınıf
- D
Toplumsal ilişkiler ağı
- E
Toplumsal rol

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal kurum, toplumun yapısı ve temel değerlerinin korunması bakımından zorunlu sayılan, nispeten sürekli kurallar topluluğudur. Toplumsal kurumlar ve kurumsal kalıplar, belli bir toplumda hangi eylemlerin ya da ilişkilerin meşru ya da beklenen ilişkiler olduğunu kurallarla belirlerler. Sosyolojide toplumsal düzeni sağlayan kurumlar genelde aile, siyasal kurumlar, din, ekonomi ve eğitim kurumu olarak sıralanmaktadır.

11.SORU

Toplumda yaşayan insanların bütün öğrendikleri ve paylaştıklarını kapsayan üst kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Kurum
- B
Kültür
- C
Yapı
- D
Ağ
- E
Sınıf

Yanıt Açıklaması:

Kültür, toplumda yaşayan insanların bütün öğrendikleri ve paylaştıklarını kapsayan bir kavramdır. Bu anlamda bir üst kavram olarak diğer şıkları içerir. Doğru cevap B'dir.

12.SORU

Evlilik ile ilgili ceza hukuku düzenlemelerinden hangisi yanlıştır?

- A
Yeni TCK ile evlilik içi cinsel saldırı suç sayılmaktadır.
- B
Yeni TCK'da töre saikiyle adam öldürme indirim nedeni olmaktan çıkarılmış ve ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir.
- C
Türk Ceza Kanunu sadece resmi olarak evli olan bireyleri değil ayrıca aynı konutta yaşanan birlikteliklerde de kötü muamele ve şiddeti de cezalandırılmaktadır.
- D
Resmi nikâh yapılmadan dini nikah yapılması ya da yaptırılması suç olmaktan çıkartılmıştır
- E
Evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden bir evlenme için dinsel tören yapan kimse hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Yanıt Açıklaması:

Evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden bir evlenme için dinsel tören yapan kimse hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir. Bu hüküm iptal edilmiştir.

13.SORU

Türk sosyolojisinde özel bir yeri olan "Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası" isimli eseriyle tanınan Türk sosyoloğu aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Emre Kongar
- B
Behice Boran
- C
Mübeccel Kıray
- D
Mehmet Ecevit
- E
Ulus Baker

Yanıt Açıklaması:

Türk sosyolojisinde özel bir yeri olan "Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası" isimli eseriyle tanınan Türk sosyoloğu Mübeccel Kıray'dır. Doğru cevap C'dir.

14.SORU

BİYOLOJİK VE TOPLUMSAL SİSTEMLER ARASINDAKİ ÖZEL FARKLILIK VE BENZERLİKLERİ TARTIŞAN VE TOPLUMU YAŞAYAN BİR ORGANİZMA OLARAK DEĞERLENDİREN DÜŞÜNÜR AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
Auguste Comte
- B
Robert K. Merton
- C
Peter Blau
- D
Herbert Spencer
- E
Gerhard Lenski

Yanıt Açıklaması:

Biyolojik ve toplumsal sistemler arasındaki özel farklılık ve benzerlikleri tartışan kişi Herbert Spencer'dir. Toplumu yaşayan bir organizma olarak gören Spencer'e göre, toplum ve yaşayan organizma her ikisi de büyüme eğilimi gösterirler. "Toplumsal bünyeler" ve "canlı bünyeler" her ikisi de hacimce büyürlerken yapıca da büyürler. Canlı bünyeler ve toplumsal bünyelerde her bir parça bir fonksiyon veya amaca hizmet eder. Hem canlı hem de toplumsal sistemlerde parçaların birinde meydana gelen bir değişme diğer parçaları ve sonunda bütünü etkilemektedir. Parçalar birbirine bağımlı olmakla beraber bağımsız olarak incelenebilirler.

15.SORU

Aşağıdakilerden hangisi eğitim ve öğretimin sonuçlarını ve süreçlerini geliştirmeye yönelik mevcut okulları iyileştirmek ve geliştirmek için gündeme gelen çalışmalardan biri **değildir**?

- A
Okul merkezli yönetim
- B
Öğrenen okul
- C
Geleneksel yönetim
- D
Okul geliştirme
- E
Toplam kalite yönetimi

Yanıt Açıklaması:

Eğitim ve öğretimin sonuçlarını ve süreçlerini geliştirmeye yönelik 1990 sonrası reformlar için, okulu yeniden yapılandırma, okul

reformu, okul geliştirme gibi birçok kavram kullanılmaktadır. Bu bağlamda, bir yandan mevcut okulları iyileştirmek ve geliştirmek için "okul geliştirme", "okul merkezli yönetim", "öğrenen okul" ve "toplam kalite yönetimi" gibi çalışmalar gündeme gelmektedir. Doğru cevap C'dir.

16.SORU

Aşağıdakilerden hangisi sanayi toplumlarında kentlerde karşılaşılan durumlar arasında yer alır?

- A
Bireycilik
- B
Güçlü aile bağları
- C
İstihdam
- D
Yüksek gelir
- E
Denetimli uygun çalışma şartları

Yanıt Açıklaması:

Sanayileşme sürecinde kentlerde işsizlik çok yaygın, ücretler çok düşük ve çalışma şartları kötüdür. Sanayi toplumlarında kentlerde, bireycilik giderek öne çıkmaktadır. Geniş ailenin zayıflaması, kişilerin kendi ayakları üzerinde durabilmesi, kişi üzerindeki aile baskısını da zayıflatmaktadır.

17.SORU

Sosyoloji alanında Türkiye'de yayımlanan ilk monografiyi 1942 yılında "Bazı Ankara Köyleri Üzerine Araştırma" isimli çalışmasıyla yapan sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Mübeccel Kıray
- B
Niyazi Berkes
- C
Behice Boran
- D
Aytül Kasapoğlu
- E
Korkut Boratov

Yanıt Açıklaması:

Sosyoloji alanında Türkiye'de yayımlanan ilk monografiyi 1942 yılında "Bazı Ankara Köyleri Üzerine Araştırma" isimli çalışmasıyla yapan sosyolog Niyazi Berkes'tir. Doğru cevap B'dir.

18.SORU

Bireylerin ya da grupların eğitim başarısı ve sosyal statülerine ailenin geçmişinin ve eğitimin katkısını ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A Kalıtımsal dinamik
- B Sosyal dinamik
- C Kültürlenme
- D Kültürel sermaye
- E Sosyal genetik

Yanıt Açıklaması:

Kültürel sermaye, bireylerin ya da grupların eğitim başarısı ve sosyal statülerine ailenin geçmişinin ve eğitimin katkısını ifade etmektedir.

19.SORU

Aşağıdakilerden hangisi toplumsal yapının parçaları hakkında yanlış bir ifadedir?

- A Toplumsal yapı toplumdaki organize olmuş ilişkilerin bir bütünüdür
- B Toplumsal yapı, kültürün, sınıfsal durumun, statü, rol, grup ve kurumların birbirleriyle kurmuş oldukları ilişkiler sonucu ortaya çıkmaktadır
- C Toplumsal yapı, toplumlarda var olan toplumsal Kesimler ve kurumlar arasında bir ilişkiler bütününe işaret eder.
- D İlişkiler toplum üyelerinin davranışlarını biçimlendirir
- E Toplumsal yapı her bir parçanın diğerinden bağımsız olarak yer aldığı tesadüfen bir araya gelmiş insanlardan oluşmuş bir şeydir

Yanıt Açıklaması:

Sosyologlar toplumu incelerken onun yapısından söz etmektedirler. Bu yapı, her bir parçanın diğerinden bağımsız olarak yer aldığı tesadüfen bir araya gelmiş insanlardan oluşmuş bir şey değildir.

Aksine, toplumsal yapı toplumdaki organize olmuş ilişkilerin bir bütünüdür ve toplumun bir çerçevesidir. Toplumsal yapı, kültürün, sınıfsal durumun, statü, rol, grup ve kurumların birbirleriyle kurmuş

oldukları ilişkiler sonucu ortaya çıkmaktadır. Toplumsal yapı, toplumlarda var olan toplumsal kesimler ve kurumlar arasında bir ilişkiler bütününe işaret eder. Bu ilişkiler toplum üyelerinin davranışlarını biçimlendirir.

20.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Hofstede'nin kültür araştırmasında Türk toplumu ile ilgili ulaştığı sonuçlardan biridir?

- A Güç mesafesi azdır.
- B Erkeksi değerler daha ön plandadır.
- C Bireyci eğilimler toplulukçu eğilimlere göre fazladır.
- D Belirsizlikten kaçınma oranı yüksektir.
- E Uzlaşmaz davranış özellikleri yüksektir.

Yanıt Açıklaması:

Araştırmaya göre Türkiye'de, özellikle Batı kültürüne göre farklılaşan ve Türk insanının davranışlarını biçimleyen kültür bağlamının incelenmesi sonucu elde edilen bulgular ışığında kültürel açıdan şu tespitler yapılabilir:

- Toplulukçu değer ve normlar egemendir.
- Kadınsı değerler biraz daha ön plandadır.
- Güç mesafesi fazladır.
- Belirsizlikten kaçınma eğilimi yüksektir.

Doğru cevap D'dir.

1.SORU

Bir kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasını, sürekliliğini ne sağlar?

- A Aile
- B Toplumsallaşma
- C Kitle iletim araçları
- D Okul
- E Devlet

Yanıt Açıklaması:

Toplumsallaşma, kültürün devamlılığını sağlayan önemli bir unsurdur. Kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli rol oynayan, toplumsallaşma, bir toplum içerisinde öne çıkan değerlerin, tutumların, davranışların sonraki nesillerce

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

öğrenilmesini/ benimsenmesini, kültürün devamlılığını sağlar.

2.SORU

Toplumsal, ekonomik ve politik yapının yeniden üretilmesinde ekonomik yeniden üretime, "kültürel yeniden üretim" kavramını ekleyen ve dolayısıyla "yeniden üretim kuramcıları" arasında değerlendirilen Bourdieu, yeniden üretim sürecini açıklamada hangi kavramları kullanır?

- A
Habitus ve kültürel sermaye
- B
Habitus ve işlevselcilik
- C
Habitus ve fırsat eşitliği
- D
İşlevselcilik ve kültürel sermaye
- E
Fırsat eşitliği ve kültürel sermaye

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal, ekonomik ve politik yapının yeniden üretilmesinde ekonomik yeniden üretime, "kültürel yeniden üretim" kavramını ekleyen ve dolayısıyla "yeniden üretim kuramcıları" arasında değerlendirilen Bourdieu, yeniden üretim sürecini açıklamada "habitus" ve "kültürel sermaye" kavramlarını kullanmaktadır. İnsanların farklı beğeni ve tercihler üzerinden nasıl ayrıştığını ve bu ayrışmanın kuşaklar arasında farklı alışkanlık ve davranış biçimleri üzerinden nasıl devam ettirildiğini "Distinction" adlı eserinde açıklayan Bourdieu'ye göre, ayrı ve ayrıştı- rıcı pratikler doğuran "habituslar"ın sınıfsal olarak nesilden nesile aktarılmasının en önemli yollarından biri eğitimidir. Doğru cevap A'dır.

3.SORU

Bir toplumda var olan kesimler birbirleriyle ilişkilerini ne üzerinden gerçekleştirir?

- A
Bir toplumda var olan kesimler birbiri ile ilişkilerini siyaset üzerinden gerçekleştirir.
- B
Bir toplumda var olan kesimler birbiri ile ilişkilerini din üzerinden gerçekleştirir.
- C
Bir toplumda var olan kesimler birbiri ile ilişkilerini aile üzerinden gerçekleştirir.
- D

Bir toplumda var olan kesimler birbiri ile ilişkilerini kurumlar üzerinde gerçekleştirir.

E

Bir toplumda var olan kesimler birbiri ile ilişkilerini okul üzerinden gerçekleştirir.

Yanıt Açıklaması:

Toplumda var olan kesimler birbirleriyle ilişkilerini kurumlar üzerinden gerçekleştirir. Kurumlar, toplumsal yaşamın ve yapının devamlılığı açısından büyük öneme sahiptir. İnsanların davranışlarını şekillendirir, kuralları belirler. Bu kurallara uyulduğunda ödüllendirir, uyulmadığında ise cezai mekanizmalara başvurur.

4.SORU

Türkiye'de en fazla okunan sosyolog olma unvanını elinde bulunduran düşünür aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A
Prens Sabahattin
- B
Orhan Pamuk
- C
Behice Boran
- D
Ziya Gökalp
- E
Mübeccel Belik Kıray

Yanıt Açıklaması:

Türkiye'de en fazla okunan sosyolog olma unvanını elinde bulunduran Ziya Gökalp, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemi siyasi çevrelerinin teorisyenliğini üstlenmiştir. Gökalp, 1924 yılında ölmesine karşın, ileri sürdüğü görüşleri ile Cumhuriyet'in özellikle 1945'e kadarki devresinde görüşleri ile Tek Partili Dönem'e damgasını vurmuştur.

5.SORU

Kültürün antropolojide bugün de çoğunlukla benimsenen ilk tanımı olan "kültür ya da uygarlık, toplumun üyesi olarak, insan türünün öğrendiği, edindiği bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür." Tanımını kim yapmıştır?

- A
Wissler
- B
Carr
- C

Tylor
D
Linton
E
Benedict

Yanıt Açıklaması:

Kültürün antropolojide bugünde çoğunlukla benimsenen ilk tanımını Tylor (1871) yapmıştır. Bu tanıma göre "kültür ya da uygarlık, toplumun üyesi olarak, insan türünün öğrendiği, edindiği bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür." Tylor'un kültür tanımı da olguyu bütünüyle yansıtmamaktadır ancak bütüncü kavramlara örnek gösterilen bu tanım kültür kuramının temel görüşünü dile getirmektedir. Kültür, öğrenilmiş, saklanmış ve öğretilen; eğitimle yeni kuşaklara aşılanan bir içeriktir.

6.SORU

Toplumsal yapı kavramıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi veya hangileri doğrudur?

- I. **İLK OLARAK HERBERT SPENCER TARAFINDAN KULLANILMIŞTIR**
- II. **TOPLUMDA VAR OLAN ÖRGÜTLÜ SOSYAL İLİŞKİLER BÜTÜNÜDÜR**
- III. **DEĞİŞEN VE DÖNÜŞEN TOPLUMSAL İLİŞKİLERE ODAKLANIR**

A
Yalnız I
B
I ve II
C
Yalnız II
D
II ve III
E
I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal yapı, toplumda sürekli ve örgütlü sosyal ilişkilerin bütünüdür. O dönemde pek açıklığa kavuşamamış olmasına karşın, toplumsal yapı kavramı ilk kullanan kişi Herbert Spencer'dir.

7.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Köy Enstitülerinin kuruluş ve kapanış yıllarını kapsar?

A
1924 – 1950
B
1926 – 1945

C
1930 – 1938
D
1940 – 1954
E
1951– 1960

Yanıt Açıklaması:

İlköğretimin tüm ülkede yaygınlaştırılmasını amaçlayan ve buna bağlı olarak biçimsel düzenlemelere giden 22 Mart 1926 tarihi Kanun şehir ve köy okullarını ayırtırmış ve köy okullarına ayrıca bir önem vermiştir. Bununla birlikte köy okullarına ağırlık verilmesinin en önemli göstergesi olan Köy Enstitüleri 17 Mayıs 1940 tarihli Kanun'la kurulmuştur. Kentler uzak olan kırsallarda kurulan bu okulların temel amacı kendi döngüsünü oluşturacak köy okulları yaratmak ve bunlar için öğretmen yetiştirmek olmuştur. Bu okullarda köy yaşamı için gerekli olan teknik bilgiler ve klasik olarak ilköğretim müfredatı beraber verilmiştir. Böylece bir yandan bütün topluma aynı düzlemde ideolojik yönlendirme yapılmış ve modern üretim süreçlerine ait bilgiler de bu okullarda verilmiştir. 1954 yılında kapanana kadar bu okullarda toplam on beş bin öğretmen yetiştirmiş ve köy okullarında eğitim vermeye başlamıştır.

8.SORU

Dünya Değerler Araştırması ile ilgili aşağıdakilerden hangileri doğrudur?

- I. İlk kez 1981 yılında yapılmıştır.
- II. Araştırmaya en az bir kez katılan ülkelerin oranı dünya nüfusunun yaklaşık %90'ını oluşturmaktadır.
- III. Araştırma kapsamında araştırılan başlıklardan biri mutluluk ve hayattan doyumla ilgilidir.
- IV. Türkiye bu araştırmaya hiç katılmamıştır.

A
I ve II
B
I, II ve III
C
I, III ve IV
D
II, III ve IV
E
II ve IV

Yanıt Açıklaması:

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Dünya Değerler Araştırması 1981 yılında 25 ülkede yapılmaya başlanmış, daha sonra 1991, 1996, 2001, 2007 ve 2011 yıllarında tekrarlanmıştır. Dünyanın en kapsamlı sosyal bilim projesi olan bu araştırmaya en az bir kez katılan ülkelerin nüfusu dünya nüfusunun yaklaşık % 90'ını oluşturmaktadır. Türkiye'de 2007 yılında bu araştırmada toplam 1579 yüz yüze görüşme yapılmıştır. Kırk bir ilden 15 yaş ve üzeri nüfusa uygulanan araştırmada, örneklem 12 bölgesel ayırmadan nüfusa oranlı seçim ile oluşturulmuştur. Türkiye'de 2011 yılında yapılan araştırma ise 54 il ve 128 ilçede yapılırken, 1605 yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Veriler 29 haziran ve 11 temmuz 2011 tarihleri arasında toplanmıştır. Dünya Değerler Araştırması kapsamında araştırılan başlıklardan biri mutluluk ve hayattan doyumla ilgilidir. Doğru cevap B'dir.

9.SORU

Toplumu, çıkarlar açısından bölünmüş gruplardan ibaret eşitsiz bir yapıya sahip olduğu için; eğitim sistemini ise bu eşitsizliği sürdüren toplumsal kuralları ve ilişkiler setini öğreten ideolojik bir aygıt olduğu için eleştiren kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A İşlevselci kuram
- B Sosyal alışveriş kuramı
- C Evrimci sentez kuramı
- D Çatışmacı kuram
- E Yapısal fonksiyonalizm

Yanıt Açıklaması:

Çatışmacı yaklaşım, toplumun karşıt çıkarlara sahip toplumsal gruplar tarafından oluştuğunu; bu toplumsal gruplar arasındaki karşıtlığın esas olarak sınıfsal (ekonomik) karakterli bir çatışmanın ürünü olduğunu öne sürer. Çatışmacı kuram toplumu çıkarlar açısından bölünmüş gruplardan ibaret eşitsiz bir yapıya sahip olduğu için; eğitim sistemini ise bu eşitsizliği sürdüren toplumsal kuralları ve ilişkiler setini öğreten ideolojik bir aygıt olduğu için eleştirir.

10.SORU

- I. EKONOMİK REFAHA SAHİP OLMA
- II. KENTE YÖNELİK ORTAK BİR YAŞAM KÜLTÜRÜNÜN OLMASI

III. ÇOĞUNUN HERHANGİ BİR MESLEĞİNİN OLMAMASI

IV. GENİŞ AİLEYLE BİRLİKTE VAR OLMAYA ÇALIŞMA

Yukarıda verilenlerden hangileri sanayileşmenin ilk döneminde kente göç eden insanların ortak noktalarındandır?

- A I - II
- B III - IV
- C I - II - III - IV
- D I - II - III
- E I - II - IV

Yanıt Açıklaması:

Sanayileşmenin ilk döneminde kente göç eden insanların önemli ortak noktaları bulunmaktadır. Bu özelliklerden bazıları şunlardır:

- Ekonomik açıdan son derece zor durumda, çoğu açlık sınırında bulunan, herhangi bir birikimi olmayan kişilerden oluşmaktadır.
- Geniş kitleler ilk defa onbinlerce/yüzbinlerce insanın yaşadığı yerleşim birimlerinde hayata tutunmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda kente yönelik ortak bir yaşam kültürü yoktur.
- Çoğunun herhangi bir mesleği yoktur.
- Geniş aileyle birlikte var olmaya çalışmaktadır.

11.SORU

Osmanlı imparatorluğunda, şehirleri yönetimde yer alan **Kalemiye** ne anlama gelirdi?

- A Kalemiye, zanaat ve ticaretle uğraşan kişiledi.
- B Kalemiye, Padişah eşrafı ve sarayda görevli değişik mesleklere sahip çalışanlardan oluşan gruba denilirdi.
- C Kalemiye, medrese eğitiminden geçmiş yönetim, yargı ve öğretimle görevli kişilerdir.
- D Kalemiye, İmparatorluğun askerî kanadıdır.
- E Kalemiye, idari görevleri gerçekleştiren memurlardır.

Yanıt Açıklaması:

Kalemiye, idari görevleri gerçekleştiren memurlardır.

12.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ KÜLTÜRÜN ÖGELERİNDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A Dil
- B Ekonomi
- C Normlar
- D Değerler
- E İnanç

Yanıt Açıklaması:

Kültür; normlar, değerler, inançlar, semboller ve dil olmak üzere farklı öğelerden oluşur. Buna göre doğru Cevap B'dir.

13.SORU

Statü ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A Zamanla değişebilir
- B Birden fazla statüye sahip olunamaz
- C Kişinin toplumsal yapı içinde işgal ettiği konumdur
- D Bireyin toplumda kim olduğunu gösterir
- E Statülere ilişkin normlar bulunmaktadır

Yanıt Açıklaması:

Statü, kişinin toplumsal yapı içinde işgal ettiği konumdur. Bireyin statüsü onun toplumda kim olduğunu ve kimlerle ilişki kuracağını gösterir. Bireyin sahip olduğu statü zamanla değişebileceği gibi, birden fazla statüye de sahip olabilir. Statülere ilişkin normlar bulunmaktadır. Bu normlar, statülere ilişkin hakları, görevleri, ayrıcalıkları ve zorunlulukları kapsamaktadır.

14.SORU

Fırsat eşitliği anlayışının dikkate alınmadığı toplumsal kökenlerde aşağıdakilerden hangisi doğrudan etkilenmez?

- A Akademik başarı
- B

Bireylerin fırsattan yararlanma becerisi

C

Toplumdaki tabakalaşma örüntüsü

D

İşçi sınıfındaki nüfus artışı

E

Ailenin sosyal, kültürel ve ekonomik sermayesi

Yanıt Açıklaması:

Fırsat eşitliği anlayışının dikkate alınmadığı toplumsal kökenlerde akademik başarı, bireylerin fırsattan yararlanma becerisi, toplumdaki tabakalaşma örüntüsü, ailelerin sosyal, kültürel ve ekonomik sermayesi doğrudan etkilenir. Doğru cevap D'dir.

15.SORU

Mektep-medrese şeklindeki ikili yapıya son veren Tevhid-i Tedrisat Kanunu hangi tarihte çıkarılmıştır?

- A 22 Nisan 1925
- B 17 Mayıs 1940
- C 22 Mart 1926
- D 3 Mart 1924
- E 3 Mart 1936

Yanıt Açıklaması:

İlk olarak 3 Mart 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile mektep-medrese şeklindeki ikili yapıya son verildi.

16.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Lenski'nin insanlık tarihi boyunca toplumsal yapının başlıca belirleyenlerini öne sürdüğü tanımlamaları arasında yer almaz?

- A İnsanların organik evrim süreciyle edindiği araçlar ve davranışsal eğilimler
- B Yavaş yavaş şekillendirdiği teknolojiler
- C Bir yandan üretimin yeni teknolojiler sonucu artmasının, bir yandan da gelir dağılımının işçi sınıfı yararına düzeltilmesi
- D İnsan etkinliği ve teknolojik gelişmesine çevresel engeller, özellikle diğer toplumlardan bilgi akışını engelleyen çevreler
- E

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Arazi kaynak tabanlarını koruma mücadelesi veren toplumlar arasındaki ölümcül yarış

Yanıt Açıklaması:

Lenski insanlık tarihi boyunca toplumsal yapının başlıca belirleyenlerini şöyle tanımlamıştır:

- a) İnsanın kalıtsal mirası (yani, organik evrim süreciyle edindiği araçlar ve davranışsal eğilimler),
- b) Bu mirası arttırmak için yavaş yavaş şekillendirdiği teknolojiler,
- c) İnsan etkinliği ve teknolojik gelişmesine çevresel engeller, özellikle diğer toplumlardan bilgi akışını engelleyen çevreler,
- d) Arazi kaynak tabanlarını koruma mücadelesi veren toplumlar arasındaki ölümcül yarış. C şıkkında yer alan bilgi çatışma kuramına ait bir ifadedir.

17.SORU

Kişinin toplumsal yapı içinde işgal ettiği konuma ne ad verilir?

- A
Toplumsal rol
- B
Toplumsal grup
- C
Toplumsal sınıf
- D
Toplumsal kurum
- E
Toplumsal statü

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal statü, kişinin toplumsal yapı içinde işgal ettiği konumdur. Doğru yanıt E.

18.SORU

Seçimle başa gelen yöneticilerin, yönettikleri devlet biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Monarşi
- B
Mutlak Monarşi
- C
Cumhuriyet
- D
Sosyalist Cumhuriyet
- E
Oligarşik Cumhuriyet

Yanıt Açıklaması:

Sosyalist cumhuriyet; seçimle başa gelen yöneticilerin, devleti sosyalizme dayalı yönettikleri devlet biçimidir.

19.SORU

Tarihsel süreç açısından değerlendirildiğinde Türkiye'de kentli olmanın sosyo-psikolojik nedenleri nelerdir?

- A
Köyde sağlık hizmetlerinin az olması insanları korkutmaktadır.
- B
Kentlerde yeterince eğlence yerlerinin olması bir nedendir.
- C
Kentli olmak demek görgü kurallarını tam olarak bilmemesidir.
- D
Köylerdeki eğitim seviyesinin düşük olmasıdır.
- E
Türkiye'de kentli olmak toplumsal tabakalaşmada daha üst bir statü simgesini temsil etmektedir.

Yanıt Açıklaması:

Tarihsel süreç açısından değerlendirildiğinde Türkiye'de kentli olmak toplumsal tabakalaşmada daha üst bir statü simgesini temsil etmektedir. Kentliliğin toplumsal statüde daha üst bir statüyü temsil ettiği vurgusu zihinlere nakşedilir. Oysa kültürel bağlam değerlendirildiğinde hiçbir kültürün değerine astlık - üstlük içermeyeceği, her kültürün kendi bağlamında önemli ve anlamlı olduğu bilinmektedir.

20.SORU

Aşağıdakilerden hangisi çatışma yaklaşımı içinde en bilinen yaklaşımdır?

- A
Lenski'nin yaklaşımı
- B
Marx'ın yaklaşımı
- C
Malinowski'nin yaklaşımı
- D
Homans'ın yaklaşımı
- E
Blau'nun yaklaşımı

Yanıt Açıklaması:

Çatışma yaklaşımı içinde en bilineni Marksist yaklaşımdır.

1.SORU

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Uluslararası Öğrenci Başarısını Belirleme Programı olan PISA hangi seviyedeki öğrenci gruplarına uygulanır?

- A Ortaöğretim okullarının son sınıfında okuyan
- B Ortaöğretim okullarının ilk sınıfında okuyan
- C Yükseköğretimde okuyan tüm öğrenciler
- D İlköğretim okullarının son sınıfında okuyanlar
- E İlköğretim okullarının ilk sınıfında okuyanlar

Yanıt Açıklaması:

PISA, ilköğretim okullarının son sınıfında okuyan öğrencilere uygulanan bir programdır

2.SORU

Egemen kültürü "Kültürel Sermaye" olarak niteleyen kuramcı aşağıdakilerden hangisidir?

- A Bowles
- B Weber
- C Bourdieu
- D Durkheim
- E Althusser

Yanıt Açıklaması:

Bourdieu, egemen kültürü "Kültürel Sermaye" olarak niteler. Burada servet ve güç önemlidir. Kültürel sermaye, sınıf yapısınca dağıtılmaz. Üst sınıflara mensup öğrenciler, avantaja sahiptirler. Çünkü egemen kültürde toplumsallaşmışlardır.

3.SORU

Osmanlı'nın 1839'daki Tanzimat Fermanı öncesi eğitim sisteminde öğretim özellikle hangi temelde yürütülmekteydi?

- A Laik eğitim
- B Dini temel
- C Modern eğitim
- D Milliyetçi temel
- E Siyasi temel

Yanıt Açıklaması:

Bir yanda geniş, basit halk tabakalarının çocuklarının devam ettiği birkaç yıllık, mecburi olmayan "Sıbyan Okulları", diğer yanda bundan bağımsız ve içinde ilk, orta ve yükseköğrenim kademelerinin bulunduğu "Medreseler" vardı. Bunların ortak yanı, yürüttükleri öğretimin dinî temele dayanmasıdır. Doğru cevap B'dir.

4.SORU

Toplumsal rol nedir?

- A Kişinin toplum içindeki konumu ifade eder.
- B Bir kurumda kişiden beklenen kurallara uymasındır.
- C Çalışan kadınların kariyer rolleri ile aile rolleri arasında yaşanan çatışmalardır.
- D Toplumsal rol, "toplumun kişilerden beklediği davranışları" ifade eder.
- E Kişinin, sahip olduğu iki farklı rolün birbiriyle çelişmesi sürecinde yaşanan duruma denir.

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal rol, "toplumun kişilerden beklediği davranışları" ifade eder. İnsanlar toplum içerisinde farklı rollere dayalı olarak varlıklarını sürdürürler.

5.SORU

Türkler güçlü ve eşsiz bir mimari oluştururken kubbe, eyvan (anıtsal medrese kapısı), sivri kemer yapımında ve aynı zamanda çinicilik ve minyatürcülük alanlarında büyük ölçüde hangi kültürden etkilenmiştir?

- A İran
- B Arap
- C Orta Asya
- D Çin
- E Hint

Yanıt Açıklaması:

Doğru cevap A dır. Türkler güçlü ve eşsiz bir mimari oluştururken kubbe, eyvan(anıtsal medrese kapısı), sivri kemer yapımında ve aynı zamanda çinicilik ve minyatürcülük

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

alanlarında büyük ölçüde İran kültüründen etkilenmiştir.

6.SORU

"SOSYAL BİLİMLERDEKİ TOPLUMSALLAŞMA YA DA GENİŞ ANLAMIYLA EĞİTİM. DOĞUMDAN ÖLÜME KADAR, BİREYİN, TOPLUMUN İSTEK VE BEKLENTİLERİNE UYACAK BİÇİMDE ETKİLENMESİ VE DEĞİŞTİRİLMESİ." BU ÖZELLİK KÜLTÜR SÜREÇLERİNDEN HANGİSİNİ İFADE EDER?

- A
Kültürlenme (cultururation)
- B
Kültürleşme (acculturation)
- C
Kültürleme (enculturation)
- D
Kültürel yayılma (diffusion)
- E
Kültürel değişme (cultural change)

Yanıt Açıklaması:

Kültürleme (enculturation): Sosyal bilimlerdeki toplumsallaşma ya da geniş anlamıyla eğitim. Doğumdan ölüme kadar, bireyin, toplumun istek ve beklentilerine uyacak biçimde etkilenmesi ve değiştirilmesidir. Doğru cevap C dir.

7.SORU

"İşlevselci perspektifte kadınlık ve erkeklik özelliklerinin aile içinde ve yönelim arasındaki farkta olduğu ileri sürülmektedir." Yukarıdaki boşluklara sırasıyla aşağıdaki ikililerden hangisi gelmelidir?

- A
Anlamsal-Araçsal
- B
Araçsal-Anlamsal
- C
İşlevsel-Anlamsal
- D
Araçsal-İşlevsel
- E
Anlamsal-İşlevsel

Yanıt Açıklaması:

İşlevselci perspektifte Parsons ve Bales (1955) kadınlık ve erkeklik özelliklerinin aile içinde anlamsal (expressive) ve araçsal (instrumental) yönelim arasındaki farkta olduğunu ileri sürerler. Aile içindeki anlamsal roller diğerleri ile olan ilişkilerle yakından

ilgilidir ve bu roller çerçevesinde kadınlar bakan, büyüten, sevgi ihtiyacını karşılayan anlamlı yönelime sahipken; erkekler evin ekmeğini kazanan, yaratıcı ve liderlik rollerini yerine getirirler. Böylece anlamsal ve araçsal yönelim ile amaç odaklı ve sosyal iletişim davranış kategorileri arasında önemli kavramsal örtüşmeler bulunmaktadır.

8.SORU

- I. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ,
- II. DİN ÖZGÜRLÜĞÜ,
- III. ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ,
- IV. SEÇME VE SEÇİLME ÖZGÜRLÜĞÜ,
- V. ÖZGÜR MEDYA,
- VI. GİZLİ OY AÇIK TASNİFE DAYALI SERBEST SEÇİMLER,
- VII. BAĞIMSIZ BİR YARGI SİSTEMİ.

Yukarıdakilerden hangisi / hangileri Demokratik cumhuriyetlerde olmazsa olma haline gelen haklar arasında yer almaktadır?

- A
Yalnız I
- B
Yalnız II
- C
Yalnız III
- D
Hiçbiri
- E
Hepsi

Yanıt Açıklaması:

Demokratik cumhuriyetlerde olmazsa olma haline gelen bazı haklar şunlardır:

- İfade özgürlüğü,
- Din özgürlüğü,
- Örgütlenme özgürlüğü,
- Seçme ve seçilme özgürlüğü,
- Özgür medya,
- Gizli oy açık tasnife dayalı serbest seçimler,
- Bağımsız bir yargı sistemi.

9.SORU

Bir sınıf ortamında ders sırasında öğrencinin ve öğretmenin tutum ve davranışları aşağıdakilerden hangisi tarafından düzenlenir?

- A
Normlar
- B
Değerler
- C
İnançlar
- D

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Semboller

E

Adetler

Yanıt Açıklaması:

Normlar, yaptırımı olan kurallar bütünüdür. Belli bir durumda insanların nasıl davranmaları gerektiği konusunda beklentileridir. Örneğin, bir sınıf ortamında ders sırasında öğrencinin ve öğretmenin tutum ve davranışlarını normlar düzenler. Sınıfın düzenini bozan ve disiplin kurallarına uymayan davranışların bir yaptırımı vardır.

10.SORU

Türk sosyoloji yazınında toplumsal yapıyla ilgili yazılarda en çok adı geçen ve atıf yapılan iki yazar hangi şıkta doğru verilmiştir?

- A
Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin
- B
Korkut Boratav ve Birsen Gökçe
- C
Aytül Kasapoğlu ve Mehmet Ecevit
- D
Tahir Çağatay ve Ömer Bozkurt
- E
Behice Boran ve Mübeccel Belik Kıray

Yanıt Açıklaması:

Türk sosyoloji yazınında toplumsal yapıyla ilgili yazılarda en çok adı geçen ve atıf yapılan iki yazar Behice Boran ve 2007 yılında kaybettiğimiz Mübeccel Belik Kıray'dır. Bu iki yazar aynı zamanda iki farklı toplumsal yapı anlayışının da bir bakıma önderleridir.

11.Soru

"Karşılıklılık" kavramının temel öneme sahip olduğu toplumsa yapı kuramı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Çatışma kuramı
- B
Sosyal alışveriş kuramı
- C
Yapısalcılık
- D
Yapısal fonksiyonalizm
- E
Evrimsel sentez kuramı

Yanıt Açıklaması:

Karşılıklılık kavramı sosyal alışveriş kuramı içerisinde temel bir öneme

sahiptir. Karşılıklılık modeli, veren ve karşılık olarak almayı bekleyen insanlar ile birlikte var olur.

12.SORU

Durkheim'in adı hangi yaklaşım ile birlikte anılmaktadır?

- A
Çatışma kuramı
- B
İşlevselcilik
- C
Yapısalcılık
- D
Yapısal fonksiyonalizm
- E
Sosyal alışveriş kuramı

Yanıt Açıklaması:

Toplumdaki tüm kurumların toplumsal ihtiyaçları karşılamak üzere var olduğu şeklindeki argümanlarından dolayı Durkheim'in adıyla birlikte anılan işlevselci yaklaşıma göre, eğitim kurumunun işlevi, toplumsal sürekliliğin sağlanması için gerekli norm ve değerlerin aktarılmasıdır.

13.SORU

İnsanların toplumsal ve ekonomik pozisyonlarına göre bölünmelerine ne ad verilir?

- A
Toplumsal statü
- B
Toplumsal rol
- C
Kültür
- D
Toplumsal sınıf
- E
Toplumsal grup

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal sınıf, insanların toplumsal ve ekonomik pozisyonlarına göre bu pozisyonun bilincinde olsun veya olmasın bölünmeleridir. Doğru yanıt D.

14.SORU

"Toplumda sürekli ve örgütlü sosyal ilişkilerin bütünü" olarak tanımlanan kavram aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?

- A
Toplum
- B
Toplumsal yapı

- C
Kültür
D
Topluluk
E
Toplumsal değişim

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal yapı, toplumda sürekli ve örgütlü sosyal ilişkilerin bütünüdür.

15.SORU

2016 verilerine göre kaba boşanma hızı en fazla olan il aşağıdakilerden hangisidir?

- A
İzmir
B
Muğla
C
Antalya
D
Hakkari
E
İstanbul

Yanıt Açıklaması:

Kaba boşanma hızının 2016 yılında en yüksek olduğu il % 2,63 ile İzmir iken, bu ili % 2,55 ile Muğla ve % 2,46 ile Antalya izlemektedir. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu iller ise % 0,15 ile Hakkari ve Şırnak'tır. Bu illeri % 0,23 ile Siirt, % 0,25 ile Muş izlemektedir. Doğru cevap A seçeneğidir.

16.SORU

Aile yapısından çok hane yapısını kullanan Lasslett'e göre aşağıdakilerden hangisi Karmaşık ailelerden oluşan haneler kapsamındadır?

- A
Bir karıkoca
B
Bir karıkoca ve evlenmemiş çocuklar
C
Birden çok kişilik haneler
D
Bir karıkoca ve birden çok akrabaları
E
Tek kişilik haneler

Yanıt Açıklaması:

Lasslett'e göre Bir karıkoca ve birden çok akrabaları Karmaşık ailelerden oluşan haneler kapsamındadır.

17.SORU

Ginsberg toplumsal yapının, toplumu oluşturan temel grup ve kurumlardan meydana geldiğini ifade etmektedir. Bu yaklaşıma göre toplumsal yapı yalnızca kurumsal düzenlemeleri ve sosyal gruplar arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. Ginsberg'in bu durağan yapı anlayışına göre aşağıdakilerden hangisi toplumsal yapının kurucu öğeleri arasında yer almaz?

- A
Nüfus
B
Toplumsal sınıflar
C
Hukuk
D
Toplumsal roller
E
Din

Yanıt Açıklaması:

Ginsberg'e göre toplumsal yapı, toplumu oluşturan temel grup ve kurumlardan meydana gelmektedir. Bu yaklaşıma göre toplumsal yapı yalnızca kurumsal düzenlemeleri ve sosyal gruplar arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. Durağan bu yapı anlayışına göre, toplumsal yapının kurucu öğeleri nüfus, çevre ve yerleşim, ekonomi, toplumsal sınıflar, eğitim, siyaset, hukuk, aile ve dindir. Toplumsal yapı kavramını somut nüfustan hareketle bireyler arası davranışlardaki roller çerçevesinde açıklayan görüş ise Nadel'e aittir.

18.Soru

TÜİK 2016 verilerine göre en yüksek boşanma hızına sahip bölgemiz aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Akdeniz
B
Karadeniz
C
Ege
D
Marmara
E
İç Anadolu

Yanıt Açıklaması:

TÜİK 2016 verilerine göre Ege Bölgesi % 2,22 ile en yüksek boşanma hızına sahiptir.

19.SORU

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Türkiye'nin nüfusuna ilişkin aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A
Türkiye Avrupa'ya kıyasla genç bir nüfusa sahiptir.
- B
Türkiye'de bakım sorumluluğu baskın olarak kadınlara bırakılmaktadır.
- C
Türkiye'de nüfusun büyük çoğunluğu köylerde yaşamaktadır.
- D
Türkiye nüfusu yaşlanma eğilimindedir.
- E
Türkiye'de iç göç; doğu bölgelerinden batı bölgelerine ekonomik gerekçelerle gerçekleşmiştir.

Yanıt Açıklaması:

Türkiye'de nüfusun büyük çoğunluğu (% 92,3) 2016 yılında il ve ilçe merkezlerinde ikamet etmektedir. Belde ve köylerde yaşayanların oranı ise sadece % 7,7'dir. Doğru cevap C'dir.

20.SORU

Aşağıdakilerden hangisi toplumsal kurumların merkezinde bulunan kurumdur?

- A
Birey
- B
Aile
- C
Toplum
- D
Halk
- E
Millet

Yanıt Açıklaması:

Aile tüm toplumsal kurumların merkezinde bulunan kurumdur.

1.SORU

Peker'de (2016: 136-137) Türkiye'de nüfussal dönüşüm kaynaklı çekirdek ailenin baskın hale gelmesinde 1950-1970 dönemi ortasında yapısal-işlevsel kuramın ileri sürdüğü iddialara itiraz etmektedir. Peker'e (2016: 136-137) göre aşağıdakilerden hangisi çekirdek aileye geçişte yer alan temel etmenlerden değildir?

- A
Ailedeki nüfus baskısı
- B
Ailede kadının statüsü

- C
Ailede yükselen rol çatışmaları
- D
Ailede bireysel özgürlüklerin kısıtlanması
- E
Ailede çocuğa verilen değer, anlam ve davranışlar

Yanıt Açıklaması:

Peker'de (2016: 136-137) Türkiye'de nüfussal dönüşüm kaynaklı çekirdek ailenin baskın hale gelmesinde 1950-1970 dönemi ortasında yapısal-işlevsel kuramın ileri sürdüğü iddialara itiraz etmektedir. Peker'e (2016: 136-137) göre "çekirdek aileye geçişte temel etmen, ailedeki nüfus baskısı ile birlikte ebeveynlerin karar vericiliğinin nüfussal olay bağlamında değişmemesi, ailede yükselen rol çatışmaları sonucu evli oğlun aile mülkünden bağımsız "ücretli iş" bulma olanağını araması sonucu olmuştur." Ayrıca çekirdek ailede kadının statüsü, çocuğa verilen değer, anlam ve davranışlar da bu süreç içinde değişime uğramıştır.

2.SORU

İnsanlar neden köylerden şehirlere göç etmek zorunda kalmışlardır?

- A
Savaşlar nedeniyle insanlar köyleri terk etmiştir.
- B
Etnik ve kan davası gibi olayların köylerde yaygın olması insanları göçe zorlamıştır.
- C
Tarımda mekanikleşme, toprakların bölünmesi, toprakların büyük sermayenin elinde toplanması, köyde yaşayanların yoksul olması.
- D
Hükümet politikaları göçü teşvik etmiştir.
- E
Şehirlerde yaşamak insanlara çok cazip gelmiştir.

Yanıt Açıklaması:

Tarımda mekanikleşme, toprakların bölünmesi, toprakların büyük sermayenin elinde toplanması, köyde yaşayanların yoksul olması.

3.SORU

Kültürün antropolojide bugün de çoğunlukla benimsenen ilk tanımı kim tarafından yapılmıştır?

- A
Voltaire
- B
Tylor

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

C
Murdock
D
Linton
E
Wissler

Yanıt Açıklaması:

Kültürün antropolojide bugün de çoğunlukla benimsenen ilk tanımını Tylor (1871) yapmıştır. Bu tanıma göre "kültür ya da uygarlık, toplumun üyesi olarak, insan türünün öğrendiği, edindiği bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür."

4.SORU

"Türkiye'de kentleşme değil, metropolleşme söz konusudur" sözünden ne demek istenmiştir?

- A
Türkiye'de köylerin son 20 yıl içinde boşalması anlatılmaktadır.
- B
Türkiye'de kentleşmenin önemli bir özelliği akılcı bir şekilde gerçekleşmemesidir.
- C
İç göç nedeniyle şehirlerin hazır olmaması anlatılmak istenmiştir.
- D
Belediyeler yeterince yeni oluşumlara ayak uyduramamıştır.
- E
Şehirlerde alt yapıya önem verilmemesinin eksikliği ifade edilmiştir.

Yanıt Açıklaması:

İnsanlar Artvin'in, Kars'ın, Çankırı'nın, Kahramanmaraş'ın bir köyünden/ ilçesinden / merkezinden doğrudan Türkiye'nin en büyük kentleri olan İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana gibi kentlere göç etmişlerdir. Bu bağlamda Türkiye'de kentleşme değil, metropolleşme söz konusudur.

Türkiye'de kentleşmenin önemli bir özelliği akılcı bir şekilde gerçekleşmemesidir. Yani, kişiler kente iş bulup, ailesi için uygun ev bakıp, çocukların okul durumlarını belirleme gibi konuları dikkate almadan, "önce bir gidelim/ sonra başımızın çaresine bakarız" olarak tanımlanabilecek bir anlayışla kentlere göç etmektedir. Özellikle Türkiye'de açık ara en yoğun göçü alan şehir olan İstanbul'a göçün arkasında "İstanbul'un taşı toprağı altın" düşüncesinin ve "milyonlarca insan

nasıl başının çaresine bakıyorsa biz de bakarız" yaklaşımının önemli etkisi bulunmaktadır.

5.SORU

Aşağıdakilerden hangisi kültürün öğelerinden biri değildir?

- A
Estetik
B
Normlar
C
Değerler
D
İnançlar
E
Semboller

Yanıt Açıklaması:

Kültürün öğeleri; normlar, değerler, inançlar, semboller ve dildir.

6.SORU

Aşağıdakilerden hangisi eğitimde çatışmacı yaklaşımın savunan düşünürlerden birisidir?

- A
Durkheim
B
Bourdieu
C
Weber
D
Bowles
E
Dahrendorf

Yanıt Açıklaması:

Eğitimin toplumdaki rolüne eleştirel bir bakış açısı getiren çatışmacı yaklaşım ise içerisinde çok farklı görüşler olmakla birlikte genel anlamda Marx'ın ve Weber'in görüşlerine dayanmaktadır. Farklı çıkar grupları arasında çatışmalar olduğunu ve bu çatışmaların toplumsal değişimin motoru olduğunu ortaya koyan bu yaklaşıma göre, toplumsal gruplar eğitimi kendi egemenlikleri altına almak için mücadele ederler (Tan, 1991).

7.SORU

"Bir kültüre mensup birey ve grupların, başka bir kültür tarafından zorla değiştirilmesi" tanımlı kültürel süreç aşağıdakilerin hangisidir?

- A
Kültürel özümseme

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

- B
- Kültürel Yayılma
- C
- Zorla kültürlenme
- D
- Kültür yozlaşması
- E
- Kültür şoku

Yanıt Açıklaması:

Zorla kültürlenme, bir kültüre mensup birey ve grupların, başka bir kültür tarafından zorla değiştirilmesidir. Doğru cevap C'dir.

8.SORU

Bir toplumda/ grupta süreç içerisinde yapıla yapıla alışkanlık haline gelmiş davranışlara ne ad verilir?

- A
- Gelenek
- B
- Alt kültür
- C
- Karşı kültür
- D
- Değer
- E
- Toplumsal hareketlilik

Yanıt Açıklaması:

Bir toplumda/grupta süreç içerisinde yapıla yapıla alışkanlık haline gelmiş davranışlardır. Kültürün devamlılığı açısından büyük önem taşır. Gelenekçilik bir zihniyet dünyasını da işaret eder.

9.SORU

Belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında verilen düzenli eğitim aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Yaygın eğitim
- B
- Örgün eğitim
- C
- Halk eğitimi
- D
- Okul öncesi eğitim
- E
- Yüksek eğitim

Yanıt Açıklaması:

Millî eğitim sistemi, “örgün eğitim” ve “yaygın eğitim” olmak üzere iki ana bölümden

oluşmaktadır. Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında verilen düzenli eğitimidir. Doğru cevap B'dir.

10.SORU

Aşağıdakilerin hangisi Murdock'a göre kültürün özelliklerinden biri DEĞİLDİR?

- A
- Kültür öğrenilir: Kültür, içgüdüsel ve kalıtsal değil, her bireyin doğduktan sonraki yaşantısı içinde kazandığı alışkanlıklardır
- B
- Kültür tarihidir ve süreklidir: Kültür bir kuşaktan diğerine geçer, yani süreklidir
- C
- Kültür toplumsaldır: Kültür toplumda yaşayan insanlarca yaratılır ve ortaklaşa paylaşılır
- D
- Kültür bütünleştiricidir: Belli bir kültürün öğeleri uyumlu ve bütünleşmiş bir sistemi oluşturmak eğilimindedirler
- E
- Kültür değişmez: Kültürler zaman boyutu içinde değişikliklere uğramaz. Koşulların veya zamanın değişmesi kültürün değişmesini gerektirmez

Yanıt Açıklaması:

Kültür değişir: Değişme uyum yoluyla gerçekleşir. Kültürler zaman boyutu içinde doğal çevreye uyum gösterirler. Koşullar değiştikçe geleneksel çözüm yollarının sağladığı doyum düzeyi de azalır ve değişir. Yeni ihtiyaçlar ortaya çıkar ve bunlar bilinç düzeyine yükselir. Bu ihtiyaçları karşılayacak, sorunları çözecek deneme ve düzeltmeler yapılır, yeni kurum ve kuruluşlara gidilir.

11.SORU

Aşağıdakilerden hangisi yaygın eğitim kapsamına girer?

- A
- İlköğretim
- B
- Çıraklık eğitimi
- C
- Yükseköğretim
- D
- Okul öncesi eğitim
- E
- Ortaöğretim

Yanıt Açıklaması:

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Diğer seçeneklerde verilenler örgün eğitime örnekken çıraklık eğitimi yaygın eğitime örnektir

12.SORU

Verilen tanımlardan hangisi "KÜLTÜR ŞOKU" nu açıklamaktadır?

A

Bir kültürden başka bir kültüre giden bireylerin, yeni kültüre uyum sağlamada karşılaştıkları güçlükler, sıkıntı ve bunalımlar, gösterdikleri tepkilerdir.

B

Bir kültüre mensup birey ve grupların, başka bir kültür tarafından zorla değiştirilmesidir.

C

Bir kültürel sistemin başka bir kültürel sistemi giderek kendine benzetmesi, kültürel egemenliği altına almasıdır.

D

Yayılmacılar göre, bir merkezden çıkan ve yayılan kültürün etkisinin her zaman çıkış ve geliş yerindeki yükseklik ve derecesini koruyamayıp bozulması, yozlaşmasıdır.

E

Sosyal bilimlerdeki toplumsallaşma ya da geniş anlamıyla eğitim demektir. Doğumdan ölüme kadar, bireyin, toplumun istek ve beklentilerine uyacak biçimde etkilenmesi ve değiştirilmesidir.

Yanıt Açıklaması:

Doğru cevap A dır. "Kültür şoku" bir kültürden başka bir kültüre giden bireylerin, yeni kültüre uyum sağlamada karşılaştıkları güçlükler, sıkıntı ve bunalımlar, gösterdikleri tepkilerdir.

13.SORU

- I. HALKIN CAN, MAL VE NAMUS GÜVENLİĞİNİN SAĞLANACAĞI,
- II. ASKERE ALIMIN VE ASKERLİK SÜRELERİNİN DÜZENLENECEĞİ,
- III. VERGİ DÜZENLEMESİ YAPILACAĞI, HERKESTEN GELİRLERİ ORANINDA VERGİ ALINACAĞI,
- IV. YARGILANMA HAKKINDA İYİLEŞTİRMELER YAPILACAĞI,
- V. KİŞİLERİN MAL VE MÜLKLERİNİ İSTEDİĞİ GİBİ DEĞERLENDİREBİLECEĞİ,
- VI. SAĞLANAN HAKLARDAN MÜSLİM-GAYRİMÜSLİM BÜTÜN TEBAANIN AYNI ŞEKİLDE YARARLANACAĞINA VURGU YAPILMAKTADIR.

Yukarıdakilerden hangisi / hangileri Tanzimat Fermanı maddeleri arasında yer almaktadır?

A

Yalnız I

B

Yalnız II

C

Yalnız III

D

Hepsi

E

Hiçbiri

Yanıt Açıklaması:

Tanzimat Fermanı maddeleri:

- Halkın can, mal ve namus güvenliğinin sağlanacağı,
- Askere alımın ve askerlik sürelerinin düzenleneceği,
- Vergi düzenlemesi yapılacağı, herkesten gelirleri oranında vergi alınacağı,
- Yargılanma hakkında iyileştirmeler yapılacağı,
- Kişilerin mal ve mülklerini istediği gibi değerlendirebileceği ve
- Sağlanan haklardan Müslim-gayriMüslim bütün tebaanın aynı şekilde yararlanacağına vurgu yapılmaktadır.

14.SORU

Tarımda makineleşmenin en önemli sonucu sosyolojik açıdan ne olmuştur?

A

Makinaların pahalı olması ve bunları çiftçinin alma gücünün olmamasıdır.

B

Makinaları kullanmak için gerekli eğitim seviyelerinin olmamasıdır.

C

Makinalar bozulduğunda yetkili servislerin şehirde olması, tarımda büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

D

Tarımda insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması ve işsizliğin artmasıdır.

E

Bakım ve servis hizmetlerinin pahalı olması ve çiftçinin bunu masrafları karşılayamamasıdır.

Yanıt Açıklaması:

Tarımda insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması ve işsizliğin artmasıdır.

15.SORU

Aşağıdakilerden hangisi 2008 yılında Türkiye'de orta öğretimde okullaşma oranı % 80'nin üzerinde olan 4 ilden biridir?

- A
Bilecik
- B
Ağrı
- C
Muş
- D
Van
- E
Konya

Yanıt Açıklaması:

2008 yılında Türkiye'de orta öğretimde okullaşma oranı, % 80'nin üzerinde olan sadece 4 il bulunmaktadır. En yüksek okullaşma oranından başlayacak olursak bu dört il Bilecik, Bolu, Eskişehir, Kırklareli'dir. Diğer taraftan, ortaöğretimde okullaşma oranının en düşük olduğu illerde bu oran % 21 ile % 26 arasında değişmektedir. En düşük okullaşma oranına sahip bu iller, Ağrı, Muş, Şanlıurfa, Şırnak ve Van olmaktadır.

16.SORU

Bireylerin ya da grupların eğitim başarısı ve sosyal statülerine ailenin geçmişinin ve eğitimin katkısını ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Sosyal sermaye
- B
İstihdam
- C
Soyağacı kültürü
- D
Kültürel sermaye
- E
Sosyal dinamik

Yanıt Açıklaması:

Kültürel sermaye, bireylerin ya da grupların eğitim başarısı ve sosyal statülerine ailenin geçmişinin ve eğitimin katkısını ifade eder. Örneğin, yükseköğrenim görme hakkına sahip olanlar, kültürel ayrıcalıkları nedeniyle toplumda daha fazla kabul görme statüsü elde ederler (Angerama, 2008: 4). Kültürel sermaye bir yandan eğitim başarısını etkilemekte, diğer yandan da eğitimsel eşitsizliklerin yeniden üretilmesine aracılık etmektedir. Bu süreçte, okullar kültürel sermayenin aktarılmasında anahtar bir rol

üstlenmektedirler (aktaran, Polat, 2008: 47-48).

17.SORU

1839'DAKİ TANZİMAT FERMANI VE YENİLEŞME DÖNEMİ'NE KADARKİ EĞİTİM SİSTEMİNDE GENİŞ, BASİT HALK TABAKALARININ ÇOCUKLARININ DEVAM ETTİĞİ BİRKAÇ YILLIK, MECBURİ OLMAYAN "SİBYAN OKULLARI", DİĞER YANDA BUNDAN BAĞIMSIZ VE İÇİNDE İLK, ORTA VE YÜKSEKÖĞRENİM KADEMELERİNİN BULUNDUĞU "MEDRESELER" VARDI.1839'DA TANZİMATLA BAŞLAYAN AVRUPALILAŞMA HAREKETİNDEN SONRA, BU SİRALADIĞIMIZ OKULLARIN YANI SIRA AVRUPA TİPİ LAİK OKULLAR KURULDU. AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ YÜKSEKÖĞRETİM OLARAK HİZMET VEREN OKULDUR?

- A
İdadiye
- B
Sultaniye
- C
Rüştiyeler
- D
Darülfünun
- E
Mekteb-î iptidaiye

Yanıt Açıklaması:

Bu okullar; ilköğretim okulları olarak hizmet veren "Mekteb-î iptidaiye"; ortaöğretim okulları olan "İdadiye," "Rüştiyeler" ve "Sultaniye"; yükseköğretim olarak hizmet veren "Darülfünun" okullarıydı.

18.SORU

Uluslararası çapta değerlendirme ve karşılaştırma yapan aşağıdakilerden hangisinden elde edilen sonuçlar eğitim sistemimize oldukça geniş perspektiften dönüt sağlayarak, zengin bir değerlendirme ve geliştirme kaynağı olarak kullanılabilir?

- A
Pisa
- B
İpsa
- C
Aisp
- D
Saip
- E
Pias

Yanıt Açıklaması:

Uluslararası çapta değerlendirme ve karşılaştırma yapan PISA türü sınavlardan elde edilen sonuçlar eğitim sistemimize oldukça geniş perspektiften dönüt sağlayarak, zengin bir değerlendirme ve geliştirme kaynağı olarak kullanılabilir.

19.SORU

Bin kişi başına düşen ölüm sayısı aşağıdakilerden hangisini ifade etmektedir?

- A
Net ölüm hızı
- B
Ortalama ölüm hızı
- C
Kaba ölüm hızı
- D
Değişken ölüm hızı
- E
Kestirilen ölüm hızı

Yanıt Açıklaması:

Bin kişi başına düşen ölüm sayısı kaba ölüm hızını ifade etmektedir.

20.SORU

Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta yaşayan, temel ihtiyaçlarını birlikte karşılayan, hanenin hizmet ve yönetimine iştirak eden bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluk aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Aile
- B
Ev arkadaşlığı
- C
Hane halkı
- D
Komşuluk
- E
Mahalle

Yanıt Açıklaması:

Hane halkı aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta yaşayan, temel ihtiyaçlarını birlikte karşılayan, hane halkı hizmet ve yönetimine iştirak eden bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluktur.

FİNAL SINAVINDA NELER GELEBİLİR?

1.SORU

I. HARF SAYISI 18 DİR. II. BUNLARDAN 3'Ü ÜNLÜ 15'İ ÜNSÜZDÜR. III.SAĞDAN SOLA DOĞRU YAZILIR. IV.“Z” DIŞINDAKİ BÜTÜN HARFLER DE BİTİŞTİRİLİR. YUKARIDA ÖZELLİKLERİ VERİLEN TÜRKLERİN KULLANDIKLARI AŞAĞIDAKİ ALFABELERDEN HANGİSİNE AİTTİR?

- A
Uygur Alfabesi
- B
Kiril Alfabesi
- C
Göktürk Alfabesi
- D
Arap Alfabesi
- E
Latin Alfabesi

Yanıt Açıklaması:

Uygur alfabesinde, Göktürkçede 38 olan harf sayısı 18'e indirilmişti. Bunlardan 3'ü ünlü 15'i ünsüzdür. Yazı, Arap yazısında olduğu gibi sağdan sola doğru yazılır ve “Z” dışındaki bütün harfler de bitiştirilir. Doğru cevap A dır.

2.SORU

Eğitimi mevcut toplum değerlerinin korunması ve sürdürülmesini sağlayan bir toplumsal kurum olarak ele alan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Yapısal Fonksiyonalist Kuram
- B
Marxist Çatışmacı Kuram
- C
Postmodern Kuram
- D
İşlevselci Kuram
- E
Feminist Kuram

Yanıt Açıklaması:

İşlevselci Kurama göre eğitim, mevcut toplum değerlerinin korunması ve sürdürülmesini sağlayan bir toplumsal kurum iken Marksist Çatışmacı Kuram'da eğitim; toplumsal, ekonomik ve politik düzenin bir parçası olarak toplumda var olan eşitsizlikleri yeniden üreten ve meşrulaştıran bir kurumdur.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

3.SORU

2013 yılında yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırmasında analiz birimi hane halkı olduğu için, "hane halklarının kompozisyonu" sınıflandırılmaktadır ve veri kaynakları hane halkı bazlı olduğu için hane halkı ve aile kavramları birbirinin yerine geçecek biçimde kullanılmaktadır. Bu sınıflamaya göre aile sınıflaması üç başlık altında toplanmaktadır:

1. ÇEKİRDEK
2. GENİŞ
3. DAĞILMIŞ

Aşağıdakilerden hangisi dağılmış aile için örnek olarak verilebilir?

- A Geçici geniş
- B Ataerkil geniş
- C Tek ebeveynli
- D Çocuklu çekirdek
- E Çocuksuz çekirdek

Yanıt Açıklaması:

- I-Çekirdek
 - a-Çocuksuz çekirdek
 - b-Çocuklu çekirdek
- II-Geniş
 - a-Ataerkil geniş
 - b-Geçici geniş
- III-Dağılmış
 - a-Tek kişilik
 - b-Tek ebeveynli
 - c-Diğer dağılmış
 - d-Akraba olmayan

4.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de eğitim sisteminin temel sorunlarından biri değildir?

- A Öğretmen yetiştirme ve istihdamı
- B Fırsat eşitsizliği
- C Fiziksel altyapı ve donanım
- D Derslik, okul ve öğretmen eksikliği
- E Hızlı nüfus artışı

Yanıt Açıklaması:

Türkiye'de eğitim sisteminin temel sorunları arasında fiziksel altyapı ve donanım; derslik,

okul ve öğretmen eksikliği; okullaşma düzeyinin düşüklüğü; finansman yetersizliği; eğitimde fırsat eşitsizliği ve bu eşitsizliğin giderek derinleşmesi; başarı düzeyinin düşüklüğü; ders kitaplarının ezberci niteliği; üniversiteye giriş sınavı ve sınav sistemine endeksli öğretim ile öğretmen yetiştirme ve istihdamı gibi pek çok sorunu bulunmaktadır.

5.SORU

"Eğitim ve Toplumbilim" kitabında, eğitimin temel öncülünü bireysel yetenek ve potansiyelin toplumun gereksinimleri doğrultusunda geliştirilmesi olarak açıklayan sosyolog kimdir?

- A Max Weber
- B Auguste Comte
- C Herbert Spencer
- D Karl Marx
- E Emile Durkheim

Yanıt Açıklaması:

Durkheim "Eğitim ve Toplumbilim" kitabında, eğitimin temel öncülünü bireysel yetenek ve potansiyelin toplumun gereksinimleri doğrultusunda geliştirilmesi olarak açıklamaktadır. Dolayısıyla, eğitim bireylere toplumun 'temel' değerlerini aktararak, toplumsal bir yapıştırıcı işlevi görmektedir. Doğru cevap E'dir.

6.SORU

....., nüfusu oluşturan kişilerin yaşları, küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşıdır. Buna göre, nüfusun yarısı bu yaştan küçük, diğer yarısı da bu yaştan büyüktür.

Yukarıdaki tanımda boşluğa hangi kavram gelmelidir?

- A Ortanca yaş
- B Ortalama yaş
- C Aritmetik yaş
- D Analitik yaş
- E Kurmaca yaş

Yanıt Açıklaması:

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI

Ortanca yaş nüfusu oluşturan kişilerin yaşları, küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşıdır. Buna göre, nüfusun yarısı bu yaştan küçük, diğer yarısı da bu yaştan büyüktür.

7.SORU

Aşağıdakilerden hangisi işlevselci yaklaşımın eğitime ilişkin temel görüşlerinden biridir?

- A
Toplumdaki eşitsizlik giderilmediği sürece fırsat eşitliğinin bir anlamı olmayacaktır
- B
Bireysel yetenek ve çaba toplumsal kökenden daha önemlidir
- C
Eğitimin soylu sınıflara verilmesi en rasyonel yoldur
- D
Elit eğitimi halkın eğitiminden daha değerlidir
- E
Eğitim üst sınıfların alt sınıfları tahakküm altında tutmasının ideolojik aracıdır

Yanıt Açıklaması:

İşlevselci yaklaşıma göre, çağdaş toplumlarda belirli statü ve konumlara ilerlemede bireysel yetenek ve çaba toplumsal kökenden daha önemli olduğu için, eğitim, uzmanlaşmayı sağlayarak ve bireyleri yeteneklerine göre sınıflandırarak “iyi” eğitimli olanların “daha iyi” mesleki konumları elde etmelerine olanak tanıyacaktır.

8.SORU

Kaba boşanma hızının 2016 yılında en yüksek olduğu il aşağıdakilerden hangisidir?

- A
İzmir
- B
Muğla
- C
Antalya
- D
Ankara
- E
İstanbul

Yanıt Açıklaması:

Kaba boşanma hızının 2016 yılında en yüksek olduğu il % 2,63 ile İzmir iken, bu il % 2,55 ile Muğla ve % 2,46 ile Antalya izlemektedir.

9.SORU

Aşağıdakilerden hangisinin temel öncülü bireysel yetenek ve potansiyelin toplumun gereksinimleri doğrultusunda geliştirilmesidir?

- A
Eğitim
- B
Öğretim
- C
Meslek
- D
Okul
- E
Aile

Yanıt Açıklaması:

Durkheim “Eğitim ve Toplumbilim” kitabında, eğitimin temel öncülünü bireysel yetenek ve potansiyelin toplumun gereksinimleri doğrultusunda geliştirilmesi olarak açıklamaktadır.

10.SORU

Toplumsal statü ile ilgili aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A
Kişinin toplumsal yapı içinde işgal ettiği konumdur.
- B
Bireyin toplumda kim olduğunu ve kimlerle ilişki kuracağını gösterir
- C
Master statü, bireyin sahip olduğu statülerden birinin, diğerlerine göre daha fazla önem taşımasıdır.
- D
Öğrenci olmak bir edinilmiş statü örneğidir.
- E
Bireyin sahip olduğu statü zamanla değişebilir.

Yanıt Açıklaması:

Edinilmiş statü, bireyin doğrudan bir çabası olmadan, kendi dışındaki faktörler tarafından sağlanan statüdür. Yaş, cinsiyet ve doğumla beraber sahip olunan özellikler buna örnek olarak verilebilir. Kazanılmış statü ise bireyin kendi isteği ve çabalarıyla gönüllü olarak elde ettiği statüdür. Üniversitede rektör olmak ya da öğrenci olmak buna örnek olarak verilebilir

11.SORU

Bir kültürel sistemin başka bir kültürel sistemi giderek kendine benzetmesi ve kültürel egemenliği altına alması aşağıdaki kavramlardan hangisine karşılık gelmektedir?

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

- A
Kültür yozlaşması
- B
Kültürleme
- C
Kültürel özümseme
- D
Kültürleşme
- E
Kültürel yayılma

Yanıt Açıklaması:

Yayılmacılar göre, bir merkezden çıkan ve yayılan kültürün etkisinin her zaman çıkış ve geliş yerindeki yükseklik ve derecesini koruyamayıp bozulması kültür yozlaşmasıdır. Doğumdan ölüme kadar, bireyin, toplumun istek ve beklentilerine uyacak biçimde etkilenmesi ve değiştirilmesi kültürlemedir. Kültürel yayılma süreciyle gelen maddi ve manevi öğelerle, başka kültürlerden birey ve grupların, belli bir kültürel etkileşime girmesi ve karşılıklı etkileşim sonucunda her ikisinin de değişmesi kültürleşmedir. Belli bir toplumda, dıştan içe doğru ya da içten dışa doğru, maddi ve manevi öğelerin sürekli olarak yayılması kültürel yayılmadır. Bir kültürel sistemin başka bir kültürel sistemi giderek kendine benzetmesi, kültürel egemenliği altına alması kültürel özümsemedir.

12.SORU

"İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı I-II" ve "21. Yüzyılda Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı" isimli eserlerinde Türkiye'nin toplumsal yapısı ve değişmesini dış dünya, ideoloji ve sınıfsal gelişme öğelerini temel alarak genel bir model çerçevesinde çözümlemeye çalışan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Emre Kongar
- B
Mehmet Ecevit
- C
Aytül Kasapoğlu
- D
Korkut Boratav
- E
Beylül Dikeçligil

Yanıt Açıklaması:

Türk sosyoloji yazınında 1985 ve sonrasında toplumsal yapı üzerine çalışma yapan başlıca araştırmacılarından biri Emre

Kongar'dır. Emre Kongar, "İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı I-II" ve "21. Yüzyılda Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı" isimli eserlerinde Türkiye'nin toplumsal yapısı ve değişmesini dış dünya, ideoloji ve sınıfsal gelişme öğelerini temel alarak genel bir model çerçevesinde çözümlemeye çalışmıştır.

13.SORU

Medeni Kanun evlenme ehliyetinin koşullarını hangi madde ile belirlemiştir?

- A
124
- B
178
- C
187
- D
202
- E
336

Yanıt Açıklaması:

Medeni Kanun evlenme ehliyetinin koşullarını 124. maddesi ile belirlemiştir. Bu madde evlenme yaşı ile ilgili olarak "Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir." demektedir.

14.SORU

BİR SINIF ORTAMINDA DERS SIRASINDA ÖĞRENCİNİN VE ÖĞRETMENİN TUTUM VE DAVRANIŞLARINI AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ DÜZENLER?

- A
Değerler
- B
Normlar
- C
Kültür
- D
Yasaklar
- E
Yönetim

Yanıt Açıklaması:

Bir sınıf ortamında ders sırasında öğrencinin ve öğretmenin tutum ve davranışlarını normlar düzenler.

15.SORU

Bir kişi Çin, Hint, Fransız, Batı ve İslam kültür ya da uygarlığından söz ediyorsa aşağıdaki kültür alanlarından hangisinden söz ediyordur?

- A Bilimsel alanda
- B Biyolojik alanda
- C Beşeri alanda
- D Maddi alanda
- E Estetik alanda

Yanıt Açıklaması:

Çin, Hint, Fransız, Batı ve İslam kültür ya da uygarlığı gibi konulardan söz ediyorsa bilimsel alanda kültürden söz ediyordur. Doğru cevap A dır.

16.SORU

Biyolojik ve toplumsal sistemler arasındaki özel farklılık ve benzerlikleri tartışan kişi aşağıdakilerden hangisidir?

- A H. Spencer
- B M. Weber
- C A. Comte
- D M. Poloma
- E G. Homans

Yanıt Açıklaması:

Biyolojik ve toplumsal sistemler arasındaki özel farklılık ve benzerlikleri tartışan kişi Herbert Spencer'dir.

17.SORU

KADINSI (DİŞİL) TOPLUMLARLA İLGİLİ AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ SÖYLENEMEZ?

- A Alçak gönüllülük herkesten beklenen davranıştır.
- B Zayıflık sempati ile karşılanır.
- C Çatışmaların çözülmesinde uzlaşma ve pazarlık önde gelir.
- D İnsanlar arasında sıcak ilişkiler önemlidir.

E

İlişkilerde erkeğin değil kadının yumuşak davranış göstermesi beklenir.

Yanıt Açıklaması:

Kadını (dişil) toplumlarda ilişkilerde her iki cinsin de yumuşak davranış göstermesi beklenir. Kadının yumuşak davranış göstermesinin beklendiği toplum türü erkeksi (eril) toplumdur. Doğru cevap E'dir.

18.SORU

İnsanlık tarihi, bir şeylere sahip olanlarla olmayanlar arasındaki bir sınıf mücadelesidir."

Yukarıdaki görüşü savunan sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A Max Weber
- B Peter Blau
- C George C. Homans
- D Karl Marx
- E Bronislaw Malinowski

Yanıt Açıklaması:

Çatışma yaklaşımı içinde en bilineni Marksist yaklaşımdır. Marx'a göre insanlık tarihi, bir şeylere sahip olanlarla olmayanlar arasındaki bir sınıf mücadelesidir. Bu iki grubun büyüklüğünü ve üyeliğini, o toplum içerisinde yaşayan insanların ekonomik sistemle olan ilişkileri tayin eder.

19.SORU

Cumhuriyetin ilanından hemen sonra 3 Mart 1924' te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanununun **temel** amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A Yüksek öğrenimde eğitim talebini karşılayarak kalkınma hızını arttırmak
- B İlköğretimde kız çocuklarının okula gönderilmesini sağlayarak cinsiyet ayrımcılığını sonlandırmak
- C Eğitim üzerinde devlet otoritesini mutlaklaştırmak ve eğitim kurumlarını tek bir merkeze bağlamak
- D Eğitim müfredatı ve ders kitapları içeriklerinin demokratik ilkelerle oluşturmak
- E Zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılarak eğitilmiş nüfusun hızla

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

artışını sağlamak

Yanıt Açıklaması:

Cumhuriyetin ilanından hemen sonra 3 Mart 1924'te eğitim üzerinde devlet otoritesini mutlaklaştıran, temel amacı ülke içindeki bütün eğitim kurumlarını tek bir merkeze bağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarıldı.

20.SORU

AŞAĞIDAKİ TEMSİLCİLERDEN HANGİSİ ÇATIŞMACI YAKLAŞIMIN TEMSİLCİLERİ ARASINDA YER ALMAZ?

- A Marx
- B Gintis
- C Weber
- D Bowles
- E Durkheim

Yanıt Açıklaması:

Toplumdaki tüm kurumların toplumsal ihtiyaçları karşılamak üzere var olduğu şeklindeki argümanlarından dolayı Durkheim'ın adıyla birlikte anılan yaklaşım işlevselci yaklaşımdır. Çatışmacı gelenek içerisinde bulunan görüşler genel anlamda "yeniden üretim" kavramına dayanmaktadır (Buyruk, 2008: 9). Diğer temsilciler ise çatışmacı yaklaşımın temsilcileri arasında yer alırlar.

1.SORU

Aşağıdaki maddelerden hangisi 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunundaki (TMK) Düzenlemeler kapsamına girmez?

- A Eşler, evlilik birliğinin mutluluğunu el birliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler.
- B Eşlerden birinin üzerine düşen sorumlulukları ihlal etmesi durumunda diğer eş, hâkimin müdahalesini isteyemez.
- C Evlilik birliği devam ettiği sürece eşler çocukların velayetini birlikte kullanırlar.
- D Eşlerden her biri, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir.

E

Yasal mal rejimi edinilmiş mallara katılma rejimi olup, evlilik süresince edinilen tüm mallar boşanma halinde eşit olarak paylaşılır.

Yanıt Açıklaması:

Eşlerden birinin üzerine düşen sorumlulukları ihlal etmesi durumunda diğer eş, hâkimin müdahalesini isteyebilir ve hâkim de aile birliğinin korunması amacıyla gerekli önlemleri alır. Bu düzenleme evlilik birliği devam ederken nafaka isteme imkanı sağlamaktadır. Doğru cevap B'dir.

2.SORU

Kaba ölüm hızı neyi ifade eder?

- A On kişi başına düşen ölüm sayısı
- B Yüz kişi başına düşen ölüm sayısı
- C Bin kişi başına düşen ölüm sayısı
- D On bin kişi başına düşen ölüm sayısı
- E Yüz kişi başına düşen ölüm sayısı

Yanıt Açıklaması:

Bin kişi başına düşen ölüm sayısı kaba ölüm hızı olarak ifade edilebilir

3.SORU

Sosyal bilimciler hem gelişmiş hem de gelişmekte olan toplumlarda üç temel sınıfın varlığına işaret ederler. Buna göre aşağıdakilerden hangisi alt-sınıf hakkında verilen doğru bir bilgidir?

- A Büyük ölçekli sermaye, mülk ve rant sahiplerinden oluşan ve burjuvazi olarak da anılan bir sınıftır.
- B Endüstri Devrimi ile birlikte ortaya çıkan, az sayıda işçinin çalıştığı küçük ve orta ölçekli işletme sahiplerinden ve kendi hesabına çalışan esnaf ve zanaatkârlardan oluşmaktadır.
- C Kamu ve özel sektörde vasıfsız ve düşük ücretli işlerde işçi statüsünde çalışan ve bu nedenle işçi sınıfı olarak adlandırılan sınıftır
- D Endüstri Devrimi sonrasında genellikle hizmet sektörünün gelişimi ile birlikte ortaya çıkan bir sınıftır.
- E Alt düzey profesyoneller, orta ve alt kademe yöneticiler ve memurlar yer alır

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Yanıt Açıklaması:

Alt sınıf: Kamu ve özel sektörde vasıfsız ve düşük ücretli işlerde işçi statüsünde çalışan ve bu nedenle işçi sınıfı olarak adlandırılan sınıftır. Alt sınıfta yer alan bireyler, genellikle vasıfsız ve eğitimsiz bir iş gücünden oluşur ve daha çok kol emeğine dayalı işlerde istihdam edilirler.

4.SORU

Hangi kuram insan davranışının karmaşıklığı ile ilgilenmediği, toplumsal grupların ortaya çıkış biçimleriyle uygun biçimde ilgilenmedeki başarısızlığı, psikolojik indirgemecilikten fazlaca etkilendiği noktaları sebebiyle eleştirilmektedir?

- A
- Çatışma kuramı
- B
- Yapısalcılık
- C
- Sosyal alışveriş kuramı
- D
- Yapısal fonksiyonalizm
- E
- Evrimci sentez

Yanıt Açıklaması:

Sosyal alışveriş kuramına getirilen ana eleştiri, kuramın insan davranışının karmaşıklığı ile ilgilenmediği, toplumsal grupların ortaya çıkış biçimleriyle uygun biçimde ilgilenmedeki başarısızlığı, psikolojik indirgemecilikten fazlaca etkilendiği noktalarındandır.

5.SORU

Türkiye'de cinsiyetten bağımsız olarak ilk evlilik deneyiminin en fazla görüldüğü yaş aralığı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir.

- A
- 15-19
- B
- 20-24
- C
- 25-29
- D
- 30-34
- E
- 35-39

Yanıt Açıklaması:

Türkiye'de ilk evlilik deneyimi en fazla (% 37,5) 20-24 yaş aralığında görülmekte bunu % 21,2 ile 25-29 yaş aralığı ve %17,9 ile 18

yaş altı evlilikler izlemektedir. Doğru cevap B seçeneğidir.

6.SORU

Parsons, R. K. Merton, W. Ogburn, W. Buckley, E. Tiryakian toplumsal yapıyı açıklayan hangi kuramın başlıca temsilcileri arasındadır?

- A
- Yapısalcılık
- B
- Yapısal fonksiyonalizm
- C
- Sosyal alışveriş kuramı
- D
- Çatışma kuramı
- E
- Evrimci sentez kuramı

Yanıt Açıklaması:

Toplumdaki bütünleşme, değerler, normlar, durağanlık, düzen ve konsensus üzerinde odaklanmış olan yapısal fonksiyonalizmin başlıca temsilcileri T. Parsons, R. K. Merton, W. Ogburn, W. Buckley, E. Tiryakian'dır.

7.SORU

Prens Sabahattin ve Ziya Gökalp'in Osmanlı dönemindeki çalışmalarının temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Toplumda radikal değişiklik
- B
- Cumhuriyetin ilan edilmesi
- C
- Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkımdan kurtarmak
- D
- Amerikan mandasına girmek
- E
- İngiliz mandasına girmek

Yanıt Açıklaması:

Tanzimat aydınlarında olduğu gibi, Prens Sabahattin ve Ziya Gökalp'in de asıl amacı toplumsal sorunlara radikal çözümler önermek değil, belli bir düzen içerisinde imparatorluğu yıkılmaktan kurtarmak olmuştur. Doğru yanıt C.

8.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ AİLEYİ İŞLEVSELÇİ PERSPEKTİFTEN İNCELEYEN BİLİM İNSANLARINDAN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
- Murdock

B
Merton
C
Giddens
D
Strauss
E
Parsons

Yanıt Açıklaması:

Murdock gibi Robert Merton, Levi Strauss, W. J. Goode ve Talcott Parsons da aileyi işlevselci perspektiften incelemektedir. Aileyi evrensel bir kurum olarak gören işlevselciler evrimci bir perspektife sahiplerdir. Giddens'in araştırmaları, aileyi farklı perspektiflerden ele almaktadır.

9.SORU

BİR GRUP YA DA TOPLUM İÇİNDEKİ İNSANLARIN SINIRLARI BELİRLENMİŞ OLARAK OYNADIKLARI OYUNA NE DENİR?

A
Toplumsal statü
B
Toplumsal rol
C
Toplumsal sınıf
D
Toplumsal grup
E
Toplumsal kurum

Yanıt Açıklaması:

Rol, belirli bir statüyü işgal eden kişiden beklenen davranıştır; bir grup ya da toplum içindeki insanların sınırları belirlenmiş olarak oynadıkları bir oyundur. Roller, kültürel sistemlerin nasıl eyleme geçirildiğini gösterirler. Toplumda aynı statüde bulunan kişiler farklı şeyler yaparlar, bu farklılığı ortaya çıkaran roldür. Örneğin, aynı çatı altında yaşayan komşular birbirlerini tanıma, samimiyet ve görüşme sıklığı açısından aynı olmayabilir.

10.SORU

"Bireyler arasındaki bağların gevşek olduğu, herkesin sadece kendine veya çekirdek ailesine bakmak zorunda olduğu kültürler için geçerlidir" ifadesi Hofstede'nin kültürel boyutlarından hangisini tanımlamaktadır?

A
Toplulukçuluk

B
Güç mesafesi
C
Bireycilik
D
Uzun erimli yönelme
E
Kadını ve erkeksi değerler

Yanıt Açıklaması:

Bireycilik, bireyler arasındaki bağların gevşek olduğu, herkesin sadece kendine veya çekirdek ailesine bakmak zorunda olduğu kültürler için geçerlidir.

11.SORU

Türkiye'nin eğitim sistemi hangi tarihler arasındaki reformlar sayesinde kurulmuştur?

A
1924-1926
B
1926-1928
C
1928-1930
D
1930-1932
E
1932-1934

Yanıt Açıklaması:

1924-1926 arasındaki eğitim reformları sayesinde bugünkü Türkiye eğitim sistemi kurulmuştur. Doğru cevap A'dır.

12.SORU

Eğitim ve ekonomik yapı arasındaki benzerliğe dikkat çeken yeniden üretim kuramının Amerika'daki temsilcileri kimlerdir?

A
Weber ve Durkheim
B
Weber ve Spencer
C
Bowles ve Comte
D
Bowles ve Gintis
E
Gintis ve Durkheim

Yanıt Açıklaması:

Eğitim ve ekonomik yapı arasındaki benzerliğe dikkat çeken yeniden üretim kuramının Amerika'daki temsilcileri Bowles ve Gintis ise eğitimin var olan toplumsal sınıf farklılıklarını yeniden ürettiğini, insanları

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

toplumsal iş bölümüne hazırladığını, modern işletmelerdeki iş hiyerarşisine uygun bir şekilde, şikâyet etmeden çalışacak insan gücünü oluşturduğunu belirtmektedirler. Doğru cevap D'dir.

13.SORU

Türkiye'de eğitimin merkezileşmesi özellikle aşağıdaki hangi süreçte oluşmuştur?

- A
Ulus-devletleşme süreci
- B
Avrupa Birliği'ne giriş süreci
- C
Osmanlı'nın dağılma süreci
- D
Tanzimat Fermanı'nın ilanı
- E
Sanayileşme süreci

Yanıt Açıklaması:

Her ulus-devlette olduğu gibi, şüphesiz Türkiye'de eğitimin merkezileşmesi ve daha sistematik bir nitelik kazanması, Cumhuriyetle beraber kurulan ulus-devletin kurumsallaşmasıyla birlikte mümkün olabilmektedir. Doğru cevap A'dır.

14.SORU

Demokratik bir toplumda, vatandaşların en rahat şekilde ulaşmasına imkân tanınması gereken kamusal hizmetlerinin başında hangi hizmet gelmektedir?

- A
Ulaşım hizmetleri
- B
Eğitim hizmetleri
- C
Altyapı hizmetleri
- D
Hukuki hizmetler
- E
İktisadi hizmetler

Yanıt Açıklaması:

Demokratik bir toplumda, vatandaşların en rahat şekilde ulaşmasına imkân tanınması gereken kamusal hizmetlerinin başında eğitim gelmektedir. Doğru cevap B'dir.

15.SORU

2016 verilerine göre Evliliğin hangi yıllarında boşanmalar en fazladır?

- A
1-5
- B

- 6-10
- C
- 11-15
- D
- 16-20
- E
- 21-25

Yanıt Açıklaması:

%35.5 ile 1- 5 yıl arası boşanmalar en çoktur.

16.SORU

Aşağıdakilerden hangisi toplumu çıkarlar açısından bölünmüş gruplardan ibaret eşitsiz bir yapıya sahip olduğunu, eğitim sisteminin ise bu eşitsizliği sürdüren toplumsal kuralları ve ilişkiler setini öğreten ideolojik bir aygıt olduğu için eleştirirler?

- A
İşbirlikçi Kuram
- B
İşlevselci Kuram
- C
Çatışmacı Kuram
- D
İşlevci Kuram
- E
Evrensel Kuram

Yanıt Açıklaması:

Çatışmacı kuram toplumu çıkarlar açısından bölünmüş gruplardan ibaret eşitsiz bir yapıya sahip olduğunu, eğitim sisteminin ise bu eşitsizliği sürdüren toplumsal kuralları ve ilişkiler setini öğreten ideolojik bir aygıt olduğu için eleştirirler.

17.SORU

Aşağıdakilerden hangisinde Hofstede'nin "Kültürün Sonuçları" adlı kitabında yer alan dört kültürel boyut doğru olarak verilmiştir?

- A
Kültürleme - Kültürel yayılma - Bireycilik ve toplulukçuluk – Normlar
- B
Güç mesafesi - Otoriterlik - Normlar - Değerler
- C
Bireycilik ve toplulukçuluk - Kadınsı ve erkeksi değerler – Adetler - Kültürel yayılma
- D
Belirsizlikten kaçınma - Güç mesafesi - Normlar - Değerler
- E
Güç mesafesi - Bireycilik ve toplulukçuluk - Kadınsı ve erkeksi değerler - Belirsizlikten kaçınma

Yanıt Açıklaması:

Hofstede (1980) "Kültürün Sonuçları" isimli kitabında Türkiye'nin de içinde bulunduğu 40 ülkeden 116000 çalışanın katıldığı araştırmasında elde ettiği sonuçları 4 temel kültürel boyut altında incelemiştir. Bunlar; bireycilik ve toplulukçuluk (individualism vs collectivism), kadınsı ve erkeksi değerler (femininity vs masculinity), güç mesafesi (power distance) ve belirsizlikten kaçınma (uncertainty avoidance)dır. Daha sonra uzun erimli yönelme (long term orientation) boyutu da eklenmiştir. Doğru cevap E'dir.

18.SORU

2015 - 2016 döneminde en çok iç göç veren il aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Ağrı
- B
- Şırnak
- C
- Giresun
- D
- Bayburt
- E
- Hakkari

Yanıt Açıklaması:

2015- 2016 döneminde en çok iç göç veren iller sırasıyla Hakkari (% - 37,1), Ağrı (% - 30,0), Şırnak (% - 26,6) iken en fazla iç göç alan iller ise sırasıyla Bayburt (% 121,5), Gümüşhane (% 49,7) ve Giresun'dur (% 34,5) (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067 Erişim: 08.06.2017).

19.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Lasslett'in hane gruplandırmalarından biridir?

- A
- Çekirdek haneli aileler
- B
- Basit ailelerden oluşan haneler
- C
- Geniş aileli haneler
- D
- Çözülmüş aileli haneler
- E
- Dağılmış aileli haneler

Yanıt Açıklaması:

Lasslett haneleri üç grupta toplamıştır:

- I. Basit ailelerden oluşan haneler:
 - a. Bir karıkoca

- b. Bir karıkoca ve evlenmemiş çocuklar
- c. Tek ebeveyn ve evlenmemiş çocukları

II. Karmaşık ailelerden oluşan haneler:

- a. Bir karıkoca ve birden çok akrabaları
- b. Birden çok karıkoca

III. Aile olmayan haneler:

- a. Tek kişilik haneler
- b. Birden çok kişilik haneler.

20.SORU

İlk olarak Emory Bogardus'un "toplumsal mesafe" ölçeğinin bir ögesi olarak kullanmış olduğu hoşgörü göstergesini ölçen soru aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- insan haklarına saygı hakkındaki soru
- B
- birey için ailenin önemi sorusu
- C
- mutluluk ile hayattan memnuniyet oranı sorusu
- D
- "komşu isteme/istememe" sorusu
- E
- endişe duyma oranıyla ilgili soru

Yanıt Açıklaması:

Doğru cevap D dir. İlk olarak Emory Bogardus'un "toplumsal mesafe" ölçeğinin bir ögesi olarak kullanmış olduğu soru "komşu isteme/istememe" sorusudur.

1.SORU

BİREYLER İÇİN EV YAŞAMI, MESLEKİ KARIYER ELDE ETME, BİREYSEL HEDEFLER VE ÖZGÜRLÜKLER ARASINDA BİR ÇATIŞMANIN VARLIĞINA VURGU YAPAN BECK VE BECK'E GÖRE ÇATIŞMALAR ARASINDA BİREYLERİ BİR ARADA TUTAN ŞEY NEDİR?

- A
- Saygı
- B
- İletişim
- C
- Sevgi
- D
- Anlayış
- E
- Birlikte yaşama

Yanıt Açıklaması:

Bireyselliğin ön planda olduğu çağdaş toplumlarda bireyler özellikle de kadınlar mesleki kariyerleri ve aile içi sorumlulukları

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

konusunda çatışmalar yaşayabilmekte bu bağlamda bireyler için ev yaşamı, mesleki kariyer elde etme, bireysel hedefler ve özgürlükler arasında bir çatışmanın varlığına vurgu yapan Beck ve Beck'e (2012) göre çatışmalar arasında bireyleri bir arada tutan şey sevgidir. Bireyler bir yandan özgür seçimler yapabilmek, iş ya da evle ilgili konularda tatmin olabilmek isterken; bir yandan da bir çift oluşturarak birlikte yaşama eğilimi gösterirler. Dolayısıyla Beck'e göre, çağımız toplumlarında biçimi ne olursa olsun aileleri oluşturan, sevgi ve sevilme ihtiyacından doğan birlikte yaşama isteğidir.

2.SORU

Beşeri sermaye yatırımının temel unsurlarından biri olan eğitim harcamaları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A
Emeğin verimliliğini yükselten bir özelliğe sahiptir.
- B
Üretimi ve kişi başına düşen geliri artıran harcamalardır.
- C
Eğitim harcamalarına tahsis edilen kaynak oranında ekonomi gerileyecektir.
- D
Sosyal sorunların ekonomik sorunlar kadar önem taşıdığı, hızlı nüfus artışına sahip ülkelerde, eğitim harcamaları üzerinde bir baskı vardır.
- E
Nüfus artışı, bir yandan insan üzerine yapılan harcamaların ve bu çerçevede eğitim harcamalarının kalitesinin düşmesine neden olmaktadır.

Yanıt Açıklaması:

Eğitim harcamalarına kaynak tahsis edilebildiği oranda ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasına önemli katkıda bulunulacaktır.

3.SORU

Toplumun yapısı ve temel değerlerinin korunması bakımından zorunlu sayılan, nispeten sürekli kurallar topluluğudur. Yukarıda tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Toplumsal kurum
- B
Toplumsal statü
- C

- Toplumsal rol
- D
- Toplumsal sınıf
- E
- Toplumsal grup

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal kurum, toplumun yapısı ve temel değerlerinin korunması bakımından zorunlu sayılan, nispeten sürekli kurallar topluluğudur. Toplumsal kurumlar ve kurumsal kalıplar, belli bir toplumda hangi eylemlerin ya da ilişkilerin meşru ya da beklenen ilişkiler olduğunu kurallarla belirlerler. Sosyolojide toplumsal düzeni sağlayan kurumlar genelde aile, siyasal kurumlar, din, ekonomi ve eğitim kurumu olarak sıralanmaktadır.

4.SORU

"Kişinin çevresini kültürel ve toplumsal olmak üzere iki farklı yapının oluşturduğunu" ileri süren yaklaşımın savunucusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Spencer
- B
Ginsberg
- C
Nadel
- D
Merton
- E
Gerth

Yanıt Açıklaması:

Merton kişinin çevresini kültürel ve toplumsal olmak üzere iki farklı yapının oluşturduğunu ileri sürmektedir. Kültürel yapı, belli bir toplum ya da grup üyelerinin ortak davranışlarını yöneten örgütlenmiş bir dizi normatif değerlerdir. Toplumsal yapı ise bir toplumun ya da grubun üyelerinin çeşitli şekillerde içinde bulundukları örgütlenmiş bir dizi toplumsal ilişkilerdir.

5.SORU

Türkiye'de en fazla okunan sosyolog olma unvanını kime aittir?

- A
Prens Sabahattin
- B
Mübeccel Belik Kıray
- C
Behice Boran
- D

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Ziya Gökalp
E
Nevzad Yalçıntaş

Yanıt Açıklaması:

Türkiye'de en fazla okunan sosyolog olma unvanını elinde bulunduran Ziya Gökalp, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemi siyasi çevrelerinin teorisyenliğini üstlenmiştir.

6.SORU

"Eğitim; toplumsal, ekonomik ve politik düzenin bir parçası olarak toplumda var olan eşitsizlikleri yeniden üreten ve meşrulaştıran bir kurumdur."

Bu tanım aşağıdaki eğitim kuramlarından hangisini ifade eder?

- A
İşlevselci Kuram
- B
Marksist Çatışmacı Kuram
- C
Tip Kuramı
- D
Benzeşim Kuramı
- E
Kaos Kuramı

Yanıt Açıklaması:

İşlevselci Kurama göre eğitim, mevcut toplum değerlerinin korunması ve sürdürülmesini sağlayan bir toplumsal kurum iken Marksist Çatışmacı Kuram'da eğitim; toplumsal, ekonomik ve politik düzenin bir parçası olarak toplumda var olan eşitsizlikleri yeniden üreten ve meşrulaştıran bir kurumdur.

7.SORU

TÜRKİYE'NİN AİLE YAPISINA İLİŞKİN OLARAK AŞAĞIDAKLERDEN HANGİSİ YANLIŞTIR?

- A
Türkiye'de geniş aile oranı kırsal alanlarda kentsel alanlara göre daha yüksektir.
- B
Ücretli iş bulma olanağının artmış olması Türkiye'de etkindir.
- C
Türkiye'de geçmişe oranla sayısal açıdan hane halkı büyüklüğü artmıştır.
- D
Türkiye'de çekirdek aileler daha yaygındır.
- E
Kentsel alanlarda dağılmış aileler daha yaygındır.

Yanıt Açıklaması:

Aile ve hane yapısına ilişkin araştırmalarda farklı sınıflamaların kullanılması aynı toplum içerisinde farklı zaman dilimlerini karşılaştırmayı güçleştirdiği gibi aynı dönemdeki farklı sınıflamaları kullanan toplumları kıyaslamayı da güçleştirmektedir. Ancak yine de eldeki sınırlı kaynaklara dayanarak Türkiye'de geçmişe oranla sayısal açıdan hane halkı büyüklüğünün azaldığını ve daha baskın şekilde çekirdek ailelerin yaygın olduğunu belirtmek mümkün gözükmemektedir. Doğru cevap C'dir.

8.SORU

"Kültürün bir bütün ya da bir sistem olduğu söylenir fakat sistemin tanımlanması oldukça zordur. Çünkü kültür bütünüyle maddi, gözlemlenebilir bir şey ya da olgu değildir. " ifadesi kültürün hangi özelliği ile ilgilidir?

- A
Kültür bütünleştiricidir
- B
Kültür bir soyutlamadır
- C
Kültür, ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır
- D
Kültür, ideal ya da idealleştirilmiş kurallar sistemidir
- E
Kültür tarihidir ve süreklidir

Yanıt Açıklaması:

Kültür bir soyutlamadır: Kültürün bir bütün ya da bir sistem olduğu söylenir fakat sistemin tanımlanması oldukça zordur. Çünkü kültür bütünüyle maddi, gözlemlenebilir bir şey ya da olgu değildir. O, soyut bir kavramdır. Doğru cevap B dir.

9.SORU

- I. TÜRKİYE'NİN BATISINDA BOŞANMA HIZI DAHA YÜKSEKTİR.
- II. TÜRKİYE'DE EN YAYGIN BOŞANMA NEDENİ, SORUMSUZ VE İLGİSİZ DAVRANMADIR.
- III. TÜRKİYE'DE BOŞANMA ORANI AZALMA EĞİLİMİNDEDİR.

Türkiye'de boşanma olgusuna ilişkin yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri söylenemez?

- A
Yalnız I
- B
Yalnız II
- C
Yalnız III
- D

I ve III
E
II ve III

Yanıt Açıklaması:

Kentleşme, endüstrileşme, bireyselleşmenin artması, liberal değerlerin eskiye nazaran daha çok benimsenmesi, aile ve evlilik ilişkilerine yüklenen anlamın değişmesi, boşanma ile ilgili hukuki sürecin kolaylaşması, eskiye nazaran boşanmaya ilişkin olumsuz tutumların görece azalması, boşanma eğilimini artıran nedenlerdir. Türkiye'de kentleşme ve endüstrileşmenin yoğun yaşandığı, eğitim ve iş gücüne katılımın daha fazla olduğu, boşanmaya karşı olumsuz tutumların görece daha az olduğu Batı bölgelerinde boşanma hızı daha yüksektir. En az bir kez boşanmış bireylerin boşanma nedenleri incelendiğinde; Türkiye genelinde en fazla boşanma nedeni % 50,9 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma oluşturur. Doğru cevap C'dir.

10.SORU

- I. ANNE, BABA VE ÇOCUKLARIN YANINDA ÇOK SAYIDA AKRABANIN BİR ARADA YAŞADIĞI AİLE YAPISIDIR.
- II. İKİ OLGUN BİREYİN CİNSEL İLİŞKİLERİNİN TOPLUM TARAFINDAN ONAYLANMASI VE KABULLENİLMESİ SÜRECİDİR.
- III. ÜREME VE TOPLUMUN ÜYELERİNİN BAKIMI İÇİN BİRİNCİL SORUMLULUKLARI PAYLAŞAN, KAN VE EVLİLİK YA DA ANLAŞMAYA DAYANAN DİĞER İLİŞKİ YA DA EVLAT EDİNME ÜZERİNDEN BİRBİRLERİYLE BAĞLANTILANAN İNSAN KÜMESİDİR.

Yukarıda tanımları verilen kavramlar hangi seçenekte doğru olarak sıralanmıştır?

- A Aile-geniş aile-evlilik
- B Evlilik-aile-çekirdek aile
- C Aile-çekirdek aile-geniş aile
- D Geniş aile-evlilik-aile
- E Geniş aile-aile-evlilik

Yanıt Açıklaması:

Geniş aile; anne, baba ve çocukların yanında çok sayıda akrabanın bir arada yaşadığı aile yapısıdır. Evlilik, iki olgun bireyin cinsel ilişkilerinin toplum tarafından onaylanması ve kabullenilmesi sürecidir. Aile, üreme ve toplumun üyelerinin bakımı için birincil sorumlulukları paylaşan, kan ve evlilik ya da anlaşmaya dayanan diğer ilişki ya da evlat edinme üzerinden birbirleriyle bağlantılanan insan kümesidir. Doğru cevap D'dir.

11.SORU

"Belli bir sınıfa özgü alışkanlıklar, davranış kalıpları ve zihniyet örüntülerini içeren o sınıfın bireylerinde görünen kültürel bir kalıptır" ifadesi aşağıdakilerden hangisinin tanımıdır?

- A Kültürel sermaye
- B Üst kültür
- C Habitus
- D Kültürel miras
- E Yetenek ideolojisi

Yanıt Açıklaması:

Habitus, belli bir sınıfa özgü alışkanlıklar, davranış kalıpları ve zihniyet örüntülerini içeren o sınıfın bireylerinde görünen bir kültürel bir kalıptır. Toplumsal yapılar ile toplumsal pratik arasındaki bağı oluşturan bir dizi edinilmiş düşünce, davranış ve beğeni kalıpları için kullanılan bir kavramdır.

12.SORU

Aşağıdaki tanım ve ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A Bin kişi başına düşen ölüm sayısı kaba ölüm hızını ifade eder.
- B Net göç, bir ilin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farktır.
- C Ortalama yaşam süresi bir toplumdaki bireylerin ortalama olarak yaşayacakları süreyi, yaşı gösterir.
- D Kaba evlenme hızı, bir yıl içinde gerçekleşen tüm evlenmeler o yıl kayıtlara geçen toplam nüfusa bölünüp 1000 ile çarpılarak hesaplanır.
- E İlk evlenme yaşı ilk evlilikleri için biyolojik yaşı

gelmiş bireyleri ifade eder.

Yanıt Açıklaması:

İlk evlenme yaşı, hayatları boyunca en az bir kez evlilik deneyimi yaşamış bireylerin ilk evliliklerindeki beyan ettikleri yaşıdır. Doğru cevap E'dir.

13.SORU

İş yerindeki sorumlulukları ve yükü karşısında, çocuklarına yeterli zamanı ayıramadığını düşünen çalışan bir annenin içinde bulunduğu durum aşağıdakilerden hangisine örnektir?

- A Rol çatışması
- B Statü çatışması
- C Norm çatışması
- D Toplumsal sınıf çatışması
- E Toplumsal yapı çatışması

Yanıt Açıklaması:

Rol çatışması sosyolojik anlamda iki veya daha fazla statüde oynanan rollerin çatışması olarak tanımlanabilir. Bu çatışma statü dizilerinin bir sorunudur. Örneğin, iş yerindeki sorumlulukları ve yükü karşısında, çocuklarına yeterli zamanı ayıramadığını düşünen çalışan bir annenin içinde bulunduğu durum bir rol çatışmasıdır.

14.SORU

Birden fazla evliliğin yasak olduğu 5237 Sayılı kanun aşağıdakilerden hangisidir?

- A Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Dair Kanun
- B 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
- C Adli Tıp Kanunu
- D Yargıtay Kanunu
- E Ceza Kanunu

Yanıt Açıklaması:

Birden fazla evliliğin yasak olduğu 5237 Sayılı Ceza Kanunu'dur.

15.SORU

Aşağıdakilerden hangisi 1945- 1972 yılları arasında Türk sosyoloji yazınında toplumsal

yapı ile ilgili çalışma yapan sosyologlardan değildir?

- A Behice Boran
- B Mübeccel Belik Kıray
- C Ömer Bozkurt
- D Orhan Türkdoğan
- E Prens Sabahattin

Yanıt Açıklaması:

Türk sosyoloji yazınında 1945-1972 yılları arasında toplumsal yapı ile ilgili çalışma yapan sosyologların başlıcaları Behice Boran, Mübeccel Belik Kıray, Nihat Nirun, Nevzad Yalçıntaş, İbrahim Yasa, Orhan Türkdoğan, Tahir Çağatay ve Ömer Bozkurt'tur.

16.SORU

1839'da Tanzimatla başlayan Avrupalılaşma hareketinden sonra kurulan ve yükseköğretim olarak hizmet veren Avrupa tipi laik okul aşağıdakilerden hangisidir?

- A Mekteb-i iptidaiye
- B Darülfünun
- C İdadiye
- D Rüştîye
- E Sultaniye

Yanıt Açıklaması:

1839'da Tanzimatla başlayan Avrupalılaşma hareketinden sonra, bu sıraladığımız okulların yanı sıra Avrupa tipi laik okullar kuruldu. Bu okullar; ilköğretim okulları olarak hizmet veren "Mekteb-i iptidaiye"; ortaöğretim okulları olan "İdadiye," "Rüştiyeler" ve "Sultaniye"; yükseköğretim olarak hizmet veren "Darülfünun" okullarıydı.

17.SORU

Aşağıdakilerden hangisi çatışma kuramına getirilen eleştirilerden birisidir?

- A En büyük zayıflıklarından biri insan davranışlarının çoğunun alışveriş ile yönlendirildiği şeklindeki temel

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

varsayımdır.

B

Toplumsal yapının belirleyici unsuru olarak alt yapıya (ekonomik ilişkileri) esas önemi vermesi, siyasal, hukuki, felsefi, dinsel ve edebi alanları içine alan üst yapıyı ilgilendirmesidir.

C

Soyut ve mükemmel bir sistem nosyonunu bile kabul etmekten çekinmesidir.

D

Her ne kadar toplumsal yapıyı biçimlendirmede, ideolojinin geçmişte olduğundan daha fazla rol oynadığı gözlemlense de o böyle bir olasılığı fazla vurgulamak konusunda tedbirlidir.

E

Sosyolojinin "fazla sosyalleştirilmiş insan kavrayışına ilişkin eleştiriler almış ve toplumsal çözümlemeye geri getirmede uyarıcı olmuştur.

Yanıt Açıklaması:

Çatışma yaklaşımı içinde en bilineni olan Marx'ın yaklaşımına yöneltile en büyük eleştiri, Marx'ın toplumsal yapının belirleyici unsuru olarak alt yapıya (ekonomik ilişkileri) esas önemi vermesi, siyasal, hukuki, felsefi, dinsel ve edebi alanları içine alan üst yapıyı ihmal etmesidir. Marx'a göre ekonomik faktörler diğer olayları belirleyen ilk ve en önemli faktördür. Buna göre Marx'ın kuramı tek yanlı nedensellik ilişkisine dayanır. Marx, en büyük eleştiriye "ekonomik determinizm" anlayışından almaktadır. Marx'ın sınıf kuramında kapitalist toplumda işçi sınıfının gittikçe daha fazla yoksullaşacağı, yaşam koşullarının daha kötü devrimci olacağı öngörülmektedir. Oysaki 20 yy. in ikinci yarısına doğru kapitalizmin geliştiği ülkelerde işçi sınıfının yaşam koşulları düzelerek proletarya ile burjuva sınıfı arasındaki yaşam düzeyi farkı azalmaktadır. Bu bir yandan üretimin yeni teknolojiler sonucu artmasının, bir yandan da gelir dağılımının işçi sınıfı yararına düzeltilmesinin sonucudur.

18.SORU

Aşağıdakilerden hangisi "Kadın, Çocuk ve Sosyal Hizmet Danışma Hattı" olarak hizmet vermektedir?

A

Alo 121

B

Alo 183

C

Alo 857

D

Alo 576

E

Alo 951

Yanıt Açıklaması:

Alo 183 Kadın, Çocuk ve Sosyal Hizmet Danışma Hattı, çocukların ihmal ve istismarı, kadına yönelik şiddet gibi konulardaki ihbarları değerlendirmek, acil durumları ilgili kurumlara bildirmek amacıyla kurulmuştur ve 24 saat boyunca hizmet vermektedir.

19.SORU

....., insanları etkileyen gerçek ilişkiler bütünüdür.

....., toplumda sürekli ve örgütlü sosyal ilişkilerin bütünüdür."

Yukarıdaki boşluklara sırasıyla aşağıdaki ikililerden hangisi getirilmelidir?

A

Toplumsal yapı-Statü

B

Toplum-Toplumsal yapı

C

Toplumsal yapı-Norm

D

Norm-Statü

E

Statü-Norm

Yanıt Açıklaması:

Toplum bir araya gelen insanların basit bir toplamı değildir, toplumsal ve fonksiyonel olarak farklılaşmış kişiler arasında eş güdümlü eylemlerin yer aldığı bir örgüt biçimidir. Toplum, insanları etkileyen gerçek ilişkiler bütünüdür. Toplumsal yapı kavramı, çeşitli toplumların yapısını, toplumsal olayları, toplumsal gelişmeleri, toplumsal ilişkileri ortaya koymaya ve bu konularda yasalara ulaşmaya çalışan sosyolojinin en temel kavramlarından biridir. Toplumsal yapı, toplumda sürekli ve örgütlü sosyal ilişkilerin bütünüdür. Buna göre boşluklara sırasıyla "toplum" ve "toplumsal yapı" gelmelidir.

20.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ, "THE CHANGİNG FAMILİY" İSİMLİ ÇALIŞMASINDA AİLENİN İŞLEVLERİNİ KAYBETTİĞİNİ BELİRTEREK, DAHA ÖNCE AİLE KURUMU TARAFINDAN YERİNE GETİRİLEN BAZI İŞLEVLERİN BAŞKA KURUMLAR TARAFINDAN VE DAHA ÇOK DA TİCARİ AMAÇLARLA

GERÇEKLEŞTİRİLDİKLERİNE VURGU YAPMIŞTIR?

- A
Ogburn
- B
Giddens
- C
Merton
- D
Murdock
- E
Parsons

Yanıt Açıklaması:

Ogburn (1938) "The Changing Family" isimli çalışmasında ailenin işlevlerini kaybettiğini belirterek, daha önce aile kurumu tarafından yerine getirilen bazı işlevlerin başka kurumlar tarafından ve daha çok da ticari amaçlarla gerçekleştirildiklerine vurgu yapmaktadır. Eğitim, boş zamanları değerlendirme, güvenlik gibi daha önce geniş aile yapısı içerisinde yerine getirilen bazı işlevler farklı kurumlara devredilerek ailenin işlevlerinde geçmişe oranla bir azalma görülmekle birlikte, aile kurumu günümüzde neslin devamını sağlama, eşler arası cinsel tatmin ve aile içi psikolojik tatmin gibi az sayıda işlevde uzmanlaşmıştır.

1.SORU

TÜİK verilerine göre, 2016 yılında ortalama ilk evlenme yaşı erkekler için kaçtır?

- A
27
- B
27,1
- C
27,2
- D
27,3
- E
27,4

Yanıt Açıklaması:

TÜİK verilerine göre, 2016 yılında ortalama ilk evlenme yaşı erkekler için 27,1'dir.

2.SORU

Toplumda organize olmuş sosyal ilişkiler bütününe ne ad verilmektedir?

- A
Toplum
- B
Sosyal devlet

- C
Toplumsal yapı
- D
Toplumsal yapı parçası
- E
Ahlak

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal yapı, toplumda organize olmuş sosyal ilişkilerin bütünüdür. Doğru yanıt C.

3.SORU

Türkiye'de en fazla okunan çalışmalarında saltanat, hilafet, batılılaşma, halkçılık, demokrasi, siyasi ve ekonomik bağımsızlık ve laiklik gibi konuları ele almış olan sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Behice Boran
- B
Tahir Çağatay
- C
Ziya Gökalp
- D
Mübeccel Belik Kıray
- E
Ali Erkul

Yanıt Açıklaması:

Türkiye'de en fazla okunan sosyolog olma unvanını elinde bulunduran Ziya Gökalp, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemi siyasi çevrelerinin teorisyenliğini üstlenmiştir. Gökalp, 1924 yılında ölmesine karşın, ileri sürdüğü görüşleri ile Cumhuriyet'in özellikle 1945'e kadarki devresinde görüşleri ile Tek Partili Dönem'e damgasını vurmuştur. Çalışmalarında saltanat, hilafet, Batılılaşma, halkçılık, demokrasi, siyasi ve ekonomik bağımsızlık, laiklik, eski Türk medeniyeti gibi Cumhuriyet'in başat konularını, Cumhuriyet öncesinde ele almış bir sosyologdur.

4.SORU

Modern toplumlarda ikili bir sınıf yapısı vardır. Bunlardan birincisi güce, mal ve mülke sahip olan burjuvazi, diğeri ise güçsüz ve üyelerinin mal ve mülk sahipliği olmadığı proletaryadır. Her iki sınıf doğuştan bir uyumsuzluk içindedir çünkü her iki sınıfın çıkarları farklıdır. Burjuvazi ekonomik yatırımlardan olan kârını yükseltme çabasıdayken, proletarya da emek karşılığı aldığı ücretin artmasını ister. Ancak, her ikisinin de bir sonuç alması imkânsızdır. Çünkü birinin başarısı veya amaca ulaşması muhakkak bir diğerinin başarısızlığına neden olur. Bir sınıfın çıkarlarındaki olumlu bir

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

gelişme muhakkak bir sınıfın aleyhine olan bir gelişmeye neden olur.

Yukarıdaki tanım kapsamında aşağıdaki kuramlardan hangisinin bu tanıma uyduğu söylenebilir?

- A Yapısalcı Kuram
- B İşlevselci Kuram
- C Evrimci Kuram
- D Çatışma Kuramı
- E Etkileşimci Kuram

Yanıt Açıklaması:

Marx'ın öncülük ettiği fikirler eşliğinde çatışma kuramına göre; Modern toplumlarda ikili bir sınıf yapısı vardır. Bunlardan birincisi güce, mal ve mülke sahip olan burjuvazi, diğeri ise güçsüz ve üyelerinin mal ve mülk sahipliği olmadığı proletaryadır. Her iki sınıf doğuştan bir uyumsuzluk içindedir çünkü her iki sınıfın çıkarları farklıdır. Burjuvazi ekonomik yatırımlardan olan kârını yükseltme çabasıdayken, proletarya da emek karşılığı aldığı ücretin artmasını ister. Ancak, her ikisinin de bir sonuç alması imkânsızdır. Çünkü birinin başarısı veya amaca ulaşması muhakkak bir diğerrinin başarısızlığına neden olur. Bir sınıfın çıkarlarındaki olumlu bir gelişme muhakkak bir sınıfın aleyhine olan bir gelişmeye neden olur. Doğru cevap D'dir.

5.SORU

Kişinin toplumsal yapı içinde işgal ettiği konum aşağıdakilerden hangisidir?

- A Sınıf
- B Kimlik
- C Rol
- D Unvan
- E Statü

Yanıt Açıklaması:

Statü, kişinin toplumsal yapı içinde işgal ettiği konumdur. Örneğin; öğretmen, öğrenci, din adamı, polis ve sanatçı gibi. Bireyin

statüsü onun toplumda kim olduğunu ve kimlerle ilişki kuracağını gösterir.

6.SORU

Marx'a göre bir toplumun en önemli unsuru aşağıdakilerden hangisidir?

- A hukuk
- B aile
- C eğitim
- D üretim
- E politika

Yanıt Açıklaması:

Marx'a göre insanlık tarihi, bir şeylere sahip olanlarla olmayanlar arasındaki bir sınıf mücadelesidir. Bu iki grubun büyüklüğünü ve üyeliğini o toplum içerisinde yaşayan insanların ekonomik sistemle olan ilişkileri tayin eder. Marx'a göre bir toplumun en önemli unsuru ekonomik sistem veya kendi deyimiyle üretilimdir. Bir toplumdaki bütün zenginliğin dağılımını bu alt yapı oluşturur. Üretim biçimi olan bu alt yapı bir toplumdaki bütün sosyal ve kültürel şartları etkileyen ve değiştiren temel bir unsurdur. Bir toplumun üst yapısını oluşturan politika, eğitim, hukuk, din, aile ve evlilik ise bu alt yapıya bağlı olarak değişir veya ondan temellenir.

7.SORU

Cumhuriyet'in özellikle 1945'e kadarki devresinde görüşleri ile Tek Partili Dönem'e damgasını vuran, çalışmalarında saltanat, hilafet, Batılılaşma, halkçılık, demokrasi, siyasi ve ekonomik bağımsızlık, laiklik, eski Türk medeniyeti gibi Cumhuriyet'in başat konularını, Cumhuriyet öncesinde ele almış olan Türk sosyoloğu aşağıdakilerden hangisidir?

- A Ziya Gökalp
- B Behice Boran
- C Mübeccel Kıray
- D Prens Sabahattin
- E İbrahim Yasa

Yanıt Açıklaması:

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Cumhuriyet'in özellikle 1945'e kadarki devresinde görüşleri ile Tek Partili Dönem'e damgasını vuran, çalışmalarında saltanat, hilafet, Batılılaşma, halkçılık, demokrasi, siyasi ve ekonomik bağımsızlık, laiklik, eski Türk medeniyeti gibi Cumhuriyet'in başat konularını, Cumhuriyet öncesinde ele almış olan Türk sosyoloğu Ziya Gökalp'dir. Doğru cevap E'dir.

8.SORU

Marksist Çatışmacı Kuram'da eğitim nasıl bir kurumdur?

- A İnsanlara fırsat eşitliği sunan bir kurumdur
- B Eğitimde bireysel yetenek bireyin geldiği toplumsal kökenden daha önemlidir
- C Eğitim toplumda üstün zekalı insanlar yetiştirmekten sorumludur
- D Eğitimin çerçevesini toplumsal ihtiyaçlar belirler
- E Eğitim toplumda var olan eşitsizlikleri yeniden üretir ve meşrulaştırır

Yanıt Açıklaması:

Marksist Çatışmacı Kuram'da eğitim; toplumsal, ekonomik ve politik düzenin bir parçası olarak toplumda var olan eşitsizlikleri yeniden üreten ve meşrulaştıran bir kurumdur.

9.SORU

Duben (2002: 98) hem kentsel hem de kırsal alanda çekirdek aile oranını yüksek olduğu halde geniş aile ve geniş akrabalık ilişkilerinin bütün toplumsal sınıflar için daima önemli olduğunu ve kentleşme ve sanayileşmenin akrabalık ilişkilerinin önemini değiştirmedığını vurgulamaktadır. Bununla birlikte kırsal aileden farklı olarak kentsel ailede bir takım değişimler meydana gelmiştir. Aşağıdakilerden hangisi kentsel ailede meydana gelen değişimlerden biri değildir?

- A Üye sayısı azalmıştır.
- B Okullaşma oranı artmıştır.
- C Geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümü devam etmektedir.
- D Boşanmış ve tamamlanmamış ailelere rastlamak mümkündür.

E

Aileye alternatif olarak evlilik dışı birlikte yaşamaya rastlamak mümkündür.

Yanıt Açıklaması:

Kırsal aileden farklı olarak kentsel ailede üye sayısı azalmıştır. Okullaşma oranı artmıştır ve kırsal alana göre aile içi **geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümünde çözülme eğilimi gözlenmektedir**. Kırsal alana göre kentlerde daha fazla boşanmış ve tamamlanmamış ailelere ve aileye alternatif olarak evlilik dışı birlikte yaşamaya rastlamak mümkündür.

10.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Millî eğitim yerel düzeydeki okullara kadar uzanan bürokratik bir yapı içerisinde işlemekte; eğitimde yenileşme çalışmaları da genellikle merkezden başlamakta ve merkezden yönlendirilmektedir?

- A Sağlık Sistemi
- B Eğitim Sistemi
- C Öğretim Sistemi
- D Sosyal Politika Sistemş
- E Milli Savunma Sistemi

Yanıt Açıklaması:

Eğitim sistemi, Millî eğitim yerel düzeydeki okullara kadar uzanan bürokratik bir yapı içerisinde işlemekte; eğitimde yenileşme çalışmaları da genellikle merkezden başlamakta ve merkezden yönlendirilmektedir.

11.SORU

Aşağıdakilerden hangisi değerlerle ilgili özelliklerden biri değildir?

- A Bize neyin doğru, neyin yanlış olduğunu söyler
- B Soyut ve genel kavramlardan oluşur
- C Her toplumun kendine özgüdür
- D Eskiye değerlerin yerini yenileri alabilir
- E Belirgin ve yol göstericidirler

Yanıt Açıklaması:

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Norm ve değerler arasındaki en temel farklılık, değerlerin soyut ve genel kavramlardan oluşması, normların ise belirgin ve yol gösterici olmasından kaynaklanmaktadır. Doğru cevap E dir.

12.SORU

Türkiye'de ilk evlilik deneyimi hangi yaş aralığında en fazla görülmektedir?

- A
18 yaş altı
- B
18-20
- C
20-24
- D
25-29
- E
29-30

Yanıt Açıklaması:

Türkiye'de ilk evlilik deneyimi en fazla (% 37,5) 20-24 yaş aralığında görülmekte bunu % 21,2 ile 25-29 yaş aralığı ve %17,9 ile 18 yaş altı evlilikler izlemektedir.

13.SORU

Lenski'nin evrimci sentez kuramı hangi iki kuramın sentezidir?

- A
Çatışma-etkileşimcilik
- B
Fonksiyonalist- etkileşimcilik
- C
Çatışma- fonksiyonalist
- D
Yapısalcılık- etkileşimcilik
- E
Yapısalcılık- sosyal alışveriş

Yanıt Açıklaması:

Çatışma kuramı, toplumu, temel maddi gereksinimler ve kaynakları elde ederken çatışan grupların bir sistemi olarak görür. Çatışma kuramı sosyal kökeni alt sınıf olan bir grup sosyolog tarafından ortaya atılmıştır. Evrimci sentez kuramı, Lenski'nin çatışma kuramı ile fonksiyonalizmi evrimci bir çerçevede sentezlemeye çalıştığı bir tabakalaşma kuramıdır.

14.SORU

Toplumsal yapı kavramını ilk kullanan kişi kimdir?

- A
Herbert Spencer

- B
Robert K. Merton
- C
Karl Marx
- D
Sigmund Freud
- E
Auguste Comte

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal yapı kavramı, çeşitli toplumların yapısını, toplumsal olayları, toplumsal gelişmeleri, toplumsal ilişkileri ortaya koymaya ve bu konularda yasalara ulaşmaya çalışan sosyolojinin en temel kavramlarından biridir. Bu kavram, ilk kez Herbert Spencer tarafından kullanılmıştır.

15.SORU

Aşağıdaki kültürel alanların hangisi "Barok, Gotik, Rönesans veya modern" gibi çeşitleri barındırır?

- A
Üretim alanı
- B
Sanat alanı
- C
Uygarlık alanı
- D
Bilim alanı
- E
Eğitim alanı

Yanıt Açıklaması:

Kültürün sanat alanı, Gotik, Barok, Rönesans ve Modern Sanat; resim sanatı, müzik sanatı, ilkel ve modern sanat; romantik ve gerçekçi sanat gibi çeşitleri barındırır. Doğru cevap B'dir.

16.SORU

Uluslararası çapta değerlendirme ve karşılaştırma yapan eğitim sistemimize oldukça geniş perspektiften dönüt sağlayarak, zengin bir değerlendirme ve geliştirme kaynağı olan kuruluşun ismi nedir?

- A
WHO
- B
NATO
- C
PISA
- D
UNESCO
- E

UNICEF

Yanıt Açıklaması:

Uluslararası çapta değerlendirme ve karşılaştırma yapan PISA türü sınavlardan elde edilen sonuçlar eğitim sistemimize olduk- ça geniş perspektiften dönüt sağlayarak, zengin bir değerlendirme ve geliştirme kaynağı olarak kullanılabilir. Doğru cevap C'dir.

17.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Murdock'a göre kültürün özelliklerinden biri değildir?

- A
Kültür öğrenilir
- B
Toplumsaldır
- C
İnsan dışında başka canlılarda da görülür
- D
Değişir
- E
Bütünleştiricidir

Yanıt Açıklaması:

Kültür tarihidir ve süreklidir: Kültür bir kuşaktan diğerine geçer, yani süreklidir. İnsanın diğer canlılardan ayrılan en önemli özelliği bir dili konuşabilme ve bir kültür yaratabilme özelliğidir. Bazı hayvanlar eğitimle bazı davranışları kazanabilirler fakat kendi yavrularına bunu öğretemezler, onların da benzer bir eğitimden geçmeleri gerekir.

18.SORU

Cinsiyete göre boşanma nedenleri analiz edildiğinde; en önemli boşanma nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Sosyal rol ve statüler
- B
Güç ve otorite örüntüleri
- C
Sorumsuz ve ilgisiz davranma
- D
Ekonomik olarak geçinememe
- E
Ailelere karşı saygısız davranma

Yanıt Açıklaması:

Cinsiyete göre boşanma nedenleri analiz edildiğinde; en önemli boşanma nedeni her iki cinsiyette de sorumsuz ve ilgisiz davranma olmuştur.

19.SORU

Aşağıdaki kuramcılardan hangisi kültürü, tarih içerisinde yaratılan bir anlam ve önem sistemi ya da başka bir deyimle, bir grup insanın bireysel ve toplu yaşamlarını anlamada, düzenlemede ve yapılandırmada kullandıkları bir inançlar ve adetler sistemi olarak tanımlamıştır?

- A
Pareh
- B
Carr
- C
Tylor
- D
Voltaire
- E
Malinowski

Yanıt Açıklaması:

Pareh'e göre kültür, tarih içerisinde yaratılan bir anlam ve önem sistemi ya da başka bir deyimle, bir grup insanın bireysel ve toplu yaşamlarını anlamada, düzenlemede ve yapılandırmada kullandıkları bir inançlar ve adetler sistemidir. İnsan yaşamını anlamının ve düzenlemenin bir yoludur.

20.SORU

Geçen zaman içerisinde Türkiye'de aile yapısı ve aileye ilişkin özellikler de değişmiştir. Aileye ilişkin en son durumu Koç ve arkadaşları (2013) çok rafine bir şekilde aktarmaktadırlar. Koç vd. (2015) Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2013'te yer alan Türkiye'nin aile yapısına ilişkin verilerin ileri analizini yapmışlardır. Aşağıdakilerden hangisi onların aile yapısıyla ilgili elde ettikleri özet sonuçlarından biri değildir?

- A
Aileler küçülmektedir.
- B
Çocuk sayısı azalmaktadır.
- C
Ataerkil aile devam etmektedir.
- D
Dağılmış ailelerin yaygınlığı artmaktadır.
- E
Tek kişilik ya da tek ebeveynli aileler bir tercih olarak ortaya çıkmaktadır.

Yanıt Açıklaması:

- Ataerkil geniş ailenin yok olma sürecine girdiği bu dönemde, geçici geniş ailenin değişime direnç

göstererek toplumsal yaşamda yeni işlevler üstlendiği görülmektedir.

- Geniş aile yapılarının çekirdek aileye dönüşmesi sürecinde, 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren durağanlık görülmektedir.
- Çekirdek aile içinde önemli bir yer tutan çocuklu çekirdek aile dönüşüm sürecinde en çok etkilenen aile biçimidir. Türkiye'de 2 çocuk sahibi olma normunun yerleşmesi sürecinde 1 veya 2 çocuklu çekirdek ailelerin yaygınlığı artarken; 3 ve daha fazla çocuklu ailelerin yaygınlığı azalmıştır.
- Farklı aile biçimlerinden çeşitli nedenlerle kopan unsurlar geçici geniş aile dışında ikici bir tampon bölge haline gelen dağılmış ailelerin yaygınlığını çok ciddi biçimde artırmıştır. 1978-2013 döneminde dağılmış ailelerin yaygınlığının 2,1 kat artmış olmasının arkasında iç ve dış göç süreçlerinin olduğu kadar boşanma hızlarının artmasının ve ülkede yaşanan diğer sosyo-ekonomik değişimlerin de önemli katkıları bulunmaktadır.
- Tek kişilik ya da tek ebeveynli ailelerin kurulması süreci "zorunluluk sonucu" olmaktan çıkarak sosyo-ekonomik, demografik ve özellikle de düşünsel dönüşüm sürecinin ürünü olarak "tercih sonucu" kurulduğu görülmektedir.

ARA SINAV VE FİNAL SORULARI AÖF 'DE EN ÇOK SORULAN VE AÖF SORU KALIBINA GÖRE SORULABİLECEK OLAN DENEME SORULARI OLARAK HAZIRLANMIŞTIR.

VİZEDE EN ÇOK SORU 3. VE 4. ÜNİTELERDEN SORULMUŞ FİNALLERDE İSE EN ÇOK SORU 2.- 4.- 6. VE 8. ÜNİTELERDEN GELMİŞTİR.

DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW...

SINCE 2020